BIBLIOTECA

PENTRU TOȚI

A. F. PISEMSKI

ESTE EA OARE VINOVATĂ?

EDITURA CARTEA RUSĂ

A. F. PISEMSKI

ESTE EA OARE VINOVATĂ?

1955
EDITURA CARTEA RUSĂ

ESTE EA OARE VINOVATĂ?

INSEMNĂRI

I

Aveam douăzeci și doi de ani. Trecusem în anul patru al secției de matematici [1]). Deoarece mă obișnuisem cu facultatea, și nu-mi venea de loc greu să-mi fac lucrările, îmi rămînea destul de mult timp liber. Dar ce putea face cu el, cum să și-l petreacă chiar în Moscova, unde e atîta lume, un student sărac și fără familie? Locuiam singur, nu cunoșteam pe nimeni și unica mea plăcere era să hoinăresc cîte două-trei ceasuri pe bulevardul Tverski, în timp ce gîndurile îmi zburau aiurea. Odată mă întîlnii cu un tînăr, care mă opri și mă întrebă:

---

[1]) Secția de matematici a Universității din Moscova. (N. red. ruse).

— Nu știți pe cineva care ar putea să mă prepare pentru universitate?

Mă uitai atent la el; părea să aibă vreo optsprezece ani; îmbrăcămintea îi era cam neîngrijită, iar manierele lui trădau nepăsarea. Avea o figură expresivă dar cu o nuanță pronunțată de melancolie.

— Dacă doriți, aș putea face eu acest lucru, — îi răspunsei eu.

— Mă rog. Eu trebuie să mă prepar la matematici. Dumneavoastră la ce facultate sînteți?

— La matematici.

— Perfect, și cît luați pe oră?

Această întrebare directă mă zăpăci.

— Cît se ia de obicei, o rublă de argint, — răspunsei eu.

Tînărul se gîndi o clipă.

— Bine, atîta pot să plătesc. Numele dumneavoastră?

Îi spusei numele meu, el mi-l spuse pe al lui, îmi dădu adresa și mă rugă să vin la el a doua zi la orele șapte seara.

— Locuiți singur sau cu familia? — îl întrebai eu.

— Cu mama și cu surorile mele.

Ne-am despărțit.

Mă întorsei acasă foarte mulțumit de această întîlnire, căci demult doream să am o meditație, nu atît pentru bani, care deși nu-mi prisoseau, totuși îmi ajungeau pentru modestele mele plăceri, ci pentru că voiam să învăț pe alții, să

pot împărtăși și altora cunoștințele și convingerile mele, din care aveam destule în cap.

A doua zi am pornit cu o jumătate de ceas înainte de ora fixată. Casa de la adresa indicată era o casă boierească, singură în curte, cu dependințe enorme din piatră pe ambele laturi; curtea, atît de mare încît dădea pe patru străzi, era împrejmuită cu un grilaj de fier. Orbecăii mult într-un vestibul uriaș; în cele din urmă nimerii ușa care ducea la apartamentul de la parter. La întrebarea mea: „Aci locuiește Leonid Nicolaici Vankovski'?", un lacheu în livrea îmi răspunse pe un ton destul de grosolan: „Urcați-vă sus de tot, pe la dreapta". În antreul de sus nu era nimeni; în salon, la fel; în camera de alături se auzeau glasuri. Începui să tușesc și numaidecît apăru o fată tînără. O salutai.

— Îl căutați, probabil pe fratele meu, Leonid? — mă întrebă ea și se retrase.

Peste cîteva clipe apăru elevul meu.

—*Bonsoir* [1]), să trecem în birou, — îmi zise el, dîndu-mi mîna.

Intrarăm într-o cameră destul de mare care, pesemne, fusese odinioară într-adevăr un birou luxos, dar acum arăta într-un hal fără de hal; pereții, care imitau marmora, erau găuriți pe alocurea fără milă de cuie, într-un colț se afla un cămin foarte frumos, dar cu grătarul din

[1]) Bună seara (în limba franceză). (N. trad.)

față stricat, iar peste un tablou în ulei atîrna o manta. Cearceaful și pernele nu fuseseră încă strînse de pe canapeaua pe care dormise gazda. Mobila, capitonată cu catifea, era stricată și ruptă. Ne-am așezat la o masă mare din lemn roșu, pe care stăteau teancuri de hîrtii, cărți și note de muzică.

— Cu ce începem? — întrebai eu pe un ton grav de preceptor.

— Cu ce credeți, — îmi răspunse cu indiferență elevul meu.

— Aș fi vrut, — continuai eu pe același ton, — să-mi dau seama în ce măsură posedați cunoștințele de matematică, așa că v-aș ruga să-mi permiteți să vă examinez.

— Mă rog.

— Partea elementară a aritmeticii probabil că o știți?

— Da.

— A doua parte?

— Cred că da; totuși s-ar putea s-o fi uitat.

Luai o foaie de hîrtie și vrui să-i scriu o problemă, dar dintr-o duzină de pene, înfipte în călimară, nici una nu scria, iar cerneala era pe fund.

— Penele dumneavoastră nu prea sînt bune, — observai eu.

— E drept; nu mă pricep să le ascut; poftiți un creion, — îmi răspunse elevul, ridicînd unul de pe jos și oferindu-mi-l.

Pentru prima probă îi dădui o adunare de fracții zecimale; el luă foaia, și-o puse în față cu un zîmbet ironic, se gîndi puțin, trase cîteva linii cu creionul pe hîrtie și dînd-o la o parte îmi spuse:

— Nu, nu știu s-o fac, am uitat.

Îi dădui o adunare de fracții ordinare, dar și aci se încurcă; apoi îmi mărturisi că de algebră n-are habar, iar geometrie știe foarte puțină. Începui să-l examinez la geometrie, dar constatai că și aici e nul. Mă încruntai.

— Sunteți foarte slab la matematici; trebuie s-o luăm de la început, — îi spusei eu.

— Chiar mai bine, de la început, văd că am uitat tot.

— Așa dar, vom începe cu partea a doua a aritmeticii, — hotărîi eu.

Vankovski dădu din cap în semn de aprobare. Dealtfel eram convins că trebuie să încep cu el cu partea elementară a aritmeticii, dar m-am jenat să i-o spun chiar din prima zi.

Timp de o oră îi explicai cu tot zelul materia și tocmai cînd voiam să termin definitiv cu operațiunea de împărțire a fracțiilor, elevul meu căscă de-i trosniră fălcile și mă întrebă:

— Fumați?

M-am simțit jenat și mi-a fost necaz pe el.

— Da, — răspunsei eu.

— Doriți o pipă sau o țigară de foi?

— Pipă, dacă se poate.

Leonid se sculă, îmi umplu o pipă, iar el își aprinse o țigară de foi și cînd vrui să continui, mă opri:

— Destul, a trecut mai mult de o oră și azi nu prea am chef de învățat.

Dădui din umeri.

— Trebuie să vă ocupați foarte serios, ca să reușiți la examen, — îi spusei eu, apăsat.

— Am să mă ocup — dealtfel vreau să urmez dreptul.

— N-are a face, la examen trebuie să reușiți la toate obiectele.

— Ce dorești, Lida? — întrebă Leonid, întorcîndu-se spre ușă.

— Luați ceaiul aici sau veniți dincolo? — se auzi o voce de femeie.

Mă întorsei; era tot fata de adineauri.

— Venim dincolo, — răspunse Leonid.

Fata se făcu nevăzută. Imi luai șapca.

— Unde vă grăbiți? Mai stați puțin; să mergem să vă prezint familiei.

Lăsai șapca, și el mă conduse în salon.

Într-un jilț mare ședea o doamnă înaltă și slabă, de vreo patruzeci și cinci de ani, iar alături de ea ședea un domn, moșier după înfățișare, mic, gras, cu părul blond deschis, cu mustața rară, foarte pomădată și cu vîrfurile răsucite în sus; avea o față buhăită și suspect de roșie. Lidia turna ceaiul; lîngă ea în scaune înalte pentru copii, stăteau cuminți două fetițe.

Elevul meu mă conduse la doamna din jilț și mă prezentă: „Mama mea", — îmi spuse el.

Doamna Vankovskaia dădu ușor din cap, mi se adresă cu un zîmbet convențional: „Îmi pare foarte bine de cunoștință", și-mi arătă cu ochii un scaun lîngă ea.

Mă așezai.

— Urmați de mult universitatea? — mă întrebă ea.

— Sînt în anul patru.

— Aveți părinți?

— Numai mamă.

— Cred că se bucură mult că sînteți la universitate, judec asta după mine; ard de dorința să-l văd cît mai repede pe Leonid student, — spuse doamna Vankovskaia. — Cred că nu știe nimic, — adăugă ea, privindu-l pe fiul său.

Leonid nu răspunse ci numai se încruntă și se așeză lîngă sora sa, la masa pusă pentru ceai.

— Nu-i tocmai atît de greu; dacă se va ocupa serios, se va pregăti repede, — răspunsei eu.

— Vă rog să fiți mai sever cu el; e foarte capabil, dar foarte leneș; acest lucru mi-l spuneau toți profesorii lui, — zise doamna Vankovskaia și, socotind că s-a întreținut destul cu mine, se adresă moșierului:

— Ai niște cai minunați, Ivan Kuzmici, de cîte ori îi văd, îi admir.

— Îmi pare bine, — răspunse celălalt.

— Drăguți de tot, nu sînt prea mari, dar foarte frumușei.

— Sînt de Viatka.

— A, va să zică aceștia sînt de Viatka! N-am știut.

— Da, de Viatka. Sînt și de lux și de povară. Viu cu ei la oraș, și la drum fac cîte șaptezeci de verste, fără să le dau nimic de mîncare. .

— Vai, dar e foarte mult! Cred că obosesc rău, nu?

— Nu, nu prea. Rasa asta e rezistentă. Lor să le dai două ore de odihnă și poți să pornești cu ei și să faci alte șaptezeci de verste; numai să nu-i adapi cînd sînt înfierbîntați.

— Dar prin oraș de ce îi mîni întotdeauna la pas? întrebă deodată Leonid, privindu-l ironic pe Ivan Kuzmici.

— Pentru că pe aci nu se poate să-i mîni repede, Leonid Nikolaici, — răspunse acesta. — Pe strada pavată, zăpada e mai rea decît pietrișul de pe drum; aici, e destul să străbați bulevardul Kuznețki în trap, ca să dai gata calul.

— Dar alții cum merg?

— Nu rămînem de căruță față de alții; scoate-ți roibii dumitale și ne luăm la întrecere.

— Să mă iau la întrecere cu dumneata? Pînă ai făcut dumneata o verstă, eu am trecut de a doua.

— Glumești; eu însă m-aș lua la întrecere cu dumneata.

— Ce să mai vorbim, toată lumea știe că bidiviii dumitale nu fac două parale și că îi menajezi mai mult decît pe dumneata.

— Aci n-ai dreptate, Leonid Nikolaici; n-or fi caii mei de preț, dar nici de lepădat nu sînt și nici nu-i menajez atîta; merg și eu cu ei pe acolo pe unde pot.

Felul de a discuta al lui Leonid nu părea a fi pe placul mamei sale.

— Lida! Ce-i cu ceaiul? — i se adresă ea fiicei sale.

— E gata imediat, — răspunse Lidia și-i servi mamei sale o ceașcă de ceai.

Aceasta sorbi o înghițitură, se strîmbă și-i spuse:

— Iar e dulce; nu ești în stare să-l potrivești pe gustul meu.

— Dă-mi-l, te rog, să mai torn niște apă fiartă.

— Lasă-l acum, — răspunse Vankovskaia nemulțumită.

Lidia se fîstici puțin și se apropie de masa pregătită pentru ceai.

— Dar lui Ivan Kuzmici nu-i dai? — o întrebă mamă-sa.

— I-am pregătit, — răspunse fiica ei, arătînd cu ochii un pahar cu ceai de la marginea mesei.

— Mă scuzați, — o întrerupse Ivan Kuzmici, ridicîndu-se repede și, luînd paharul, îi făcu Lidiei o plecăciune adîncă și bolborosi ceva. Lidia nu-i răspunse nimic.

Mie și lui Leonid ne-a servit ceaiul lacheul. Leonid își aprinse o țigară de foi, oferindu-mi și mie una. Refuzai.

— Leonid, de ce nu oferi o pipă lui Ivan Kuzmici? — îi spuse mama.

Leonid se încruntă.

— Dorești o pipă? — îl întrebă el pe Ivan Kuzmici.

— Da, cu plăcere, — răspunse celălalt.

— Servește aci o pipă, — porunci Leonid lacheului.

Între timp, începui s-o cercetez cu atenție pe tînăra fată, care dădea ceai surioarelor ei. Cu cît o priveam mai mult, cu atît îmi plăcea mai mult. Nu era frumoasă, dar avea ceva neobișnuit de drăgălaș și de blînd, care te atrăgea fără voie, de la prima vedere.

In sfîrșit, masa fu strînsă, dar conversația începea; mama discuta încet cu Ivan Kuzmici; Lidia Nikolaevna își luă un lucru de mînă; elevul meu tăcea și fuma. Tocmai voiam să plec, cînd Leonid se sculă, deschise pianul și, fără a se sinchisi de nimeni, se așeză și începu să cînte. Fără să vreau, mă simții atras să-l ascult cu atenție; în felul lui de a cînta era și măiestrie, și o notă de energie plină

de căldură. Cu sau fără intenție, nu știu, tînăra fată se mută lîngă mine. Toți ascultau cu atenție; pe fața lui Ivan Kuzmici apăru o expresie de tristețe, mama își lăsă ochii în jos, iar fetițele încetară să mai vorbească între ele.

— Ce frumos cîntă fratele meu! — îmi spuse Lidia Nikolaevna.

— Vă place muzica?

— Foarte mult.

— Cîntați și dumneavoastră?

— Da... adică nu, eu cînt mult mai prost decît el.

Pe la jumătatea bucății, Leonid se opri brusc, se sculă și se așeză lîngă mine, iar posomorît.

Restul serii, Ivan Kuzmici încercă de cîteva ori să fie galant cu Lidia Nikolaevna; ea, însă, mai mult tăcea. Leonid îl înțepa mereu, dar el nu numai că nu-i răspundea pe același ton, dar părea că nici nu-i înțelege ironiile.

Întorcîndu-mă acasă, mă tot gîndeam la noile mele cunoștințe; cel mai mult îmi plăcuseră Lidia Nikolaevna și Leonid. Bătrîna Vankovskaia, Maria Vissarionovna, cum mi-a prezentat-o Leonid, îmi făcuse o impresie nedefinită, iar Ivan Kuzmici nu părea să fie prea de soi. Și de fapt care era situația lui acolo? Rudă, cunoștință, logodnic?

II

De cînd am cunoscut familia Vankovski, viața mea a căpătat un conținut mai bogat. Toate serile, după lecții, mi le petreceam la ei. Sincer vorbind, m-am îndrăgostit, fără să-mi dau seama, de Lidia Nikolaevna. În fiecare zi așteptam cu o nerăbdare din ce în ce mai chinuitoare ora șase, ca să pornesc spre casa dorită din piața Smolenski, și tot drumul eram preocupat de un singur gînd: Lidia e oare acasă sau a ieșit undeva? O voi vedea sau nu? De obicei, mă duceam direct în birou la Leonid și timp de o oră, cît îl meditam, eram numai urechi, doar-doar voi auzi vocea ei. Îi cunoșteam mersul, îi simțeam foșnetul rochiei, iar apoi, dacă după ce terminam lecțiile și ne duceam în salon, se întîmpla ca ea să nu fie acolo, mă cuprindea o tristețe fără margini; mă așezam, cădeam pe gînduri și nu scoteam o vorbă; dar cînd intra ea, dintr-odată mă înviooram, deveneam vesel și vorbăreț. Nu știu dacă cineva observase acest lucru, dar cert e că Lidia era foarte drăguță cu mine; de obicei tăcută, cu mine ea era aceea care deschidea vorba și de fiecare dată cînd mă pregăteam să plec, îmi spunea încet: „De ce te grăbești? Mai stai, e încă devreme!"

Maria Vissarionova era o femeie bună, însă nu știa de loc să se poarte cu copiii ei: pe Leonid îl iubea cel mai mult, deși se certa me-

reu cu el, dar trebuie să mărturisesc că în aceste certuri el avea întotdeauna dreptate; de fetițe se ocupa destul de puțin, sau aproape de loc, în schimb cu Lidia Nikolaevna se purta foarte rău. Biata fată era tratată ca o ființă tolerată de milă acolo în casă și nicidecum ca o fiică. Lidia se ocupa de întreaga gospodărie, le învăța și le dădăcea pe surioarele ei, și cu toate astea, maică-sa-ii făcea mereu observații pentru orice fleac. Cu mine, Maria Vissarionovna se obișnuise. Ivan Kuzmici mi s-a recomandat drept moșierul Maraseev din Kaluga și m-a rugat să-l onorez cu plăcuta mea prietenie. Era un om foarte mărginit și se pare că-i plăcea Lidia Nikolaevna; pe Maria Vissarionovna o respecta, iar de Leonid se cam temea. Cît despre acesta din urmă, el continua să nu învețe nimic, însă, împrietenindu-mă cu el, am constatat că e un tînăr foarte inteligent, foarte cinstit în convingerile sale și cu o minte prea coaptă pentru vîrsta lui.

Pe zi ce trecea, mă legam tot mai mult de el, iar el, la rîndul său, îmi mărturisi că a început să țină la mine.

La familia Vankovski mai venea aproape zilnic o doamnă, o oarecare Lizaveta Nikolaevna Pionova; era o femeie roșcată, cu fața pistruiată, cu o gură cît toate zilele, cu ochi cenușii, umezi și, care părea foarte șireată; față de Maria Vissarionovna manifesta o prietenie înflăcărată, de Ivan Kuzmici era pur

și simplu entuziasmată și întotdeauna spunea despre el: „Un om admirabil! Un om minunat!" De Leonid era, pare-se, îndrăgostită, în timp ce el nu pierdea nici o ocazie de a fi obraznic cu ea și de a-i arăta pe față disprețul său. Odată, neștiind cum să intre în vorbă cu el, îl rugă să-i împrumute o carte. La început el îi răspunse: „N-am nici un fel de carte". Ea insistă. „Ce fel de carte doriți?" întrebă în sfîrșit el. „Una mai interesantă". Leonid se duse la el în cameră și se întoarse cu un calendar. Doamna se bosumflă. Cînd îl rugă să cînte ceva la pian, el se așeza și începea căzăcească. Mai trist era faptul că pe Lidia Nikolaevna această cucoană o privea de sus și abia o băga în seamă.

Odată venisem la lecție ca de obicei. Leonid nu era acasă; acest lucru se întîmpla destul de des. Mă dusei în birou. Prin fața ușii deschise, trecu în grabă o fată din casă, trecu a doua oară, apoi a treia oară și în sfîrșit intră în birou.

— De ce stați aci singur, domnișoara e acasă, — îmi spuse ea.

— Unde e Lidia Nikolaevna? — întrebai eu, cu o voce puțin tremurătoare.

— În salon, poftiți acolo; i-am spus că ați venit.

Mă dusei în salon. Lidia Nikolaevna lucra la gherghef.

— Fratele meu se întoarce îndată; a ieșit cu mama, — îmi spuse ea.

Mă așezai. Pentru mine era o adevărată desfătare să stau de vorbă cu Lidia Nikolaevna, dar nu izbuteam s-o fac decît foarte rar. Acum mă decisei să profit de această ocazie.

— Ce tablou mare brodezi, — începui eu.

Altceva mai potrivit nu-mi trecu prin cap să-i spun.

— Nu tocmai atît de mare. Uite ce figură simpatică are bătrînul acesta, — îmi răspunse Lidia Nikolaevna, arătîndu-mi modelul, care reprezenta un bătrîn cu barba albă și cu o harfă în mînă; lîngă el era un băiat cu părul creț, iar la picioarele lor sta întins un cîine; în fund se vedea peisajul clasic cu pomi, munți și nori.

— Trebuie să ai o răbdare de femeie ca să brodezi toate astea, — continuai eu, examinînd modelul.

— Nu, asta nu înseamnă răbdare; lucrez așa... fiindcă n-am ce face... — răspunse Lidia Nikolaevna. — Oh, dacă femeile ar avea nevoie de răbdare numai pentru a broda niște perne, care mai tîrziu se vor murdări și vor fi aruncate... — adăugă ea oftînd.

— Dar unde mai e nevoie de răbdare? — întrebai eu apăsînd pe cuvinte.

— În viață.

— O, acolo cred că femeilor le trebuie tot atîta răbdare cît și bărbaților.

— Bărbaților? O, nu! Ei sînt mult mai liberi; ei pot fi ceea ce vor să fie, pe cînd noi trebuie să fim ceea ce ni se cere să fim.

„Draga de ea, ce deșteaptă el" gîndii eu.

— Mie mi se pare, — reîncepui eu cu glas tare, — că în vremea noastră femeile sînt destul de libere...

— Unde le e libertatea? Poate oare o femeie, dacă vrea, să se mărite, sau dacă nu, să nu se mărite?

— Desigur că da.

— Nu, nu poate, fiindcă dacă nu se mărită, va ajunge de rîsul lumii; va fi socotită fată bătrînă, rea, familia va fi nemulțumită și o va socoti o povară; pentru asta nu-ți ajunge toată răbdarea din lume.

— Dar obligația de a se mărita poate deveni o plăcere: e de ajuns să se mărite cu acela pe care-l iubește.

— Dar dacă nu iubește pe nimeni?

— Va trebui să aștepte; pentru fiecare femeie vine timpul să iubească.

— Nu cred; eu, una, nu voi iubi niciodată pe nimeni.

— Ce te face să crezi una ca asta?

— Uite așa... Iubești pe unul și familia te mărită cu altul; mai bine să nu iubești pe nimeni.

Interesanta noastră conversație fu întreruptă de reintoarcerea lui Leonid și a mamei sale.

Plecai împreună cu Leonid în biroul lui.

De data asta, nu mi-am îndeplinit tocmai conştiincios obligaţia de meditator. I-am explicat elevului meu atît de confuz teoria ecuaţiilor nedeterminate, încît pînă şi el, care de obicei era foarte distrat, observă acest lucru.

— Astăzi îmi explici foarte confuz, — îmi spuse el cu sinceritatea sa de totdeauna.

— Nu prea mă simt bine, — răspunsei eu.

— Atunci s-o lăsăm baltă, căci şi eu m-am plictisit; să trecem în salon.

Atîta aşteptam şi eu, şi-mi jurai să reiau cu orice preţ conversaţia începută cu Lidia Nikolaevna, dar din nenorocire, nesuferitul de Ivan Kuzmici se şi instalase lîngă ea. Maria Vissarionovna spunea o poveste lungă despre o rudă a ei, căreia i se propusese o partidă strălucită, pe care nu voise s-o accepte la început, pe urmă însă, dorind să îndeplinească voinţa părinţilor ei, s-a măritat, iar acum sînt fericiţi ca nimeni alţii; că, în sfîrşit, copiii care-şi ascultă părinţii sînt întotdeauna mai fericiţi decît acei care fac toate după capul lor. Spunînd acestea, ea schimba mereu priviri cu Ivan Kuzmici, care o aproba în totul, şi trăgea din cînd în cînd cu ochiul la Lidia; aceasta stătea cu ochii în jos, fără să scoată un cuvînt. Leonid îşi asculta mama cu un zîmbet ironic. Poate că n-aş fi reuşit toată seara să schimb o vorbă cu Lidia Nikolaevna, dar a venit Pionova. Ea o îmbrăţişă cu afecţiune pe Maria Vissarionovna, scoase exclamaţii de

bucurie cînd îl văzu pe Ivan Kuzmici, care îi sărută mîna, și imediat începu să pălăvrăgească; după aceea, făcînd ochii mici privi în partea unde stătea Leonid și i se adresă cu voce mieroasă:

— Ești aici, Leonid Nikolaici? Nici nu te-am observat... Bună seara!

Acesta nu schiță nici cel mai mic gest și nu scoase nici un cuvînt; pe mine și pe Lidia Nikolaevna, Pionova nu ne băgă în seamă, ca de obicei. Lidia ieși în sfîrșit din salon; eu o urmai, binecuvîntînd în gînd sosirea Pionovei. Cînd intrai în camera de alături, Lidia stătea gînditoare pe o canapeluță. La vederea mea, zîmbi și îmi spuse:

— Am plecat. Acolo e foarte cald. Să stăm aici.

Mă oprii în picioare lîngă ea.

— Mîine vii la noi? — mă întrebă ea.

— Da.

— Dar poimîine?

— Poimîine e duminică și n-am meditație.

— Nu face nimic, vino la masă și rămîi toată ziua.

Îmi venea să sar în sus de bucurie.

— Mîine am să lipsesc toată ziua de acasă, — adăugă Lidia.

— Unde te duci? — o întrebai eu.

— La pensionul doamnei Jarvé. Mîine e serbare de sfîrșit de an și seara — bal.

— Așadar, mîine o să te distrezi.

— Ce distracţiel... Nu-mi plac balurile, dar am învăţat acolo; directoarea ţinea foarte mult la mine; a venit personal şi a rugat-o pe mama să mă lase să viu; e o femeie foarte cumsecade!

— Am cunoscut pe una din elevele doamnei Jarvé, dar aceea nu semăna cu dumneata şi, după cite ştiu, îi plăceau mult balurile.

— Cine e?

— Vera Bazaeva, care, dealtfel, îmi este un fel de verişoară.

— A, Verocika Bazaeva! Ţi-e verişoară? Era cea mai frumoasă fată din pension. Ia spune-mi, unde-i acum şi ce face?

— Cred că dansează şi cochetează.

— Chiar aşa? Dealtfel întotdeauna a fost ea cam cochetă; ce fată frumuşică! La început am fost prietene, dar mai tirziu ne-am răcit; pe atunci locuia aici în timpul iernii, ieşea mult în lume şi ne vedeam rar.

— Şi eu am fost în aceleaşi raporturi cu ea; la început ne-am împrietenit foarte repede sau, cel puţin, ea îmi spunea că îi place foarte mult să danseze vals cu mine; iar eu găseam că era o fată foarte drăguţă.

— N-ai fost îndrăgostit de ea?

— Nu.

— Imposibil.

— De ce imposibil?

— Pentru că este atit de drăguţă, încit place tuturor bărbaţilor.

— La prima vedere — da, pe urmă, însă, dacă o cercetezi mai atent, vezi că frumuseții ei îi mai lipsesc multe.

— Și ce anume îi lipsește?

— Idei, sentimente, suflet.

Lida nu răspunse nimic.

— Degeaba crezi, — continuai eu, — că am putut fi îndrăgostit de Bazaeva; după părerea mea, o femeie trebuie să aibă cu totul altfel de calități.

— Și anume?

— Vrei să le știi?

— Sigur.

— Ei bine, o femeie nu trebuie să fie fluturatică, ci să-și iubească căminul, să fie blîndă, dar nu fără tărie de caracter, inteligentă, dar nu pedantă, generoasă, fără a face paradă de asta, să nu fie sentimentală, dar capabilă de o legătură sufletească sinceră și adîncă, — răspunsei eu.

Demult îmi imaginasem acest tip de femeie ideală pentru Lidia Nikolaevna.

— Dar înfățișarea fizică? — mă întrebă ea.

— Pe aceasta nici nu vreau s-o definesc. Calitățile morale, pe care le-am înșirat, vor însufleți în așa fel trăsăturile chiar neregulate ale chipului său, încît ea va părea mai frumoasă decît cea mai frumoasă femeie din lume.

— Asemenea femei nu există.

— Ba există.

— Așadar ai întîlnit vreuna?

— Poate.

— Aș fi vrut să văd și eu o asemenea femeie.

Nu-i răspunsei nimic. Sub trăsăturile acestui chip ideal, mi-o închipuisem chiar pe ea. Tăcurăm citva timp.

— Spuneai, Lidia Nikolaevna, că nu vei iubi niciodată pe nimeni? — rupsei eu tăcerea.

— Da.

— Așadar, nu te vei mărita niciodată?

— Ba am să mă mărit.

— Din interes?

— Da, din interes, — răspunse ea.

Și mi s-a părut că pronunțind aceste cuvinte, zîmbea cu amărăciune.

— Nu m-am așteptat să aud acest lucru din gura dumitale.

— De ce nu te-ai așteptat? E foarte comod; cel puțin, dacă soțul meu va înceta să mă mai iubească, acest lucru nu mă va îndurera prea mult.

— Nu mai vorbi așa, nu te cred.

— De ce, doar spun adevărul.

— Adevărul?... — începui eu vorba.

— Ia stai, — mă întrerupse brusc Lidia Nikolaevna, — mi se pare că dincolo se vorbește despre mine.

— De ce te neliniștește atît? — întrebai eu.

— A, nu, nu-i nimic, — răspunse ea. — Of, ce nesuferită este această Pionova! — adăugă apoi ca pentru ea.

— *Lydie, où êtes vous?* [1]) — se auzi vocea Mariei Vissarionovna din salon.

— *Ici, maman,* [2]) — răspunse Lidia.

— *Venez chez nous* [3]).

— Rămîi aici, mă întorc repede; e îngrozitor! — spuse ea și se duse.

Stătui mai mult de o jumătate de oră, cu auzul încordat, doar-doar oi prinde ce se vorbește în salon; dar degeaba; să mă apropii de ușă și să trag cu urchea, mi-era rușine. În sfîrșit, se auziră pași și crezui că e Lidia Nikolaevna, dar intră Leonid, încruntat și negru la față de supărare.

— De ce stai aici? Haidem în birou, — spuse el.

Îl urmai, cu speranța că voi afla ceva.

— Pionova vorbește cam prea mult astăzi, — începui eu.

— Ticăloasa!... Ce stupide sînt femeile astea!

— Dar ce s-a întîmplat?

Leonid nu răspunse nimic; știam că e de prisos să stărui.

— Și matematica merge prost, — începui eu ca să schimb vorba.

— Da, prost. Tare aș vrea să ies la aer! Hai să facem o plimbare; te conduc pînă acasă; calul meu e gata înhămat.

---

[1]) Lidia, unde ești? (în limba franceză) (N. trad.).

[2]) Aici, mamă (în limba franceză) (N. trad.).

[3]) Vino la noi (în limba franceză) (N. trad.).

— Bine. Pot să mă duc să-mi iau rămas bun de la ai dumitale?

— Du-te; în timpul ăsta eu mă îmbrac.

În salon, văzui o scenă ciudată. Maria Vissarionovna avea lacrimi în ochi; Pionova, care abia tăcuse, își făcea vînt cu batista; Ivan Kuzmici era mai roșu ca de obicei; Lidia Nikolaevna, care ședea ceva mai la o parte, parcă slăbise în cîteva clipe. Îmi luai rămas bun. Leonid mă conduse pînă acasă. Tot drumul n-a scos un cuvînt; numai cînd am coborît din sanie, m-a întrebat:

— Mîine ai să fii acasă?

— Da.

— Atunci viu la dumneata.

— Bine, te aștept.

III

A doua zi, abia mă sculasem, cînd Leonid își și făcu apariția pe ușă, și, ca de obicei, își aprise pipa și se întinse pe canapea, cufundîndu-se într-o tăcere deplină; nu-i plăcea să înceapă îndată conversația.

— Cei de-acasă sînt sănătoși? — îl întrebai eu.

Eram neliniștit, neștiind ce se întîmplase la ei în ajun.

— Nu știu, pe mama n-am văzut-o, iar soră-mea e bolnavă.

— Ce are?
— O doare capul.
— Te-ai întors tîrziu aseară?
— Nu, m-am mai plimbat puțin cu sania.
— Și musafirii au mai stat mult?
— Nu știu; n-am mai intrat în salon. Mi se pare însă că au mai stat, — răspunse în silă Leonid.

Se vedea că era foarte prost dispus.

— Spune-mi, te rog, Leonid Nikolaici, — reîncepui eu după cîteva clipe de tăcere, — ce fel de om este acest Ivan Kuzmici?

— Nu știu ce fel de om e și chiar mă îndoiesc dacă e om, dar că e prost ca noaptea — asta-i sigur.

— Totuși la voi e primit ca unul de-ai casei.

— Nu poți scăpa de el, cu toate că mă căznesc demult să fac acest lucru.

— De ce?

— Pentru că e principalul nostru creditor.

— Aveți deci datorii?

Leonid zîmbi.

— Avem.

— Cît?

— Vreo trei sute de mii de ruble de argint.

—Trei sute de mii!... Dar averea voastră e mare?

— Aproape o mie de suflete.

— O, e serioasă.

— Toate ar fi bune, numai că nu face două parale.

— De ce?

— Pentru că treburile merg prost. Tatăl meu a fost un om foarte deștept; cînd s-a însurat cu mama, nu avea nimic, iar ea avea două sute de suflete amanetate; în cinci ani însă, el le-a mărit numărul la o mie, dar de cînd a murit, toate merg alandala: mai întîi a ars fabrica, apoi am luat lucrări în antrepriză și n-am putut face față, așa că am pierdut garanțiile depuse, apoi au răsărit tot felul de avocați, care au înghițit restul.

— Dar prin ce întîmplare a devenit Ivan Kuzmici creditorul vostru?

— A moștenit pe un frate al său, care avea legături de afaceri cu tatăl meu.

— Și e mare polița lui?

— De vreo treizeci de mii de ruble de argint.

— Cine administrează acum toată averea voastră, cine vă conduce afacerile și moșia?

— Destinul.

— Dar mama dumitale nu face nimic?

— Mă îndoiesc. Ba plînge și se vaită că e cea mai nefericită femeie din lume, ba, după ce stă de vorbă cu Pionova, spune la toată lumea că totul e bine și că s-a aranjat de minune. Nu mai înțeleg nimic.

— În orice caz, îmi face impresia că e o femeie inteligentă.

— Da, e inteligentă, dar a fost prea răsfățată de viață în trecut. La bunicul meu a trăit

în bogăție și n-a făcut altceva decît să frecventeze balurile, iar la tatăl meu la fel; el se uita la ea ca la un soare și-i făcea toate voile. Ai fost vreodată la noi la parter?

— Nu.

— Păcat. Am să te duc odată. Vei vedea acolo un birou, amenajat special pentru dînsa; numai acela a costat zece mii de ruble de argint; acum însă, praful s-a ales de toate; au mai venit și grijile pentru afaceri și mama s-a pierdut de tot.

— Tocmai de aceea ești dator dumneata să pui ordine în treburi.

— Dar eu ce sînt? Un băiețandru și atîta tot, iar ca fire sînt un flușturatic, care nu-i bun de nimic. De lene, umblu zile întregi fără să mă spăl și fără să mănînc; în toată viața mea n-am avut răbdare să citesc pînă la capăt nici măcar o singură carte.

— Totuși ești muzician, și încă un muzician minunat.

— Muzica și afacerile sînt două lucruri deosebite; muzica îmi place, — răspunse Leonid.

Deși toate acestea le spunea cu nepăsare, totuși se vedea bine că încurcăturile din familia sa îl nelinișteau mult. Și mie mi se părea ciudat mai ales faptul că Maraseev se număra printre creditori.

— Probabil că Ivan Kuzmici, ca bun cunoscut al dumneavoastră, nu vă face neplăceri cu polița lui, — spusei eu.

— Dimpotrivă, e cel mai nesuferit dintre toți creditorii, — răspunse Leonid.

— E într-adevăr atît de lipsit de delicatețe?

— N-aș putea spune. Face curte surorii mele și a spus că dacă ea se va mărita cu el, va rupe imediat polița.

Mi se strînse inima.

— Lidia Nikolaevna îl place? — întrebai eu.

— Cum o să-l placă! Doar n-a înnebunit de-a binelea.

— Dar Maria Vissarionovna dorește această căsătorie?

— Chiar foarte mult.

— Cum se poate să nu-și dea seama de diferența de vîrstă și de educație dintre el și Lidia Nikolaevna și, în sfîrșt, cum de nu-i vede defectele? Sînt sigur că nici ea însăși nu se va simți bine cu un asemenea ginere; omul ăsta nu are nimic comun cu familia voastră.

Leonid tăcea.

— Și crezi că această căsătorie se va face? — adăugai eu cu intenția de a-l provoca la discuție.

— Cred că da. Mama o dorește și i-a spus Lidiei că de ea depinde soarta întregii familii.

— Care soartă? Doar treizeci de mii de ruble nu reprezintă întreaga voastră avere.

— Asta zic și eu, dar Lidia crede că așa e.

— Cum adică?

— Uite așa, crede și pace. N-o cunoști pe această fată; e bunătatea personificată. E de

ajuns ca mama să fie cît de puțin duioasă cu ea și ea e în stare să-și dea și sufletul. Necazul meu cel mai mare e că țin grozav de mult la ea, și asta nu pentru că mi-e soră; despre partea asta, aș lăsa-o în plata domnului, dar pentru că e o fată minunată.

— Și mie îmi place foarte mult Lidia Nikolaevna; pînă și în înfățișarea ei e ceva deosebit de atrăgător.

— Aș, ce înfățișare? Nu-i frumoasă, are însă o fire minunată, e blîndă, echilibrată.

Leonid, împotriva obiceiului său, spunea aceste cuvinte cu multă însuflețire.

— Nu pot să nu mă îngrozesc, — continuă el, sculîndu-se și plimbîndu-se în lung și în lat prin cameră, — la gîndul că o femeie atît de admirabilă ar putea să devină soția unui oarecare Maraseev.

— Cu atît mai mult, ești dator să te împotrivești prin toate mijloacele la această căsătorie.

— Nu se poate face nimic. Crezi dumneata că n-am încercat? L-am provocat la discuție și îl făceam prost aproape în față, ca să-l jignesc și în felul ăsta să-l determin să nu mai vină pe la noi; în sfîrșit, i-am vorbit mamei și chiar Lidiei, dar degeaba.

— Și ele ce argumente îți aduceau?

— Nu răspundeau nimic; mama se supăra pe mine și spunea că sînt încă un copil și că nu înțeleg nimic, iar Lidia plîngea.

— În orice caz, asta dă dovadă de slăbiciune de caracter din partea Lidiei Nikolaevna.

— Asta nu s-ar putea spune; cînd te gîndești că ea rezistă de doi ani, și că în decursul acestor doi ani i se împuie capul cu unul și același lucru, repetîndu-i-se neîncetat că omul ăsta e îndrăgostit de ea și că nu are nici un rost să aștepte un logodnic mai bun, fiindcă nu-i frumoasă, că e nerecunoscătoare, capricioasă și că se încăpățînează numai pentru a-i face supărări mamei. În locul ei, demult mi-aș fi luat lumea în cap și m-aș fi băgat undeva servitoare, decît să trăiesc în asemenea condiții.

— Ivan Kuzmici e bogat?

— Tocmai aici e buba; el promite să ne rupă poliția și afară de asta, Pionova ne asigură că are trei sute de suflete și că nu cere nici o zestre, ba, dimpotrivă, vrea el să-i facă Lidiei trusoul, pe socoteala sa și că, în sfîrșit, se va ocupa și de toate treburile mamei. Îți spun, aici sînt dedesubturi atît de josnice, care determină căsătoria acestei nenorocite fete, încît e greu să ți le și închipui.

— Și parcă tot nu-mi vine să cred că Maria Vissarionovna se lasă călăuzită de asemenea considerente, într-o chestiune atît de importantă cum e căsătoria fiicei sale.

— La ea nu poate fi vorba de nici un fel de considerente, pentru că ea nu are nici un fel de convingeri. În chestia asta, fără discuție, e influențată de Pionova; dacă n-ar fi fost femeia

asta, cu sfaturile ei, mama s-ar fi gîndit... s-ar fi răzgîndit... apoi ar fi luat-o de la capăt și așa ar mai fi trecut timp, pînă cînd s-ar fi ivit poate un alt logodnic cu care ar fi fost de acord și Lidia.

— Oare influența acestei femei de nimic e atît de puternică încît să nu o poți înlătura? Și, la urma urmei, pe ce se bazează această influență?

— Pe faptul că ea se gudură pe lîngă mama, se extaziază în fața inteligenței ei, o lingușește admirîndu-i frumusețea și îi jură prietenie fără margini, iată care sînt armele ei, iar mama e foarte orgolioasă. Înainte, cînd era tînără și bogată, o lingușeau mulți, dar acum toți au părăsit-o; Pionova, însă, se poartă cu ea ca și înainte și deci, e privită ca o prietenă credincioasă.

— Dar ce urmărește femeia asta?

— Poate că o fi luat bani pentru pețit, asta mai mult ca sigur, și apoi vrea s-o nenorocească pe Lidia, pe care n-o poate suferi.

— Dar de ce?

— Pentru că în general ticăloșii îi urăsc pe oamenii cumsecade, care constituie pentru ei un fel de întruchipare a acuzării.

— Imi face impresia că Pionova nu e indiferentă față de dumneata.

— Ba chiar dimpotrivă! E îndrăgostită de mine; mi-a mărturisit că ține la familia mea numai din pricina mea.

— Asta ar fi trebuit să i-o spui mamei dumitale.

— I-am spus-o.

— Și?

— A rîs.

Astfel Leonid îmi dezvălui toată drama familiei sale. Am mai discutat mult cu el, am căutat diferite soluții de îndreptare a situației, dar n-am găsit nici una. După plecarea lui, rămăsei frămîntat de gînduri triste. Mă simțeam adînc lovit în dragostea mea pentru Lidia Nikolaevna, la gîndul că ea trebuie să se mărite și încă atît de curînd. Mă întristai mult și mi-era necaz pe Lidia.

În primul moment, mă apucai să-i scriu o scrisoare cu următorul cuprins:

„Poate că îndrăzneala de a-ți scrie e prea mare, dar dezamăgirea ce am încercat-o în privința dumitale a avut un ecou atît de dureros în sufletul meu, încît nu mă pot stăpîni să nu fac acest lucru. Odată, nu știu dacă îți mai aduci aminte, ți-am vorbit despre idealul meu de femeie și cred că nu mai e nevoie să-ți spun că toate acele calități minunate la dumneata le-am văzut, dar, dumnezeule, cît de mult ai coborît de la înălțimea acelui piedestal, pe care eu, ca un nebun orbit de dragoste, te așezasem în închipuirea mea. Dumneata te măriți, știu acest lucru, și mai știu că aduci soțului dumitale mintea, sufletul și libertatea dumitale,

în schimbul celor două-trei sute de suflete care constituie averea lui. Să nu-mi vorbești despre obligația de a face acest lucru, despre abnegație. Sînt convins că asemenea dispreț, ca să nu zic neglijență, față de propria-ți fericire, este mai presus de puterile unei femei și dau dovadă... știi de ce? am oroare să-i spun pe nume: de lipsă de suflet, de insensibilitate, însușiri pe care n-aș vrea să ți le atribui, și totuși vreau să cred că mai ai destule calități morale, și asta mă face să-ți prezic multe necazuri și suferințe, în cazul cînd vei face acest pas nesocotit". z

Așternînd toate acestea pe hîrtie, îmi propusei să duc Lidiei chiar în aceeași zi scrisoarea, dar, amintindu-mi de tot ce-mi spusese Leonid, mi se făcu milă de ea.

„Nu, ea nu-i chiar atît de vinovată" gîndii eu. Facă ce-o vrea: las' să se mărite; eu, însă, am să-i rămîn devotat și pe cît se poate, prieten și apropiat de ea sufletește.

Luînd hotărîrea de a mă transforma dintr-un înflăcărat adorator într-un umil prieten fără pretenții, îmi pusei întrebarea: ce fel de om e acest Maraseev? Poate că Leonid e prea pornit împotriva lui; poate că, deși nu-i prea inteligent, e un om bun la suflet, poate că o iubește cu adevărat pe Lidia Nikolaevna, și există chiar dovezi în acest sens: doar sacrifică mii de ruble pentru ea. De asemenea, poate că

va deveni un soț bun, care să fie în stare, dacă nu s-o facă pe deplin fericită, cel puțin să-i asigure o viață tihnită.

Intenția mea era să fac chiar a doua zi o vizită lui Maraseev și să-l văd la el acasă; de fapt, eram chiar obligat să fac acest lucru, căci el fusese la mine în urmă cu două săptămîni și eu nu-i întorsesem încă vizita.

IV

Ivan Kuzmici locuia în cartierul Gruzinii. Pînă la el am făcut vreo două ore și jumătate, pentru că a trebuit să parcurg mai întîi vreo cinci verste pe străzile mari și apoi să străbat cel puțin zece străduțe, înainte de a da de locuința lui. Casa în care locuia era pe jumătate ruinată și avea intrarea prin curte; traversînd această curte, în care se aflau niște grajduri și magazii noi, era cît p-aci să mă împotmolesc în noroi. Dedusei imediat că Ivan Kuzmici și-a ales locuința în așa fel, încît să ofere mai mult confort cailor decît lui. În antreul mic și întunecos fusei întîmpinat de un lacheu, care închise repede ușa de la salon și se postă în fața mea, ca și cînd ar fi vrut să-mi taie drumul.

— Ivan Kuzmici e acasă? îl întrebai eu.

El îmi spuse încurcat:

— Nu știu, e acasă, da' s-ar putea să doarmă! Așteptați să vă anunț, — adăugă el și intră în salon, închizînd iarăși ușa după el. Peste cîteva clipe se întoarse, ducînd o tavă cu o carafă goală și resturi de plăcintă. Apoi fugi repede în tindă, de unde se întoarse cu un lighean și un prosop, cu care intră din nou în salon. Situația mea devenea penibilă; stăteam în picioare, în semiîntuneric, fără să-mi scot mantaua și galoșii, într-un miros înăbușitor, care venea de la niște hamuri, unse proaspăt cu untură de pește și atîrnate acolo. Lacheul mai veni de cîteva ori în fugă după cizme, haină, perie de cap, care se aflau toate aici, în antreu și, în sfîrșit, mă lăsă să intru. Ivan Kuzmici mă întîmpină cu brațele deschise, mă îmbrățișă și mă sărută zgomotos. Neașteptîndu-mă la asemenea manifestație călduroasă, mă dădui cîțiva pași înapoi și-i privii mirat fața, care nu numai că era roșie, dar ardea ca focul, iar privirea îi era foarte tulbure. Era însoțit de o namilă de bărbat, cel mai înalt și cel mai gras om pe care l-am văzut în viața mea, cu o mustață pînă la urechi, cu un ciuf pe frunte și cu o barbă enormă, așa încît Ivan Kuzmici, care era destul de gras și eu care nu eram tocmai mic, păream niște copii pe lîngă el; pe scurt, cînd îl vedeai prima dată, te treceau fiorii. El mă salută apropiindu-și călcîiele cu atîta putere, încît se cutremură toată

podeaua. Ivan Kuzmici după ce-mi strînse încă o dată mîna, se rezemă de sobă.

— Sînt foarte bucuros, — începu el, și limba i se împleticea în gură, — dați-mi voie să vă prezint, — adăugă el, arătînd spre namila aceea, — pe prietenul meu Serghei Nikolaici, iar dumnealui e profesorul Mariei Vissarionovna. Foarte bucuros... mă iertați, vă rog, nu vă așteptam; abia m-am trezit din somn, vă rog, iartați-mă... Fiți buni, domnilor, și poftiți în salon. Serghei Nikolaici! Nu mai face mofturi. Doar nu ne cunoaștem de ieri de alaltăieri; asta-i curată măgărie... Iertați-mă, vă rog, sîntem buni prieteni, — îi tot da zor gazda care, în sfîrșit, intră în salon, clătinîndu-se. Nu mai rămînea nici o îndoială că era beat mort. Noi îl urmarăm; uriașul era și el bine băut, numai că pentru el așa ceva era floare la ureche; toată băutura îi ieșea prin transpirație, care-i apărea în broboane mari pe frunte; deși le ștergea neîncetat, ele tot reapăreau.

În așa zisul salon, mobilat cu un divan obișnuit de lemn și cîteva scaune, ședea un tînăr ofițer și pufăia din pipă. Ceea ce mă izbi în deosebi la el, fu fața lui extrem de uscătivă, toată plină de pete cafenii, caracteristice unui bolnav de ficat.

Ivan Kuzmici făcu din nou prezentările.

— Dați-mi voie să vă prezint: locotenentul Danovici și profesorul Mariei Vissarionovna; vă rog să vă iubiți ca frații.

De ce ne ruga el să ne iubim ca frații, n-am prîceput.

Plecai ochii, locotenentul zîmbi și ne salutarăm.

— Sînt foarte bucuros, zău așa; întîi a venit la mine Serghei Nikolaici, apoi și domnul Danovici... apoi ai venit și dumneata; vă mulțumesc... vă rog, însă, să mă iertați; sînt bucuros de oaspeți, mă iertați... — bolborosi Ivan Kuzmici plecîndu-și capul. Locotenentul clătină din cap; namila nu-și lua ochii de la mine. Începui să mă simt încurcat și stingherit.

— Pe cine meditați la Maria Vissarionovna? Pe Leonid sau pe fetițe? — mă întrebă el cu o voce de bas, neobișnuit de groasă.

— Pe Leonid, — răspunsei eu.

Serghei Nikolaici își drese vocea.

— Bun băiat, Leonid, — continuă el, — cu toate că pe la mine nu prea vine, nu-i vorbă că nici eu n-am mai fost pe la ei demult; e aproape un an!... Tot nu mă simt bine.

Nu se simte bine... Îmi venea să rîd; mai curînd ți-ar veni să crezi bolnav un pui de elefant decît așa o namilă.

— Soția mea se duce des pe la ei; n-ați întîlnit-o acolo? — mi se adresă din nou Serghei Nikolaici.

— Soția dumneavoastră? — întrebai eu, neghicind încă cine este acest domn.

Da Pionova; am onoarea să fiu domnul Pionov, iar doamna Pionova este drăgălașa

mea consoartă, fidela mea soție, tovarășa mea de zile negre.

— Am cunoscut-o, — răspunsei.

Iată, deci, cine era soțul doamnei Pionova; nu degeaba nu-l aducea ea la familia Vankovski, pretextînd că-i place să stea mai mult pe acasă.

— Bine că-mi adusei aminte de soție, — continuă Pionov, adresîndu-se gazdei. — Mi-am aprins paie în cap cu ea, din pricina murgului tău; mă tot întreabă de ce l-am cumpărat; nu-i place. Ia stai, ce te posomorișI?

— Murgul meu? — îi răspunse Ivan Kuzmici, — e un cal strașnic, frate dragă; dacă mi-ar pica ocazia, pe unul d-ăsta aș da pe loc o mie de ruble.

— Ia-ți-l înapoi, ți-l dau cu cinci sute.

— Dă-mi-l, îl iau!... Ce, crezi că nu-l iau?

— Ia-l, deși eu nu mă îndur de el. Dacă n-ar fi cucoana mea, nu m-aș despărți de cal.

Locotenentul se uită la mine și zîmbi ironic.

— Cucoana... cucoana, — zise Ivan Kuzmici, — cucoana ta, frate dragă, e simpatică; cînd am s-o văd, am să-i sărut mînușița, dar tu nu te pricepi de loc la cai; ce spuneai despre armăsarul ăla cu coama albă?

— Ce spuneam?

— Ce spuneai? Nu-ți aduci aminte? Spuneai că e un cal prea gras și, cînd colo, ai văzut cum a fost! La ce voiai să-l bagi în herghelie?

Aștia nu merg în herghelie; ce-mi tot îndrugi acolo!

Pionov nu răspunse nimic.

Mă sculai să plec.

— La revedere, Ivan Kuzmici, — îi zisei eu, salutîndu-l.

— Fii bun, te rog din suflet, mai stai, — îmi răspunse el dînd din mîini, — iartă-mă, poate te-ai plictisit la mine, dar eu m-am bucurat din toată inima. Dă-mi voie să-ți ofer cel puțin o pipă; fii bun, fumează cel puțin o pipă.

— Bine, mai stau, — răspunsei eu și mă așezai.

— Fomka! — strigă Ivan Kuzmici. — Adu o pipă

— Sînt foarte bucuros că ai poftit pe la mine, dar te rog să mă ierți; nu prea mă simt bine azi; m-o încerca vreun guturai?

Între timp, Pionov se sculă, tuși parcă cu înțeles și se îndreptă spre altă cameră, fără să intre în ea, căci, după cum observai în oglindă, se opri în pragul ușii și începu să facă tot felul de semne și să-l cheme cu mîna pe Ivan Kuzmici; dar acesta nu observa nimic.

— Ivan Kuzmici, te cheamă, — îi spuse locotenentul.

Ivan Kuzmici își înălță capul și, observîndu-și prietenul, se sculă și abia nimeri ușa; celălalt începu să-i șoptească ceva la ureche, dar el dădea doar din cap și, în sfîrșit, ieșiră amîndoi.

— Bine s-au mai cherchelit, — spuse în urma lor locotenentul, adresîndu-mi-se.

— Dar ce e la ei astăzi? — îl întrebai eu.

— Nu știu; cînd am venit eu, erau gata făcuți; de-altfel asta li se întîmplă destul de des. Îl cunoașteți de mult de Ivan Kuzmici?

— Nu, viu astăzi pentru prima dată la el; ia spuneți-mi, vă rog, e om cumsecade?

— E cumsecade el, numai că are patima băuturii. A fost în același regiment cu mine; din cauza patimei lui, colonelul i-a cerut pe față să-și dea demisia din armată. Camarazii erau supărați pe el, fiindcă făcea de rîs întregul regiment.

La auzul acestor cuvinte, mă simții acoperit de o sudoare rece; deși fața pătată a interlocutorului meu vădea un om plin de venin, căruia nu prea îi place să-și vorbească de bine semenii, totuși, în cazul acesta, probabil că spunea adevărul.

— Dar ce învîrtește el aici, la Moscova? — îl întrebai eu.

— Nimic, se ține de chefuri. Spune că vrea să se însoare. Nu știu cine e fata care se va mărita cu el, dar mare curaj din partea ei să ia un asemenea om.

— Dacă e om bun și are să ție la soția sa, poate că se va lăsa de băutură, — spusei eu.

— Mă îndoiesc! Prea i-a intrat în sînge obiceiul ăsta, — obiectă locotenentul.

— Mai spuneți-mi, vă rog: e bogat sau nu?

— Avere are; i-a rămas mult de la fratele său, dar duce o viață foarte dezordonată. Numai burtosul ăsta de Pionov îl trage pe sfoară cu vreo două mii de ruble de argint pe an, fie că i le stoarce la cărți, fie cu tot felul de cai.

— Sînt prieteni?

Mai încape vorbă; prieteni de chefuri!...

Iată dar cum se explică grija mare a Pionovei pentru Ivan Kuzmici. Dumnezeule! Cum e posibil ca eu și Leonid să nu reușim să împiedicăm urzelile lor? Aș fi putut să-l mai descos pe locotenent, dar Ivan Kuzmici și Pionov se întoarseră. Probabil că mai băuseră ceva. Era peste puterile mele să mai rămîn. Dădui iarăși să-mi iau rămas bun. Ivan Kuzmici, însă, nu mă lăsă.

— Mă îndatorezi mult, te rog să mai rămîi; cred că nu te-am supărat cu nimic; dar ce-ar fi dacă... mă iertați, dacă ați lua cel puțin un pahar de șampanie, ce-ar fi; am avut cinstea să te cunosc la Maria Vissarionovna, pe care o iubesc și o respect. Iată, Serghei Nikolaici știe cît o respect, iar dacă... atunci sînt vinovat. Cine nu-i păcătos în fața lui dumnezeu și vinovat în fața țarului...

— Trebuie să mă duc la curs, Ivan Kuzmici.

— O să te duci și acolo, nici o grijă, dumnezeu să-ți dea sănătate, dar șampanie tot bem; mă ier'i, altfel nu se poate.

— Îți mulțumesc, dar nu beau. Dă-mi voie să plec, — spusei eu hotărît.

Ivan Kuzmici se supără.

— Dumnezeu să te aibă în pază, pleacă, ce să-ți faci Dumneata esti un om cu carte, pe cînd noi sîntem oameni simpli, ce să-i facil Dumnezeu să te aibă în pază, dar ce-ar fi dacă... — N-am mai așteptat să-și termine vorba și am plecat.

— Dă-mi voie cel puțin să te conduc, ce înseamnă asta?... — spuse el și se luă după mine.

Oricît de mult m-am grăbit eu să-mi îmbrac mantaua, tot a avut timp să mă ajungă în prag și, cînd să-mi dea mîna, se clătină atît de tare, încît cu siguranță că ar fi căzut în noroi, dacă nu l-ar fi prins lacheul de braț.

Mă întorsei acasă foarte revoltat. Leonid are perfectă dreptate! Se zice că-i om bun, dar ce folos dacă-i bețiv, și încă un bețiv respingător și prost. Seara mă dusei la Leonid ca să-i povestesc tot ce-am văzut; îl găsii stînd în poziția lui preferată, adică lungit pe canapea.

— Am fost azi la Ivan Kuzmici, — începui eu,

— Pentru ce?

— Așa, am vrut să-l cunosc mai bine.

— Și ce-ai aflat?

I-am povestit din fir a păr scenele la care fusesem martor și ce-mi spusese locotenentul.

Leonid asculta în tăcere și numai petele roșii ce-i apăruseră pe față trădau ce se petrecea în sufletul lui.

Îmi păru chiar rău că i-am spus.

— În orice caz, — încheiai eu, — trebuie să comunicăm toate acestea mamei dumitale și Lidiei Nikolaevna.

— Acum e prea tîrziu, ieri el a fost anunțat că Lidia și-a dat consimțămîntul.

— Leonid Nikolaicil — exclamai eu. — E o cruzime, e necinstit din partea noastră să ascundem asemenea lucruri.

— Lidiei nu mai are rost să-i spunem nimic, mamei însă — poate că da.

— Și cînd îi spunem?

— Chiar acum; mergem la ea.

— Îi spun eu?

— Nu, am să-i vorbesc eu, ca din partea mea.

În antreu am fost anunțați că a venit Pionova.

— Ar mai fi momentul potrivit?—întrebai eu.

— De ce nu, cu atît mai bine, — răspunse Leonid.

Intrarăm în salon. Maria Vissarionovna se sfătuia probabil în vreo chestiune cu prietena sa. La intrarea noastră, amîndouă tăcură. Cînd îl văzu pe Leonid, Pionova dădu ochii peste cap și îi aruncă o astfel de privire, încît mi-era mie rușine pentru ea.

— Iată, dumnealui a fost chiar acum la Ivan Kuzmici, — începu el direct, arătînd spre mine.

Amîndouă femeile se uitară nedumerite una la alta, nepricepînd ce rost are această introducere.

— Era și soțul dumitale acolo, — adăugă el, adresîndu-se Pionovei.

— L-ați văzut pe soțul meu? — mi se adresă ea mie.

— Da.

— L-ați cunoscut?

— Da.

— Îmi pare foarte bine. Îi plac foarte mult tinerii; sînt slăbiciunea lui.

— Acum e acasă? — o întrebă Leonid.

— Sigur că da.

— Credeam că a mai rămas la Ivan Kuzmici; beau acolo în doi de dimineață, Ivan Kuzmici s-a îmbătat în așa hal, încît abia se mai ținea pe picioare, — o tăie el scurt.

Maria Vissarionovna se făcu albă la față. Pionova se aprinse ca focul.

— Leonid, încetează cu minciunile, — i se adresă mamă-sa pe un ton aspru. — De cînd ți-am poruncit să nu mai îndrăznești să te exprimi în felul acesta despre un om pe care îl cunosc demult și îl stimez.

— S-a îmbătat... nu se ține pe picioare... nu înțeleg nimic și nu știu ce a fost la Ivan Kuzmici; o fi fost vreo masă, în orice caz, soțul meu a venit acasă complet treaz. Îmi vine chiar să rîd cînd aud asemenea calomnii, — spuse Pionova.

Am dat să-i răspund, dar Leonid mi-o luă înainte.

— Nu-i vorba despre soțul dumitale, ci despre Ivan Kuzmici, care la noi nu se atinge nici măcar de un pahar de lichior, iar acasă îi trage cu sticla. Ce ți-a spus despre el fostul lui camarad? — zise el adresîndu-mi-se mie.

— Ți-am povestit, — îi răspunsei eu.

— Dintre foștii lui camarazi, nici unul nu poate spune ceva rău despre el; toți l-au adorat la regiment; soțul meu a făcut serviciul cu el, de pe cînd erau iuncheri, așa că-l cunoaște mai bine decît oricine pe Ivan Kuzmici.

— Dumneata întotdeauna îl lauzi; dar, ia spune, pentru ce a fost dat afară din serviciu?

— Cum a fost dat afară?

— Foarte bine, a fost dat afară.

Pionova începu să rîdă forțat.

— Vai de mine, vai de mine! Ce nu scornesc pe seama lui! Ivan Kuzmici, dat afară! Ivan Kuzmici!... — exclamă ea pe un ton, ca și cînd acest lucru ar fi fost atît de imposibil, cît de imposibil e să-ți vezi ceafa. — Auzi, Maria Vissarionovna, ce-au mai născocit? Dumneata știi bine din ce cauză a demisionat Ivan Kuzmici din armată și auzi, cică a fost dat afară! Ha, ha, ha...

— Dumneata ești aceea care născocești cele mai multe, — îi răspunse Leonid.

Pionova se mulțumi să dea doar din umeri.

— Leonid Nikolaici simte o deosebită plăcere să-mi spună obrăznicii. Nu știu pentru ce merit acest lucru, — spuse ea dînd trist din cap.

— Pînă la urmă mă scoți din răbdări, Leonid! — îi spuse amenințător Maria Vissarionovna. — Oh, dumnezeule mare! Ce femeie nenorocită sînt; toată viața trebuie să sufăr din cauza tuturor, — adăugă ea și începu să plîngă.

— Liniștește-te, Maria Vissarionovna, te implor, menajează-te pentru micuții dumitale. Leonid Nikolaici a spus-o numai așa, n-are să te mai necăjească.

— Dumneata o necăjești, nu eu, — răspunse acesta.

— Încetează odată, Leonid! — exclamă din nou Maria Vissarionovna. — Dragă Lizaveta Nikolaevna, spune-i să plece; o să mă bage în mormînt, nu altceva.

— *Cher Léonide, ayez pitié de votre mère* [1]), — i se adresă Pionova cu vocea ei neplăcută, pe care căuta s-o facă imploratoare.

Leonid se sculă și ieși, trîntind ușa și lăsîndu-mă într-o situație din cele mai delicate. Maria Vissarionovna continua să plîngă. Pionova încerca mai departe să o consoleze. Eu mă fîstîcisem atît de tare, încît nu știam ce să fac, să mai rămîn sau să plec. Deodată, ușa se deschise și apăru Ivan Kuzmici, care arăta ca și cum nu s-ar fi întîmplat nimic; afară de roșeața ochilor și fața ceva mai buhăită ca de obicei nu-i rămăsese nici o urmă din beția de

---

[1]) Dragă Leonid, fie-ți milă de mama dumitale (în limba franceză). (N. trad.)

dimineață. Pionova se fistîci la început, dar văzîndu-l pe Maraseev în starea lui obișnuită îmi aruncă o privire ironică. Maria Vissarionovna își șterse lacrimile și răspunse călduros la salutul oaspetelui. După ce salută doamnele, Ivan Kuzmici îmi strînse și mie mîna, prietenos. Nu-mi amintesc cum am mai stat citva timp, cum mi-am luat rămas bun de la toți și cum am ajuns la Leonid, pe care l-am găsit stînd la masă, cu capul proptit în mîini; părea că plînge. N-am vrut să-l tulbur și mai mult, de aceea îmi luai rămas bun în tăcere și plecai.

V

Sosi luna mai. Trebuia să dau examenul de absolvire. În curînd aveam să-mi iau rămas bun și de la universitate, și de la Moscova și de la familia Vankovski. Soarta Lidiei Nikolaevna era pecetluită; se logodise cu Maraseev, deși acest lucru nu era anunțat oficial. Nunta urma să se facă probabil în curînd, fiindcă i se și pregătea trusoul. Pionova nu-și mai încăpea în piele și venea la ei de cîte șapte ori pe zi.

Maria Vissarionovna căzu și mai mult sub influența prietenei sale; de dimineața, cum făcea ochi, trimitea imediat după ea. Se spunea că Maraseev închiriase o locuință elegantă; arăta foarte bine și petrecea zile întregi la fa-

milia Vankovski. Fața nu-i mai era atît de buhăită și de roșie.

Lidia Nikolaevna nu lua parte în nici un fel la pregătirile de nuntă, dar cu logodnicul se purta prietenos. Cîteodată îmi era necaz pe ea, însă de cele mai multe ori o compătimeam. Cu toate că și eu mă duceam zilnic la ei, aproape că nu ne vedeam; aveam impresia că mă ocolește.

Leonid în aparență era liniștit. Mă bucura mult faptul că începuse să învețe, și cu acest prilej am putut să-mi dau seama cu ce aptitudini strălucite era înzestrat. Cu puțin ajutor din partea mea, învățase în două săptămîni, toată matematica de liceu și și-o însușise destul de satisfăcător. Despre nunta surorii sale vorbea puțin. Odată îl întrebai dacă i-a spus Lidiei Nikolaevna ce aflasem despre logodnicul ei, dar el îmi răspunse că nu, și mă rugă ca nici eu să nu-i pomenesc nimic; pe urmă, îmi povesti că Ivan Kuzmici a aflat de la Pionova toată discuția noastră cu privire la el și că a avut o explicație cu Maria Vissarionovna; a recunoscut că într-adevăr atunci fusese amețit; s-a jurat însă că toată viața lui nu va mai pune nici o picătură de vin în gură. Mai spunea că la rugămintea mamei sale, unul dintre cunoscuții lor, s-a dus la fostul lui comandant de regiment și a luat informații despre el; și se pare că acela i-a dat asigurări că Ivan Kuzmici este cel mai cumsecade om din lume.

Toate ar fi fost bune, dar îmi făcea impresia că Leonid credea foarte puțin din toată povestea asta, iar sufletul meu era apăsat de presimțiri grele; o voce lăuntrică îmi spunea că va fi rău, că se va întîmpla o nenorocire!

Maria Vissarionovna, care era supărată pe fiul său, era supărată și pe mine. În tot acest timp nu mi-a răspuns niciodată la salut și nu mi-a adresat nici un cuvînt; dar, pe neașteptate, odată, pe cînd eram la Leonid, trimise după mine și mă rugă, dacă am puțin timp liber, să trec pe la dînsa. Leonid zîmbi. Mă dusei. Ea mă privi neobișnuit de prietenos și, ceea ce nu se întîmplase niciodată înainte, îmi oferi singură o țigară.

— Am vrut mai demult să te întreb, — începu ea, — ce-i cu Leonid, are de gînd să se îndepărteze cu totul de mine?

— Ce vă face să credeți asta? — îi întorsei eu întrebarea.

— Pentru că nu-l văd de loc: ce vrea să arate prin asta?

— Crede că dumneavoastră sînteți supărată pe el din cauza ultimei discuții, la care am luat și eu parte.

— Nu puteam să nu mă supăr pe el atunci; prea și-a permis multe.

— Dar ce și-a permis? Tot ce-a spus, n-a spus decît din sincera dorință de a contribui la binele Lidiei Nikolaevna.

— Din sincera dorință de a contribui la binele Lidiei Nikolaevna? Dar drept cine mă luați dumneavoastră domnilor? Credeți oare că eu doresc mai puțin fericirea fiicei mele, decît dumneata și Leonid, sau că sînt atît de proastă, încît să nu-mi dau seama de nimic? Nici unul din copiii mei nu mă poate învinui că n-am pus fericirea lor mai presus de persoana mea, — îmi spuse Maria Vissarionovna pe un ton grav.

Eram convins că tirada i-o concepuse Pionova și că toată această mulțumire de sine în ce privește îndeplinirea datoriei ei de mamă, tot ea i-o insuflase.

— Mă surprinde acest lucru, — continuă Maria Vissarionovna — pentru că, înainte n-am observat niciodată nimic de felul acesta în purtările lui Leonid și nu știu de unde și-a însușit asemenea obiceiuri.

Am înțeles că făcea aluzie la mine.

—Dumneata ești prieten cu el; fă-l să priceapă că e un păcat să se poarte în felul acesta cu mama sa.

— Leonid Nikolaici vă iubește și vă respectă și fără sfaturile mele, — replicai eu.

— Atunci de ce fuge de mine? Și dumneata ai mamă, și cum i-ar fi venit dacă ai fi ocolit-o? Și-apoi, ce sînt fasoanele astea? Stă în biroul lui, de parcă ar fi la închisoare, n-a mai dat pe aici de mai bine de o lună. Mi-e și rușine de cunoscuții mei. Toți mă întreabă ce

s-a întîmplat cu el de nu-l văd; şi eu ce pot să le răspund?

„Nu toţi cunoscuţii, ci numai Pionova te întreabă, fiindcă îi e urît fără el", gîndii eu.

— Leonid Nikolaici va veni imediat, dacă îi porunciţi, — spusei eu cu glas tare.

— Dar dacă nu vine?

— Va veni.

— Nu; văd că nu-l cunoşti; e foarte încăpăţînat; pun rămăşag că nu vine.

— Mă rog.

— Du-te şi te vei convinge singur.

Mă dusei şi îi spusei lui Leonid despre ce e vorba şi, aşa cum mă aşteptasem, el mă urmă îndată. Maria Vissarionovna se bucură pe de o parte pentru că, iubindu-şi fiul, îi venea greu să stea certată cu el, iar pe de alta, cred, mai ales pentru faptul că îndeplinise dorinţa prietenei sale, Pionova, şi se împăcase cu Leonid. Totuşi, căută să-şi ascundă satisfacţia şi pe faţa ei apăru un zîmbet ironic.

— Chiar acum am pus rămăşag pentru tine, — începu ea.

Leonid tăcea.

— Eu susţineam că n-ai să vii.

— Iată că am venit, — răspunse Leonid.

— De ce eşti aşa de posomorît, tot mai binevoieşti să fii supărat pe mine?

— Nu sînt supărat, dar n-am făcut altceva decît să iau apărarea surorii mele. Cînd trebuie

să te superi pe mine, nu te superi, iar cînd nu trebuie, te superi.

— Eu nu mă pot supăra pe tine. Dar trebuie să-ți fie rușine să fii atît de nerecunoscător față de mine.

Leonid tăcea.

— Nu pot pricepe, — continuă Maria Vissarionovna, — de unde și pînă unde porți tu atita grijă Lidiei, doar ea singură și-a ales partida asta.

— Niciodată n-ar fi ales-o, dacă timp de doi ani n-ai fi stăruit atita și nu i-ai fi cerut să facă acest sacrificiu.

— Leonid, să lăsăm discuția asta; dacă ai venit să mă superi din nou, mai bine nu veneai.

— Nici prin cap nu-mi trece să te supăr, vreau numai să spun, și o voi spune întotdeauna sus și tare, că dacă o măriți pe Lida cu acest om, o nenorocești.

Maria Vissariovna zîmbi ironic.

— Un prost... Un bețivan, — continuă Leonid, — nimeni nu știe ce avere are... Ne șantajează cu poliția lui care, în situația noastră, nu înseamnă nimic, și dacă, în sfîrșit, ne pune sula în coastă să-i plătim, mai bine să vindem tot, numai să scăpăm de el.

Vrînd să iau partea lui Leonid, mă amestecai și eu în discuție.

— E un mare risc, nu numai pentru Lidia Nikolaevna, dar și pentru orice față să se mă-

rite cu Ivan Kuzmici; asta-i părerea generală despre el; este și părerea unui fost camarad de-al lui, un om pe care l-am cunoscut la el în casă.

Maria Vissarionovna tăcea. Se părea că argumentele noastre o pusesera pe gînduri, instinctul ei de mamă îi spunea că trebuie să fie de partea noastră și poate că am fi reușit s-o determinăm să schimbe multe, dacă n-ar fi picat tocmai atunci Pionova. Maria Vissarionovna îi recunoscu de departe pașii și, dintr-odată, se schimbă; nu ne răspunse nimic și, cînd aceasta intră, o duse îndată în dormitorul său, de sigur de teamă ca nu cumva să reluăm discuția.

A doua zi îl întrebai pe Leonid dacă discuția noastră a avut vreo urmare.

— Nici una; cu mine mama e la fel de afectoasă.

— Dar în privința Lidiei Nikolaevna ce spune?

— Vechea poveste, că nu mai e nimic de făcut.

Cît despre mine, m-am convins și eu că orice încercare de a o convinge pe Maria Vissarionovna era absolut inutilă; dar în definitiv Lidia Nikolaevna ce crede și ce simte? Cu toate că Leonid mă rugase să nu-i pomenesc nimic despre logodnicul ei, luai totuși hotărîrea ca, la primul prilej favorabil, dacă nu s-o întreb direct, cel puțin să aduc vorba despre această

chestiune, ca să-mi pot da seama de sentimentele ei în privința viitoarei căsătorii; nu mă lăsam înșelat de calmul ei aparent, mai ales că slăbea de la o zi la alta.

Am terminat examenele și mai rămăsese numai o săptămînă pînă la plecarea mea din Moscova. Mă dusei de dimineață la Leonid și luai prînzul la el. Pe la orele șapte seara, Maria Vissarionovna, împreună cu viitorul ei ginere, plecaseră pînă la podul Kuznețki. Leonid se duse în salon; îl urmai; el se așeză la pian și începu să cînte una din sonatele lui Beethoven. L-am auzit de multe ori cîntînd, și de obicei îmi plăcea cum cîntă, însă niciodată n-a produs asupra mea o impresie atît de puternică ca atunci; de data asta cînta cu atîta patimă, ca și cum inima sa îndurerată ar fi vrut să-și exprime tot aleanul prin sunete. Atunci intră și Lidia Nokolaevna.

— Am venit să-l ascult și eu pe fratele meu, — spuse ea și se așeză lîngă mine.

Leonid continua să cînte, fără a se sinchisi de noi.

— Pleci curînd? — mă întrebă Lidia Nikolaevna în șoaptă.

— Peste o săptămînă.

— Să nu ne uiți, îmi pare rău pentru fratele meu, el ține mult la dumneata și are să-i fie urît singur.

— Ce să fac, cel puțin ne vom scrie din cînd în cînd, — răspunsei eu.

Tăcurăm cîteva clipe.

— Ai auzit că mă mărit? — reîncepu ea cu un glas abia șoptit.

— Am auzit.

— Îți place alegerea pe care am făcut-o?

Tăcui.

— E un om foarte bun.

Continuai să tac.

— Îi plac demult.

— Cred și eu, cum să nu-i placi, — răspunsei eu în sfîrșit.

Și în vocea mea, împotriva voinței mele, se simțea ciudă.

— Nunta o veți face curînd? — continuai eu.

— Nu știu.

— Unde vă veți stabili cu locuința?

— Nici asta n-o știu, habar n-am de nimic... Pentru ce e supărată mămica pe fratele meu?

— Din pricina dumitale.

— Of, doamne! Presimțeam eu lucrul ăsta. Convinge-l, te rog, să n-o mai supere, are ea destule necazuri pe cap, ce să-i mai facem și noi altele!

— N-are nici o vină; în locul lui aș fi făcut și mai mult, — obiectai eu.

— Ce-ai fi făcut?

— Aș fi încercat să te conving pe dumneata.

— Și dacă nu te-aș fi ascultat?

— Nu cred.

— Nu, hotărît, nu te-aș fi ascultat; poate aș fi fost de părerea dumitale, dar nu te-aș fi ascultat, pentru că eu nu dispun de mine.

Tăcurăm din nou.

— Mi-e martor dumnezeu cît de devotat sînt familiei dumneavoastră, — reîncepui eu, — cît de sincer țin la fratele dumitale și cît de mult îți doresc fericirea. Sînt convins că vei fi o soție blîndă și admirabilă; pe viitorul dumitale soț însă nu-l cunosc.

— El mă iubește.

— Ești sigură? Dar dumneata îl iubești?

— M-am obișnuit cu ideea de a-i fi soție și îl respect pentru prietenia lui statornică față de noi.

— Lidia Nikolaevna, nu cumva încerci să-te înșeli singură? Ivan Kuzmici nu e soțul potrivit pentru dumneata; mi-ai spus cîndva că te vei mărita din interes, pentru că e mai comod, și atunci nu te-am crezut.

— Cum le ții minte pe toate!

— Nu-i atît de greu, pentru că spusele dumitale se confirmă, deși nu pot crede în ruptul capului că ești condusă de un sentiment atît de meschin.

— De ce?

— Pentru că el se potrivește numai acelor femei de nimic, care nu sînt în stare să iubească și pe care nimeni nu le poate iubi.

— Dar dacă sînt și eu una dintre acelea?

— Dacă-i așa, atunci ia seama, să nu dai greș în socoteli.

— Nu, nu sînt dintre acelea, nu mă învinui degeaba, sînt multe lucruri pe care nu le știi.

— Știu destule, — replicai eu, — și cu toate astea te condamn... vrui eu să adaug, dar, uitîndu-mă la Lidia Nikolaevna, mă oprii deodată; avea ochii plini de lacrimi. Leonid se uită și el la noi, se opri, se sculă și mă luă la el în birou.

— Ce-ai discutat cu Lidia? — mă întrebă el.

I-am povestit cuvînt cu cuvînt tot ce-am vorbit. El se arătă nemulțumit.

— La ce bun? Nu-i mai spune nimic; are destule pe cap și fără vorbele noastre, — îmi zise el și oftă.

VI

După această întîmplare n-am mai văzut-o pe Lidia Nikolaevna decît o singură dată și asta la o serată de gală, eveniment care, deși indirect, se leagă de subiectul povestirii mele. Cînd am primit invitația, la început n-am vrut să mă duc, dar m-a convins Leonid, căruia mama sa îi ceruse cu insistență să vie și el la serată.

Mă dusei împreună cu Leonid și găsirăm acolo destul de mulți musafiri. Ivan Kuzmici închiriase într-adevăr o casă luxoasă pe care o

mobilase splendid. Trebuie să mărturisesc că nu sînt de loc un om pretenţios, am colindat prin cele mai îndepărtate colţişoare de provincie, în capitală am locuit prin tot felul de camere mobilate, am fost prin cele mai ordinare cîrciumi, dar oaspeţi mai ciudaţi ca invitaţii lui Ivan Kuzmici rar mi-a fost dat să întîlnesc. Cucoanele erau de un soi cu totul aparte, fără a mai vorbi de obiectul discuţiilor lor şi de modul lor de exprimare; dar chiar înfăţişarea şi toaletele lor erau de-a dreptul uluitoare; astfel, de pildă, una dintre ele, o cucoană de vîrstă mijlocie, avea vreo opt negi pe faţă, alta, domnişoară probabil, era atît de slabă, încît rochia atîrna pe umerii ei ca şi cum spinarea i-ar fi fost scobită. Alta, pe semne prietena ei, înaltă, sulemenită, doamnă sau domnişoară — greu de precizat — stătea tăcută şi dreaptă de parcă înghiţise un par şi doar se uita la toţi, cu ochii ei mari, cenuşii. Nici bărbaţii nu erau mai de doamne ajută; mi-a atras atenţia îndeosebi un domn cu părul lins, cu favoriţii rotunjiţi şi tare parfumat. Trecea din cameră în cameră şi examina cu foarte multă atenţie ceasul de bronz din sufragerie, un alt ceas de buzunar care se afla în cutia sa pe o măsuţă, vitrina cu argintărie din salon, cercetă chiar broasca de bronz de la uşă, apoi pipăi cu mîna calitatea materialului de la draperie şi, afară de asta, bea într-una limonadă, de parcă ar fi vrut să-şi potolească emoţia ce i-o producea vederea ati-

tor lucruri de preț. „Ce-o fi însemnînd asta și ce scop urmărește?“ mă întrebai eu, și-mi trecu prin cap o bănuială năstrușnică: nu cumva și-a pus în gînd să șterpelească ceva? Printre invitați era și un negustor, fapt ce se putea vedea după redingota cu poale lungi, după barba sa și după pletele și bretonul său; însă negustorul nu era rus; avea părul negru, creț, și fața tuciurie ca a unui țigan. El discuta încetișor cu un domn scund, chel, îmbrăcat într-un frac ponosit și care vorbea cu multă însuflețire; ba îi șoptea ceva la ureche, ba socotea pe degete, ba dădea din mîini și se înfoia, dar negustorul se vede că se lăsa greu convins de argumentele lui; fața lui parcă spunea: ce ți-o fi venit, boierule, să te osteneșți atîta; pe mine tot n-ai să mă convingi, știu eu și fără dumneata ce trebuie să fac.

Majoritatea oaspeților se purtau față de gazdă cu familiaritate, ba chiar îi dădeau diferite titluri de rudenie; astfel, doamna cu negi îi zicea „nepoate“, domnișoara cea slabă „văr“ doamna sau domnișoara sulemenită „cumetre“, un funcționar îi zicea „cuscre“, domnul care examina obiectele de preț „frate“.

Culesei informații despre toți acești domni de la locotenentul cu fața pătată, care se afla și el printre invitați și care, ca de obicei, fuma și se uita chioriș la toată lumea. Dealtfel, nu-i cunoștea decît pe vreo trei din ei și îmi spuse că negustorul e geambaș de cai, doamna

sau domnișoara cea înaltă care-i zicea lui Ivan Kuzmici „cumetre" e cumătră cu mulți, și era surprins cum de n-o cunosc, cînd ea ținea un magazin de pălării. În sînul acestei societăți Pionova era fără discuție cea mai bine dintre toți. Era gătită ca pentru bal, pesemne că nu se așteptase de fel ca Ivan Kuzmici să aibă niște oaspeți atît de puțin interesanți. La început, ea îi examină pe toți, strîmbă din nas nemulțumită și, pînă la urmă, sfîrși prin a nu mai da nici o atenție nimănui, ațintindu-și privirea languroasă asupra lui Leonid, care stătea într-un colț. Asemenea colosului din Rhodos, soțul ei îi domina pe toți cu înălțimea sa, în camera de alături, unde juca cărți. Vankovskaia cu fiica sa sosiră destul de tîrziu; Ivan Kuzmici le conduse triumfător în salon. Ca și Pionova, Maria Vissarionovna îi examină pe toți, schimbă o privire cu prietena sa, apoi se așeză lîngă ea. După aceea urmă o scenă foarte nostimă și penibilă în același timp; doamnei cu negi, domnișoarei celei slabe și domnului în frac li se năzări la un moment dat să se prezinte noilor veniți, dar se adresară numai Lidiei Nikolaevna, rugînd-o să-i agreeze și să le acorde prietenia ei în viitor. Biata fată se fîstîci cu totul și nu știa ce să răspundă și încotro să-și mai arunce privirea.

Puțină vreme după sosirea celor două Vankovski, Ivan Kuzmici aduse un nou oaspe care, însă, se prezenta cu totul altfel; era un bărbat

de vreo treizeci de ani, foarte bine făcut, cu tenul mat, brunet, cu ochi albaștri, îmbrăcat elegant, într-un cuvînt, un bărbat foarte frumos.

— Piotr Mihailici! — exclamă Lidia la intrarea lui.

— A, m-r Kurdiumov! Ești demult aici? — exclamă și Maria Vissarionovna.

— Nu sînt decît două ore de cînd am trecut bariera orașului; am fost pe la dumneavoastră, — răspunse oaspetele, luînd loc lîngă Lidia Nikolaevna.

— Și acolo vi s-a spus probabil că Maria Vissarionovna este la mine, — se amestecă în vorbă Ivan Kuzmici.

— Exact, — răspunse oaspetele și se adresă lui Leonid: — *Bonsoir, cher Léonide!* [1]).

Leonid îi răspunse din cap.

— De unde vii acum? — îl întrebă Maria Vissarionovna

— De la Petersburg.

— Și ați stat mult acolo? — se amestecă din nou Ivan Kuzmici.

— Nu, cîteva zile.

— Dar atunci, unde ai fost anul acesta? — îl întrebă Maria Vissarionovna.

— La țară.

— Și nu te-ai plictisit? — îl întreabă Lidia.

---

[1]) Bună seara, dragă Leonid (în limba franceză). (N. trad.)

— Ba încă cum, pentru că simpaticii mei vecini n-au venit la țară anul acesta.

— Am vrut să venim și noi pe acolo, dar mi-a fost absolut imposibil din cauza nesuferitelor mele afaceri, — adăugă Maria Vissarionovna.

— Ai atîtea treburi, încît cred că și fără vecini n-ai timp să te plictisești, — zise Lidia.

— Ba nu, chiar mi-am plictisit, — răspunse Kurdiumov.

„Așa dar, un vecin de-al familiei Vankovski", gîndii eu, pentru că la prima vedere mi se păruse că e străin. Mă așteptam să fi fost vreun cîntăreț italian, sau vreun călător francez, deoarece în pronunția lui și chiar în expresiile lui avea ceva străin de limba rusă ca și cum ar fi gîndit într-o limbă străină și s-ar fi exprimat în rusește.

După aceea, totul s-a petrecut ca de obicei. Pionova probabil că-l vedea pe Kurdiumov pentru prima dată și, vrînd să-i atragă atenția asupra persoanei sale, începu să-l asalteze cu un potop de fraze și întrebări în limba franceză, comițînd greșeli îngrozitoare și cu un accent oribil. Kurdiumov îi răspundea politicos, însă scurt, și se adresa mereu ori Lidiei, ori Mariei Vissarionovna. Ivan Kuzmici era de asemeni foarte caraghios în purtarea lui față de Kurdiumov; îi oferea într-una ceai, bomboane, țigări, însă acesta refuza totul.

Cina a fost servită la măsuțe mici; eu cu Leonid am nimerit întîmplător la aceeași masă cu Pionov și partenerii lui și cu locotenentul cu fața pătată. Cu acest prilej, pentru prima dată în viața mea, am putut vedea la Pionov cît poate bea un om, fără să dea nici cel mai mic semn de beție. Toată seara fiind, după propria lui expresie, sub papucul soției sale, a postit și n-a băut decît vreo cinci pahare de Doppelkümel [1]), în schimb, la masă și-a scos pîrleala însutit. Locotenetul cel ironic îi atrase atenția că pe masă era prea puțin vin, căci nu erau decît patru sticle.

— Puțin, văd și eu că-i prea puțin. Îți mulțumesc, tinere, că mă înțelegi. Pe vremuri beai cu damigeana, iar astăzi te servește cu cana și-și închipuie că te-au ospătat cum trebuie. Astea, după cum văd, sînt numai bomboane; ei, lasă, o să ne ocupăm noi pe urmă de bomboane, — spuse Serghei Nicolaici —. Hei, mă, bărbierule din Sevilla, — se adresă el lacheului, — fă-te încoace cu domnul ofițer cu încartiruirea, adică cu romul — și, explicînd că așa-i zice el romului, pentru că acesta pregătește încartiruirea în stomac a celor ce vor urma, dădu pe gît, dintr-o singură sorbitură, un pahar de rom, plescăi din limbă și înfulecă o bucată de pîine.

---

[1]) Băutură alcoolică dulce din chimen. (N. trad.)

— Acu' e în regulă, începe transpirația, pot să-i dau drumul la mîncare, — continuă el și își umplu farfuria cu trei bucăți de somn, pe care le înghiți cît ai bate din palme, de parcă ar fi înghițit un ou moale.

Leonid îi purta de grijă lui Serghei Nicolaici și îi turnă un pahar de Xeres; eram sigur că se ocupa de el numai ca să-i facă în ciudă Pionovei.

— Beau pentru tine, sufleţelule... Poftim, nu pot să te refuz, ești un băiat de zahăr, presimt că din tine are să iasă cu timpul un beţiv de ispravă, — zise Pionov și goli paharul.

Locotenentul și partenerii lui Pionov îl rugară să bea și pentru ei.

— Și pentru voi? Cum să nu, sînt gata să fac plăcere fiecăruia din voi, dar mai ales mie, — răspunse Serghei Nikolaici și mai goli pentru fiecare cîte un pahar, după care se puse pe mîncare.

— Dumneavoastră, domnilor, — zise el, — să nu beți, căci sînteți tineri; poate să vă intre în obicei și așa ceva nu se cade în societate. Uite, nici eu nu pot să sufăr vinul și cînd îl văd, imediat îi fac de petrecanie și așa o să fac și cu Château-Margaux-ul [1]) ăsta!

Și s-a ținut de cuvînt; o sticlă parcă nici n-ar fi fost. Atunci intră Ivan Kuzmici.

---

[1]) Château-Margaux, localitate din Franța renumită pentru vinurile sale. (N. trad.)

— Domnilor, vă rog serviți-vă. Ce-i cu tine, Serghei Nikolaici, bea și tu ceva, — îi spuse el.

— Păi ce să bei, frate dragă? Nu vezi că n-ai ce bea. N-au fost decît patru sticle pe masă; tinerii ăștia au băut tot, și mie, om bătrîn, nu mi-a rămas nici de leac.

— Imediat dau ordin să vă aducă.

— Așa, așa, dă ordin imediat, să n-ai milă de mine, sufletelule, nu merit mila ta. Dar tu ce faci?... Barem dă-l așa pe la nas, frate dragă. Na, miroase-l, are un buchet strașnic.

— Azi mi-e imposibil, dragul meu, — răspunse Ivan Kuzmici și plecă să dea ordin să se mai servească vin.

Pionov continua să bea și să mănînce, explicînd în același timp că nu trebuie să bei cu cupa mică, fiindcă aceasta e pentru femei: are talia subțire și e de genul femenin.

Nimeni nu-l mai asculta. Eu și cu Leonid schimbarăm o privire și ne duserăm în salon unde luau masa cucoanele. Kurdiumov ședea alături de Lidia Nikolaevna și îi povestea ceva; Ivan Kuzmici stătea în picioare, în spatele lor. După masă, nitam-nisam, Pionova se așeză alături de Leonid.

— Leonid Nikolaici, condu-mă acasă; Serge probabil mai rămîne la cărți, iar eu mă simt îngrozitor de obosită.

— Am venit cu dînsul, — îi răspunse Leonid, arătînd spre mine.

— Poate că dumnealui va fi atît de bun și va pleca cu altcineva.

— Nu, nu se poate, de aici mă duc la el.

— Ca de obicei, nu ești de loc gentil, ești incorigibil, — spuse ea și căzu pe gînduri.

Leonid plecă de lîngă ea.

Familia Vankovski plecă devreme; Ivan Kuzmici și Kurdiumov o conduse; cel din urmă strînse prietenește mîna Lidiei Nikolaevna și îi încheie mantoul.

— Kurdiumov, după cum se vede, e un bun cunoscut al vostru? — îi spusei lui Leonid, cînd ne urcarăm în trăsură.

— Da, ne cunoaștem bine; vine des pe la noi la țară... Mie nu-mi place.

— De ce?

— E antipatic, dar cîntă frumos.

— Da, cîntă frumos?

— Da...

Leonid a dormit la mine. A doua zi am părăsit Moscova. Leonid m-a condus pînă la barieră; ne-am îmbrățișat frățește, apoi ne-am despărțit.

VII

Aveam de gînd să părăsesc Moscova pentru totdeauna, dar întîmplarea a făcut ca după cinci ani să mă reîntorc și să mă stabilesc acolo. Tot timpul cît am lipsit, am fost în corespondență cu Leonid; el m-a înștiințat că do-

rința Pionovei s-a îndeplinit. Lidia s-a măritat cu Maraseev, că, în privința datoriilor, afacerile lor merg prost, că el a intrat la universitate, dar nu face nici o treabă acolo. În general, tonul scrisorilor lui, și în special al ultimelor, era trist, ba într-una din ele am dat de următoarea frază: „Teama noastră s-a adeverit. Lidia nu o duce bine!"

Cînd am sosit la Moscova, nu l-am găsit, era plecat la țară cu Maria Vissarionovna și cu surioarele cele mici, iar Lidia cu soțul său locuiau la Sokolniki. Mă dusei imediat să le fac o vizită. Ei închiriaseră aripa unei case; din antreu, în prima cameră am zărit-o pe Lidia Nikolaevna; stătea îngîndurată lîngă fereastră și cînd mă auzi intrînd se întoarse și scoase un țipăt. Vrui să-i iau mîna să i-o sărut; ea mi le întinse pe amîndouă; voia să spună ceva, dar i se pusese un nod în gît; nici eu nu eram mai calm.

— Adineaori am fost la Leonid, dar nu e la Moscova, — deschisei eu vorba.

— Da, a plecat cu mămica la țară. Oi, doamne, nici acum nu-mi vine să-mi cred ochilor!... De ce stăm în picioare?... Ia loc, te rog!... Dorești un ceai, o cafea?

— Nimic deocamdată, vreau numai să mă satur, privindu-te... Dar Ivan Kuzmici ce face?

— Nu-i acasă; se va bucura mult c-ai venit; te pomenim aproape zilnic și chiar rîdem de Leonid că e amorezat de dumneata.

— Cum, e amorezat?

— Amorezat în lege; nu poate admite ca cineva să te vorbească de rău.

— Dar cine mă vorbește de rău?

— Bineînțeles, Pionova.

— Tot mai aveți relații cu ea?

— Da, pe la mămica se duce des; la mine, însă, nu vine, dar Ivan Kuzmici se duce pe la ei... Pe mine, cum știi, nu mă simpatizează, — răspunse Lidia și-mi luă din nou mîna, pe care o strînse tare. În ochii ei se iviră lacrimi.

— Vorbește-mi și despre dumneata, — continuă ea, — pe unde ai fost, ce-ai mai făcut? L-am întrebat de cîteva ori pe Leonid, dar el nu mi-a spus nimic amănunțit; e atît de morocănos!

— Am colindat prin multe locuri și am avut și serviciu.

— Credeam că te-ai și însurat.

— Ce te-a făcut să crezi asta?

— Așa, aveam impresia că te vei căsători neapărat cu Verocika Bazaeva.

— Cum ai putut să-ți închipui așa ceva?

— Nici eu singură nu știu, dar m-am gîndit de multe ori la lucrul ăsta.

— Te-ai înșelat, nu m-am căsătorit nici cu Vera Bazaeva și nici cu altcineva, dumneata însă te-ai măritat, așa că eu sînt acela care trebuie să te întreb.

— Nu erai aici cînd m-am măritat?

— Mi se pare că nu.

— A, da, am și uitat, a trecut atîta timp de atunci; totuși ai știut că mă mărit cu Ivan Kuzmici.

— Bănuiam.

— Ba nu, știai și chiar mi-ai spus-o și niciodată nu voi uita cuvintele dumitale.

— Am plecat înainte de nuntă.

— Uite, acum mi-aduc aminte perfect; ai plecat a doua zi după serata de la Ivan Kuzmici. Ce supărată am fost atunci! Nu credeam în ruptul capului că ai să pleci fără să-ți iei rămas bun de la noi, aveam atîtea să-ți spun după serata aceea.

— Spune-mi-le acum.

— Acum nu mai are rost.

— Va să zică furtuna a trecut, vijelia te-a ocolit?

— Nu de tot: mi se pare că furtuna abia începe; dumneata unde locuiești?

— Pe Tverskaia.

— De ce acolo? Mută-te la Sokolniki.

— Am treburi la Moscova.

— Ei, treburi!... Te poți duce și de aici; hai, mută-te; dă dumnezeu de vine și Leonid și ne vom distra de minune. Zău, mută-te.

Îi făgăduii.

— Nu vrei să iei masa azi la noi?

— Dacă-ți face plăcere...

— Mai e vorbă, îți voi face cunoștință și cu o *belle-soeur* [1]) a mea, sora lui Ivan Kuzmici.

— Nu cumva e în genul celor pe care le-am cunoscut la serata lui?

— O, nu, acelea erau rudele lui din partea tatălui; ea e cu totul altfel; e o fată foarte inteligentă, are să-ți placă.

Așa vorbea Lidia Nikolaevna și eu nu-mi mai luam ochii de la ea. E drept că s-a bucurat mult cînd m-a văzut, dar în bucuria ei se simțea și o oarecare neliniște. În felul ei de a discuta, în aparență indiferent, era ceva înfrigurat, de parcă ar fi vrut să mă ia cu vorba, să-mi ascundă ceva care o apăsa pe suflet. Bănuielile mele se întăriră și mai mult cînd o văzui apoi căzînd pe gînduri, dar într-un fel atît de sumbru, încît te apuca tristețea și îți era greu s-o privești în această stare. Începui să cercetez cu privirea camera în care ne aflam. Locuința era departe de a fi luxoasă, cu toate că se vedea bine că fuseseră depuse toate silințele ca să se ascundă lipsurile unei locuințe sărace și să fie înfrumusețată cît de cît. La ferestrele murdare și joase se aflau flori splendide; mobila, care nu cred să fi fost capitonată, era îmbrăcată cu niște învelitori albe de percal; dușumeaua nevopsită era spălată și lucea de curățenie.

---

[1]) Cumnată (în limba franceză). (N. trad.)

În cameră intră o fată blondă cu bucle, nici frumoasă, nici tînără, îmbrăcată într-o rochie albă de muselină cu cordon albastru, și cu o carte în mînă. Am bănuit imediat că e m-lle Maraseeva și nu m-am înșelat. Lidia Nikolaevna făcu prezentările, adăugînd că sînt prieten cu Leonid și că am fost foarte bun prieten cu ea pe cînd era domnișoară. M-lle Maraseeva îmi răspunse cu afectare la salut, se așeză și deschise cartea.

— N-a fost nimeni pe la noi? — întrebă ea.

— Nimeni, — răspunse Lidia.

— Ce plictiseală grozavă; ieri, de atîta urît, de cîteva ori mi-a venit să rîd și să plîng singură.

— Iată, acum vine cineva, — spusei eu, văzînd o trăsură frumoasă care intra în curte.

M-lle Maraseeva sări în picioare și se uită pe geam.

— Piotr Mihailici, — exclamă ea cu un tremur în voce.

Mă uitai la Lidia Nikolaevna; se îmbujorase și ea.

— Kurdiumov? — întrebai eu.

— Da, vai ce necaz mi-el Nici nu sînt îmbrăcată.

— Locuiește aici?

— Da, la Sokolniki. Primește-l tu, Nadina; eu mă duc. Ce devreme vine, — spuse Lidia Nikolaevna și ieși.

Kurdiumov intră pe altă ușă; purta un pardesiu, o cravată cenușie, pantaloni cu pătrățele și o cămașă foarte fină. Așa aducea și mai mult a străin.

— *Bonjour, mademoiselle Nadine* [1]), — spuse el întinzîndu-i mîna.

— *Bonjour,* — răspunse ea, strîngîndu-i mîna cu vădită plăcere.

— *Madame est à la maison?* [2]) — întrebă el.

— *Elle va venir à l'instant* [3]).

Luînd loc, Kurdiumov începu să-și examineze pardesiul și cizmele, care erau lună, apoi își netezi mănușa dreaptă și, în sfîrșit mijind ochii, începu să examineze cu atenție un tablou de pe perete, care reprezenta o vînătoare de tigri.

—*Comme il fait beau aujourd'hui,* [4]) — spuse Nadina.

— Oui, [5]) — răspunse Kurdiumov, fără a-și schimba poziția.

„Ce-l face pe acest domn să locuiască la Sokolniki și să vină, după cum se vede, destul de des pe la Ivan Kuzmici, mă întrebai eu. E de neconceput ca el să se complacă în societatea acestuia, dar, dacă totuși presupunem că o face din cauză că se cunosc demult sau pentru

---

[1]) Bună ziua, domnișoara Nadine (în limba franceză). (N. trad.)

[2]) Doamna e acasă? (în limba franceză). (N. trad.)

[3]) Vine îndată (în limba franceză). (N. trad.)

[4]) Ce frumos e azi! (în limba franceză). (N. trad.)

[5]) Da (în limba franceză). (N. trad.)

că nu are ce face, e puțin probabil ca această veche cunoștință să aibă vreo valoare în ochii lui; iar ca să nu aibă ce face la Moscova, e de asemenea de necrezut". Amîndouă femeile așteptau sosirea lui și amîndouă s-au emoționat, fiecare în felul ei.

— Ieri n-ai fost la plimbare? — îl întrebă Nadina.

— *Non* [1]) — răspunse Kurdiumov.

— Dar de ce ai promis acum trei zile?

— *Que faire donc? J'avais des lettres à écrire pour la campagne...* [2]) Nici dumneata n-ai fost, te-ai dus la Moscova.

— Numai Lida s-a dus, eu am stat toată ziua acasă și m-am plictisit îngrozitor, iar seara, la plimbare, m-am dus în toane rele, în toane foarte rele... Din fericire am dat acolo de Zanatski și am bîrfit împreună pe socoteala tuturor. E un băiat foarte drăguț și pe zi ce trece încep să-l iubesc mai mult.

— O!... să-l iubești!... Asta mă cam supără, — zise Kurdiumov și în vocea lui se simțea o ironie ascunsă.

— Te supără? Nu cred ca asta să te poată supăra, — replică Nadina.

— De ce nu? — întrebă Kurdiumov, tărăgănat și apăsat.

---

[1]) Nu (în limba franceză). (N. trad.)

[2]) Ce să fac? Am avut de scris niște scrisori pentru la țară (în limba franceză). — (N. trad.).

— Aî... Dacă-i așa, atunci mă simt măgulită, —exclamă m-lle Maraseeva, — știi că sînt foarte orgolioasă și încep să cred că-l invidiezi pe Zanatski, care are norocul să-mi placă.

— Tot ce se poate.

— *Tot ce se poate* al dumitale mi-e nesuferit; urăsc tot ce este nesigur; pentru mine, *se poate* e mai rău decît *nu*.

— Ce caracter hotărît ai!

— Sigur că da; și nu numai eu; toate femeile sînt mult mai hotărîte decît voi, domnii bărbați, care v-ați însușit, nu știu de unde pînă unde, renumele de eroi, caractere ferme, voință neclintită; noi vă sîntem superioare; sîntem capabile de sentimente mai profunde, sîntem mai constante în iubire, ba sîntem chiar mai curajoase decît voi, bărbații.

Kurdiumov nu răspunse nimic și continuă să examineze tabloul.

— Chestiunea superiorității bărbaților sau a femeilor e veche de cînd lumea, — mă amestecai eu în vorbă.

— Totuși încă nu e rezolvată, — replică Nadina.

— Fiecare o rezolvă în felul lui, — răspunsei eu.

— Credeți? Oh, dați-mi voie! Lucrul acesta îmi amintește de o întîmplare foarte nostimă: pe cînd locuiam la Kaluga, am discutat o seară întreagă în contradictoriu chestiunea asta cu un tînăr, încît, pînă la urmă, era cît pe aci să ne

certăm. Deodată, apare un doctor, un om excepțional de inteligent și foarte spiritual. Eu mă adresez lui aproape cu lacrimile în ochi și îi spun: „Ivan Vasilicil Spuneți-ne, pentru dumnezeu, cine e superior, bărbatul sau femeia?" El răspunse fără să se gîndească și foarte serios: „Nici unul, nici altul!" Am pufnit în rîs, tînărul la fel, iar după noi, toți ceilalți, și toată seara repetam cu toții: „Nici unul, nici altul".

Acest mic episod mă edifică complet asupra domnișoarei Maraseeva. Mulți au avut desigur ocazia să întîlnească în unele case guvernante care, în felul lor, sînt destul de inteligente, foarte vioaie și extrem de ambițioase, cărora le place să vorbească, să discute și să facă spirite; ele frecventează regulat balurile mascate, țes cu abilitate intrigi și în general se poartă foarte liber cu bărbații; pe lîngă aceasta au trei însușiri distinctive: un fizic nu tocmai plăcut, un număr suficient de ani și o arzătoare dorință de a se mărita; graba și energia pe care o depun pentru a cuceri inima eroului ales îți reamintește de zborul vulturului, cînd se avîntă după pradă, dar vai! această energie, afară de rare cazuri, se irosește de pomană. Cumnata Lidiei Nikolaevna mi-a făcut impresia, la prima vedere, de ceva în genul acesta. Am simțit imediat că ea pusese ochii pe Kurdiumov, dar întrebarea e: și ea îl interesa oare pe el? Ciudat!

În sfîrșit, intră Lidia Nikolaevna; era îmbrăcată într-o rochie care-i ședea de minune, încît

niciodată nu mi s-a părut atît de bine. Kurdiumov o salută cu un zîmbet și pe fața lui se putea citi plăcerea ce i-o producea apariția ei. Cînd îl salută, mi se păru că Lidia a roșit din nou; apoi se așeză lîngă mine.

— Tot nu-mi vine să cred că te văd la noi, — începu ea. — Anușka mea s-a bucurat atît de mult de venirea dumitale încît parcă s-a zăpăcit, nu e în stare să mai facă nimic; n-am știut că ține atît de mult la dumneata.

Această Anușcă era tocmai fata din casă, care mă poftise odinioară din biroul lui Leonid în salon la domnișoara.

— Chiar acum m-am certat cu Piotr Mihailici, — spuse Nadina, — mă scoate pur și simplu din sărite cu răspunsurile lui în doi peri și tu știi cît îmi e de nesuferit cînd cineva face pe misteriosul.

— Vă certați cam des, — îi spuse Lidia Nikolaevna.

— M-lle Nadine se supără pe mine, dar eu nu mă supăr, — zise Kurdiumov.

— Eu mă supăr, dar și iert, și cine iartă, acela ispășește totul, pentru că se căiește, — replică Nadina. — În cartea asta am găsit o idee minunată, care mi-a plăcut foarte mult. Nu-mi aduc aminte în franțuzește, dar în rusește vine așa: mai ușor înduri înjurăturile și bătăile unui om simplu și grosolan, decît egoismul rece al unui om de lume. Și e adevărat!

— *Et vous, madame, avez-vous lu le petit ouvrage, que je vous ai recommandé?* [1]) — i se adresă Kurdiumov Lidiei Nikolaevna.

— *Pas encore,* [2]) — răspunse aceasta.

— *C'est dommage, car il est plein d'esprit et de sentiment.* [3])

— Să n-o crezi, a citit-o, aseară mi-a luat-o și tot timpul a citit-o.

— Da' de unde, cum am citit-o? Numai așa, am răsfoit-o, — obiectă Lidia.

— Nu minți, ai citit-o; și dacă n-o citești, ți-o iau înapoi. Am văzut pe margini niște însemnări, sînt ale dumitale?

— Da, ale mele, — răspunse Kurdiumov.

— Sînt foarte bucuroasă; am să le studiez neapărat. După însemnările făcute pe cărțile citite, poți judeca caracterul unui om și țin foarte mult să-ți cunosc caracterul.

Se serviră gustări destul de alese. Kurdiumov începu să mănînce cu mare poftă. Lidia Nikolaevna îmi oferi și mie, dar refuzai; simțeam că nu pot înghiți nimic. Toată atmosfera în care o găsisem pe ea nu-mi plăcea de loc: se petrecea ceva ciudat.

Nadina se duse în salon, se așeză la pian și făcu cîteva acorduri.

---

[1]) Și dumneavoastră, doamnă, ați citit cărticica pe care v-am recomandat-o? (în limba franceză). (N. trad.)

[2]) Nu încă (în limba franceză). (N. trad.)

[3]) Păcat, fiindcă e plină de spirit și sentiment (în limba franceză). (N. trad.)

— Ivan Kuzmici a plecat devreme la oraș? — întrebă Kurdiumov, fixindu-și privirea asupra Lidiei Nikolaevna.

— Da, devreme, — răspunse ea lăsîndu-și ochii în jos.

— Astăzi vine acasă?

— Cred că da.

— Te simți bine?

— Nu, nu prea, am dormit puțin azi noapte.

— Ai o culoare minunată.

— Mă mir, — răspunse Lidia, — de dimineață mă simțeam prost, dar a venit dînsul, vechiul meu prieten, — zise ea, luîndu-mă de mînă, — și m-am bucurat atît de mult, încît am uitat de toate.

Kurdiumov clătină din cap.

— Piotr Mihailici, nu dorești să cînți ceva? — îl întrebă Nadina din salon.

— *Je mange, mademoiselle* [1]), — răspunse Kurdiumov.

— Cîntă-ne ceva, te rog, — îi spuse Lidia Nikolaevna.

— Cred că v-am plictisit destul cu cîntatul meu; nicăieri n-am cîntat atît de mult ca la dumneavoastră.

— Bine, dar cînți atît de frumos, e atît de plăcut să te ascultăm, încît niciodată n-o să ne plictisim... Cîntă-ne te rog!

---

[1]) Mănînc, domnișoară (în limba franceză). (N. trad.)

— *A l'instant* [1]), — răspunse Kurdiumov și se duse în salon.

Lidia se sculă de asemeni și se duse după el; o urmai și eu.

— Îți place muzica tot ca înainte, Lidia Nikolaevna?

— Da, foarte mult; cînd ascult o muzică bună, parcă mi-e mai ușor pe suflet. Piotr Mihailici cîntă foarte frumos.

Kurdiumov se apropie de pian și se așeză.

Nadina îi zîmbi cu cochetărie și se postă în spatele lui. Lidia Nikolaevna se așeză pe un scaun, mai la distanță; eu n-am intrat în salon, ci am rămas în ușă, în așa fel încît o vedeam pe Lidia Nikolaevna, fără ca ea să mă vadă. Kurdiumov începu să cînte: „De ce stai pînă la miezul nopții la fereastra deschisă". Avea, într-adevăr, o voce de bariton destul de puternică și plăcută, o bună școală și cînta cu destul sentiment, dar îi lipsea vădit ceea ce găseai din plin în felul de a cînta al lui Leonid — și anume, căldura.

Nadina luă o poză teatrală, își pironi ochii în tavan, întinse brațele, de parcă ar fi vrut să fie extazul personificat; Lidia Nikolaevna stătea gînditoare și ascultă înpresionată. Desigur că aici era ceva la mijloc; Kurdiumov nu cînta chiar atît de captivant și atunci, de unde și pînă unde această simpatie pentru el?

---

[1]) Îndată (în limba franceză). (N. trad.)

— Ce frumoasă e romanța asta, — spuse Nadina, — e bucata ta favorită, Lidia, și știu de ce. Și ție îți place să stai seara la fereastră.

— De unde ai mai scos-o și pe-asta? Niciodată nu stau la fereastră.

— *Ah, mon Dieu!* [1]) Niciodată! În fiecare seară.

Kurdiumov începu să cînte o arie grea italienească, dar se opri brusc.

— A sosit Ivan Kuzmici, — spuse el și se sculă în picioare. Lidia se duse repede în antreu să-și întîmpine soțul și vorbi cîteva clipe cu el pe șoptite. Kurdiumov se încruntă. Nadina aruncă o privire neliniștită spre ușa de la antreu.

În sfîrșit, Lidia Nikolaevna se întoarse, urmată de Ivan Kuzmici, care era îmbrăcat într-o venghercă [2]). Avea părul răvășit și era plin de praf din cap pînă în picioare. El veni direct la mine și mă îmbrățișă.

— Bine ai venit! Uite ce musafir neașteptat... ce surpriză... la început, zău, că nu mi-a venit să cred, mă gîndeam, ce vînt te-a adus pe la noi? Dar dacă... Sînt foarte bucuros, stai jos, — îmi spuse Ivan Kuzmici așezîndu-se.

— Bună ziua! — se adresă el lui Kurdiumov; acesta îi întinse mîna în tăcere.

---

[1]) Ah, doamne! (în limba franceză). (N. trad.)

[2]) Haină bărbătească, pe talie, cu brandeburguri. (N. trad.)

— Ești bine, sănătos? — îl întrebă Ivan Kuzmici.

— Mulțumesc, bine, — răspunse Kurdiumov.

— Dar tu te simți bine? — se adresă el surorii sale cu un zimbet ironic.

— Da, sînt bine, — răspunse Nadina, după care adăugă, făcînd o strîmbătură, — ia uite ce plin de praf ești, să fi dat cel puțin ordin să te perie.

— M-am umplut de praf! Ce să fac!... Mă iertați; e atîta praf pe drum, nu sînt eu de vină; praful nu-i grăsime: îl perii și se duce; e mai prost ceea ce nu se poate șterge. Din cal bătrîn nu poți să faci unul tînăr, — răspunse Ivan Kuzmici și începu să rîdă, — mă bucur că ești bine și că Piotr Mihailici e sănătos, — continuă el, apoi mi se adresă brusc mie.

— Cum ți-ai petrecut vremea la țară?

Îi explicai că n-am locuit la țară, pentru că am avut serviciu.

— Ai! Ai avut serviciu, n-am știut; și erai civil sau militar?

— Civil.

— Carieră civilă cum ar veni; și eu vreau să-mi iau o slujbă civilă, cu toate că ar fi trebuit să intru în militărie, unde m-am obișnuit, dar acum sînt bătrîn; mi se umflă picioarele, nu mai pot. Băiatul și măicuța dumitale sînt sănătoși? Îi explicai din nou că nu am decît mamă, căci tatăl e mort, fapt pe care dealtfel îl știa și el mai demult.

Ivan Kuzmici se uită la mine oarecum nedumerit; dacă nu era chiar în halul de beție în care-l văzusem odinioară, era totuși destul de bine cherchelit.

— Am uitat, am uitat de tot; mă bucur foarte mult că ai venit, — spunea el, numai că Maria Vissarionovna a plecat cu Leonid; și ei se vor bucura mult să te vadă. Lidia Nikolaevna e foarte bucuroasă; ea ține foarte mult la dumneata. Lidia Nikolaevna! Îl iubești?

— Ți-am mai spus odată, — răspunse ea.

— Mi-ai mai spus-o și cu toate astea nu sînt gelos; nu sînt de loc gelos, — încheie Ivan Kuzmici și își privi soția pe sub sprîncene.

Lidia Nikolaevna dădu porunci cu privire la pregătirea mesei și grăbea într-una servitoarea să pună mai repede masa. Ivan Kuzmici se îndreptă spre bufet; înțelesei că mai voia să bea ceva, dar Lidia Nikolaevna se luă după el și îl opri, probabil, căci el se întoarse încruntat, iar ea, enervată. După vreun sfert de oră, eram cu toții la masă. Ivan Kuzmici era insuportabil. În timpul mesei făcea glume proaste și deplasate cu soția sa și o lua peste picior pe sora sa și pe Kurdiumov. Din cele ce spunea, se înțelegea că făcea aluzii la dragostea dintre ei. După masă, își ceru scuze și se duse să se culce. Kurdiumov, Nadina și Lidia Nikolaevna puneau la cale ceva. Nadina insista. Kurdiumov o susținea, iar Lidia era nehotărîtă. Pînă la urmă, înțelesei că le-a venit poftă să facă o

plimbare cu trăsura și Lidia mă rugă să nu plec, spunîndu-mi că se reîntorc repede; eu însă îi răspunsei că trebuie să fiu la Moscova. Am mers totuși o bucată de drum cu ei. Eram curios să văd de ce fel de plimbare e vorba. Lidia Nikolaevna și Kurdiumov se urcară în trăsură, iar Nadina încălecă pe un cal.

VIII

M-am mutat la Sokolniki și la început mă duceam destul de des pe la Lidia Nikolaevna, pe urmă, însă, mai rar; îmi venea greu să o văd. Ivan Kuzmici prea își făcea de cap, dispărea cîte două-trei zile de acasă, fără ca nimeni să știe unde se ducea. Lidia Nikolaevna era tristă și suferea din cauza asta, dar nu era sinceră cu mine, iar mie îmi lipsea curajul să deschid vorba despre această chestiune delicată. Nadina se ținea scai de Kurdiumov; el venea aproape în fiecare zi la ei. Nu puteam să-l înțeleg de loc pe acest domn, care parcă era îndrăgostit de propriile sale unghii lungi și de cizmele sale de lac; îmi făcea impresia că era în stare să stea zile întregi să și le admire. La rugăminteа doamnelor, cînta destul de des și prin asta le atrăgea și mai mult; după mine, era cel mai anost om; vorbea în general puțin, în schimb îi plăcea mult să fredoneze diferite

arii și făcea acest lucru fără nici o jenă, oride-citeori i se năzărea.

Intr-o dimineață, mă pomenii cu o slugă de a lui Ivan Kuzmici, care mă ruga să viu seara la ei. M-am dus, și încă de afară am auzit prin ferestrele deschise larmă de glasuri. Intrai; salonul era plin de lume și toți erau cunoștințe vechi; geambașul de cai, fratele gazdei, cel cu părul lins, și încă doi domni, foarte prost îmbrăcați. Toți jucau cărți; un puternic miros de rom dovedea că se băuse punci; Ivan Kuzmici era beat și foarte agitat; juca cărți cu Pionov, care, cînd dădu cu ochii de mine, îmi făcu o deosebită manifestație de simpatie și îmi explică cu mult haz că inventase chiar atunci o băutură nouă: mai întîi lua un pahar cu rom, după aceea o înghițitură de ceai, apoi își mișca burta și punciul era gata în stomac.

Lidia Nikolaevna stătea singură în salon. Mă dusei la ea. Ochii ei păstrau urme proaspete de lacrimi.

— De ce n-ai mai dat pe la noi de atîta timp? Ce s-a întîmplat?

— Nu prea m-am simțit bine, — răspunsei eu.

Un lacheu intră în salon.

— Pot să servesc votcă? — o întrebă el pe Lidia Nikolaevna

— E abia opt trecute. — răspunse ea.

— Mi s-a părut dincolo.

— E abia opt și jumătate.

Lacheul ieși.

— Nici eu nu mă simt bine, — continuă Lidia Nikolaevna, — mă doare capul într-una; aș vrea să fac o plimbare, dar n-am cu cine; Nadina s-a dus la niște cunoscuți. Hai, nu vrei să ne plimbăm!

— Cu plăcere, — răspunsei eu.

Lidia Nikolaevna își puse o pălărioară și un mantou și, fără să fim văzuți de nimeni, ieșirăm pe ușa din dos. Ea îmi ceru să-i dau brațul și se sprijini de el. Ajungînd pe aleea cea mare, Lidia se oprî și ne așezarăm pe cea mai apropiată bancă

— Ce-i la voi astăzi? — începui eu.

— Soțul meu a fost cu ideea! Tare mi-s neplăcute toate astea... Dar el nu ține seama de părerea mea, — răspunse Lidia Nikolaevna.

— Demult au loc astfel de reuniuni la voi? — o întrebai eu.

— Din vara asta. Ivan Kuzmici s-a înrăit mult de cînd au plecat fratele și mămica mea. Dacă ai ști cît îndur!

— Îmi închipui și chiar mă așteptam la acest lucru încă de pe cînd era vorba să te măriți.

Lidia Nikolaevna își acoperi fața cu mîinile și stătu cîtva timp în această poziție, după care îmi luă brusc mîna.

— Îți pare rău? Ți-e milă de mine? — mă întrebă ea.

— Te mai îndoiești oare?

— Nu, te cred. Spune-mi, învață-mă, ce să fac? M-am prostit în așa hal, sînt atît de zăpăcită, încît nu pot să mai judec nimic.

— Ce sfaturi să-ți dau? — răspunsei eu. — A da sfaturi e sau foarte ușor, cînd vrei să scapi doar cu vorbe, sau foarte greu... Cum ai putut să te măriți cu un astfel de om?

— Am fost nevoită. Ascultă-mă, acum îți pot vorbi sincer. Știi că înainte de nuntă aveam la el o datorie de o sută de mii de ruble și, dacă îl refuzam, avea de gînd să transmită această datorie unui cunoscut de-al său, care ne-a amenințat că o va băga pe mama în pușcărie. Nu trebuia oare să mă sacrific ca s-o salvez? Altfel m-aș fi disprețuit pe mine însămi.

— Dar cine ți-a vorbit despre această datorie și despre toate celelalte?

— Pionova.

— Cum ai putut s-o crezi?

— Nu puteai să nu crezi acest lucru... ea nu prea mă înghițea, e adevărat, dar la mama ținea mult și-mi vorbea de situația ei cu lacrimi în ochi; în sfîrșit, chiar mama îmi vorbea despre acest lucru.

Mă mulțumii să dau din umeri.

— La ce bun să mai vorbim despre asta, — continuă Lidia Nikolaevna, — acum nu se mai poate schimba nimic, totul s-a sfîrșit. „Sigur că s-a sfîrșit", gîndii eu.

— Cel puțin, ca om, Ivan Kuzmici e bun? Te iubește? — o întrebai eu, după o mică pauză.

— E bun și mă iubește, cînd nu bea păcătosul ăsta de vin, dar cînd se apucă de băutură e cu totul alt om. Pierde orice respect față de mine, îi sare țandăra din orice... mai cu seamă în ultimul timp, și asta oridecîteori se întoarce dela Moscova... Este acolo cineva care-l atîță împotriva mea.

— Cred că e aceeași familie Pionov.

— Da, și aceștia, dar nu atît ei, cît se pare că o altă femeie, o păcătoasă, o veche legătură de-a lui. Nici n-aș fi știut de existența ei, dacă nu mi-ar fi arătat-o Anușka, odată la plimbare.

— Cine-i femeia asta?

— Nu știu, patroana unei prăvălii.

— Una înaltă și dreaptă?

— Exact.

Nu era altcineva decît așa zisa „cumătră" a lui Ivan Kuzmici, care fusese atunci la serată. Lidia Nikolaevna uitase de ea, iar eu n-am găsit cu cale să-i reamintesc.

— Cel mai bine ar fi să nu-i mai dăi să bea, — îi spusei eu.

— Acasă nu-i dau, dar bea pe ascuns; mi s-a și urît să tot stau la pîndă, și apoi— pleacă la Moscova.

— Nu-l lăsa singur.

— Cum să nu-l las, doar nu-i copil mic. Încerc să merg și eu cu el, dar nu mă ia. Spune că are treburi pe la autorități. Cînd își pune omul ceva în cap, degeaba îl mai oprești. La

început le puneam toate la inimă, plîngeam, dar acum mi-au secat și lacrimile. Mi-e frică mai ales cînd e beat, și cînd vine noaptea tîrziu; atunci e pus pe scandal, țipă la toată lumea, e cuprins de gelozie și de o lăcomie nemaipomenită. Acum îmi face mereu imputări că din cauza mea a pierdut o sută de mii de ruble.

— Un om rău și josnic nimic mai mult.

— Nu, cînd e treaz e cu totul altfel; mă roagă să-l iert, îmi sărută mîinile, stă ceasuri întregi în genunchi în fața mea, încît nici nu-ți vine să te uiți la el.

— Ar fi trebuit să-l certi mai mult. Cu astfel de oameni trebuie să te porți uneori fără menajamente.

— Nu sînt în stare. Sora lui, Nadina, îmi sare în ajutor în astfel de situații. Îi face morală zile întregi. La început, ea era pentru mine o adevărată salvatoare; el îi știa de frică; acum însă, nu-i mai pasă nici de ea; cînd îl apucă pandaliile, începe s-o batjocorească, s-o înjure de la obraz, și ea, săraca, i le rabdă toate.

— Sînteți prietene?

— Da, mi-e dragă. Și ea a început să țină mult la mine. Înainte n-a stat niciodată împreună cu fratele ei; acum stă de dragul meu.

— Ia lasă, Lidia Nikolaevna. Prea te încrezi în oameni! Ești gata să crezi în dragostea orișicui, care îți arată cel mai mic semn de

afecțiune. Bănuiesc că Nadina urmărește un scop mai egoist.

— Poate și pentru că vrea să stea la Moscova!

— Tocmai, vrea să stea la Moscova ca să cucerească inima lui Kurdiumov.

— Ai și observat?

— Ba bine că nu! Nu e nevoie de prea mult spirit de observație.

— E ciudată, nu pot s-o înțeleg; e o fată foarte inteligentă, dar în privința asta e caraghioasă; s-a îndrăgostit de el chiar a doua zi după ce l-a văzut.

— Nu e de mirare; el e atît de bine și are atîtea calități încît poate s-o cucerească nu numai pe Nadina.

—Ei, oricît de bine ar fi un bărbat, trebuie totuși să-l cunoști cît de puțin ca să te îndrăgostești de el.

— Dar dumneata îl cunoști bine pe Kurdiumov?

— Da, îl cunosc; e un om nobil și are o inimă de aur.

— Ei nu! Inimă de aur! Cine ți-a spus asta? Nu cumva chiar el?

— Ei, nu; de ce-ți bați joc! Zău că e un om bun, puțin cam snob, e drept, dar nu seamănă cu alții. Ai auzit cu cîtă căldură cîntă!

— Ba de loc; are o voce bună și școală.

— Ei, lasă, ești nedrept față de el! De ce nu-l simpatizezi?

— Nu-l simpatizez pentru că nu-l simpatizează nici fratele dumitale, și în privința asta am toată încrederea în Leonid.

— Nu, în Leonid nu poți avea încredere, el e un om admirabil, dar foarte capricios. Dintre toți cunoscuții noștri, el nu ține decît la dumneata și la nimeni altul.

— Dacă Leonid Nikolaici e prea exclusivist în prieteniile sale, apoi dumneata ești cu totul opusă în privința asta. În dragoste și prietenie ne trebuie foarte multă prudență și mai ales vouă, femeilor, ca nu cumva mai tîrziu să încercați o amară decepție

— De ce să vezi oamenii mai răi decît sînt? Și fără asta sînt destule amărăciuni în viață; ce-ar mai fi dacă nu te-ai încrede în nimeni și n-ai iubi pe nimeni? Ar fi îngrozitor! — răspunse ea sculîndu-se și întinzîndu-mi mîna.

Plecarăm; îmi dădui seama că nu era dispusă să continuăm discuția.

Femeile înzestrate cu sensibilitate și rațiune au de multe ori un fel de false convingeri intime, pe care e tot atît de greu să le schimbi, pe cît e de greu să schimbi natura inimii lor, și orice contrazicere în această direcție le pricinuiește durere și amărăciune. Așa s-a întîmplat și cu Lidia; eu, însă, nu am ținut seama de asta și m-am decis să-i spun adevărul, oricît de crud ar fi fost el.

— Nu știu, Lidia Nikolaevna, — reîncepui eu, — ce te face să crezi că Kurdiumov are o

inimă de aur. După părerea mea, este într-adevăr un om de lume, adică un om cu calități exterioare. Ca să vie aici, își calcă pe inimă; el are nevoie de un alt cerc, nu se simte bine în micul dumneavoastră salonaș și toate astea desigur că le face nu de dragul lui Ivan Kuzmici, pe care nici nu-l bagă în seamă, și nici pentru Nadina, față de care se achită politicos prin cîteva vorbe schimbate cu ea, ci pentru dumneata.

Cînd am pronunțat ultimele cuvinte, am simțit că mîna Lidiei tremura dar nu m-am oprit, ci am continuat.

— Te afli în cea mai avantajoasă situație pentru ca el să-ți facă curte; ești o femeie deșteaptă, ești nefericită și a îi consolatorul dumitale e o sarcină plăcută, așa că un bărbat își poate atinge scopul încetul cu încetul, pe nesimțite.

— Ajunge, destul, — mă întrerupse Lidia Nikolaevna, — ești crud și nedrept. Față de el n-am decît un sentiment de prietenie și aș fi foarte mulțumită dacă s-ar căsători cu Nadina.

— Știi bine că acest lucru nu se va întîmpla niciodată. Fii mai severă cu dumneata, Lidia Nikolaevna, controlează-ți mai atent sentimentele și păzește-te mai mult, pînă nu-i prea tîrziu.

— Ma condamni oare și pentru o prietenie? Și cu dumneata sînt prietenă, dar nu înseamnă că sînt îndrăgostită de dumneata, — obiectă ea cu multă demnitate.

Comparația aceasta mi se păru oarecum jignitoare.

— Să dea dumnezeu să nutrești față de acest om sentimentele pe care le ai față de mine, numai că sentimentele noastre față de dumneata sînt cu totul deosebite, și pentru asta pun capul. Nu ascund că la începutul cunoștinței noastre te priveam cu alți ochi, dar, din momentul cînd am aflat că te măriți m-am stăpînit și, din acea clipă, ai devenit pentru mine o soră și nimic mai mult. Kurdiumov, pare-mi-se, a procedat cu totul altfel; mă îndoiesc dacă iți acorda vreo atenție cînd erai domnișoară, dar din clipa cînd ai devenit doamnă, ai început să-l interesezi.

— Destul, să terminăm această discuție. Ești crud și citeodată mi-e și frică să vorbesc cu dumneata, ești în stare să omori încrederea pe care o femeie o are în ea și în alții.

— N-am spus decît adevărul, așa cum îl văd eu.

După aceea, ne apropiarăm de casă și intrarăm iarăși în salon prin ușa din dos. Acolo dădurăm de Kurdiumov. Lidia îmi aruncă o privire și își plecă ochii.

— *Vous vous êtes promenée?* [1])

Lidia dădu din cap în semn de aprobare și se așeză. Aruncai o privire în salon; acolo se petrecea o scenă oribilă; jucătorii își întrerup-

[1]) V-ați plimbat? (în limba franceză). N. trad.

seseră jocul și luau o gustare. Toți erau afumați, făceau o gălăgie îngrozitoare și se certau. Ivan Kuzmici și Pionov continuau să joace. Primul era complet desfigurat, probabil că pierdea. Pionov ridea cu vocea lui puternică, de răsuna toată casa.

— Ei, dacă-i damă, damă să fiel... Mă iertați, doamnă, dar vă dăm la cap și dumneavoastră. Dar valetul? Ei, frate Ivan, ți-am spus eu să nu te încrezi în valet. Dar asul e al tău. Ce-i al tău, e al tău!... Ba nu! Decarule, drăguțule, să nu mă trădezi! Iată că nu m-a trădat. Basta! — spuse Pionov; se sculă și se apropie de masa cu gustări.

— Ia te uită la ei, dar bine ați mai gospodărit aici, domnilor, e curat ca-n palmă. Nimic!... Hei, mă băiete, dă-mi și mie cu același preț sos din ăsta și pînă atunci, să vedem ce-i cu Madera. Dumneavoastră, domnilor, văd că nici nu v-ați atins de Maderă, dealtfel nici nu face doi bani, e proastă; eu, așa, neavînd încotro și nefiind pretențios, am să mă ocup de ea. Ei, Ivan Kuzmici! Distrează-te cel puțin cu o Maderă, să-ți faci curaj. Asta-i jucărie, e din struguri, nu-ți face rău!

Ivan Kuzmici se sculă și se apropie de masă. Pionov îi turnă un pahar plin; el îl bău, își aprinse pipa, se plimbă prin cameră cu pași șovăitori, intră în salon, aruncă o privire asupra noastră a tuturor, se așeză pe un scaun, își mușcă buzele și o privi încruntat pe soția sa.

— De ce n-ai dat ordin să ne servească gustări? — întrebă el, răvășindu-și părul.

Lidia Nikolaevna nu răspunse.

— Nu-ți fie cu supărare, dumneata n-ai dat ordin, în schimb am dat eu, — urmă el. — Unde-i surioara mea? — Lidia Nikolaevna continuă să tacă.

— De ce nu vrei să vorbești cu mine? Te întreb: unde-i surioara mea?

— A plecat, — răspunse Lidia.

— A! A plecat, îmi pare foarte rău. Piotr Mihailovici! M-lle Nadina a dumitale a plecat, — spuse Ivan Kuzmici și tăcu cîteva clipe.

— De ce, totuși, n-ai dat ordin să ne servească gustări? — se adresă el din nou soției sale.

— N-am lăsat vorbă, n-am fost acasă... am fost la plimbare.

— A! Ai fost la plimbare! Te plimbi mereu, eu la fel... Ce treabă e asta?

Kurdiumov se făcu palid; eu nu mă simțeam în stare să mă uit la Lidia, așa milă mi-era de ea.

— Ai pierdut sau ai cîștigat la cărți? — mă adresai eu lui Ivan Kuzmici, cu intenția să schimb cît de puțin conversația.

— Am pierdut, — răspunse Ivan Kuzmici, — am pierdut o mie de ruble, dar n-are nici o importanță, am pierdut din averea mea... Nu iau nimic de la altul.

Lidia se sculă să plece.

— Unde te duci? Stai cu noi, vom lua masa îndată, — îi spuse Ivan Kuzmici.

— Nu mi-e foame, — răspunse Lidia și ieși repede.

— Așadar, cucoanelor nu le e foame astă seară. Bine, noapte bună, noi însă vom mînca și vom bea; nici dumneata nu vrei să mănînci? — se adresă el ironic lui Kurdiumov.

— Nu mănînc, — zise acesta și sculîndu-se salută și ieși.

— Ei, atunci noapte bună și dumitale, — zise gazda, — și dumneata ești cucoană și ai mînușițe albe. Adio; doar eu sînt prost, nu înțeleg nimic, de dumneata e îndrăgostită Mademoiselle Nadina. Știu, deși sînt prost, știu eu cine e îndrăgostită de dumneata; dar tac; la mine toate sînt aici, la inimă... Nici că-mi pasă; sînt doar un prost; în schimb, soția mea e foarte deșteaptă.

Mă sculai să plec; Ivan Kuzmici abia acum observă prezența mea.

— Nu, dumneata te rog să nu pleci; eu țin la dumneata, nu știu nici eu de ce, dar țin la dumneata; în schimb Kurdiumov, uite, aici îmi stă, în gît, am să-l cotonogesc eu într o zi. Rămîi la masă, îmi ești simpatic; mi s-a spus cîte ceva și despre dumneata, dar nu cred.

— Dar ce stai aici? E timpul să luăm ceva în gură, frate, — i se adresă Pionov intrînd.

— Nu îndrăznesc; nu-mi dă voie soția să mănînc... spune că-mi face rău. Se teme că am

să dau ortul popii. Ha, ha, ha, — începu să rîdă Ivan Kuzmici, — dar mie nu mi-e frică de loc... și acum aș vrea să mor; nu vreau să mai trăiesc, vreau să mor. Pupă-mă, burtosule!

— Poftim! — urlă Pionov și stringîndu-i capul la pieptul său, îi spuse: — „Sărută-mă, sărutul tău mai dulce-i decît smirna, decît vinul!"

Profitai de această clipă și o ștersei. Doamne, ce se petrece aici! Și cum se vor termina toate?

IX

Orice ați zice, dar Lidia Nikolaevna era mai mult decît prietenă cu Kurdiumov. Ea i-a redat desigur ultima noastră convorbire cu privire la el, căci de unde înainte aproape că nu-mi adresa nici un cuvînt, acum, deodată, a început să-mi caute prietenia.

— Ești liber astă seară? — mă întrebă el odată, cînd ieșirăm împreună de la Ivan Kuzmici.

— Da, — răspunsei eu.

— Atunci vino pe la mine.

Acceptai. Și eu doream să mă apropii oarecum de el. Închiriase o vilă nu prea mare și foarte frumoasă ca exterior; interiorul, însă, întrecu toate așteptările mele. Numai prin curățenia lor, cele cinci camere pe care le ocupa, semănau mai curînd a magazin modern de

obiecte de artă, decît a locuință; draperii, statuete de marmoră, peisaje în ulei, portrete, obiecte de bronz, mobilă, covoare, se găseau din belșug și-ți făcea impresia că toate erau aranjate cu foarte multă socoteală, că poate se studiase zile întregi unghiul sub care trebuie să atîrne un tablou pentru a fi pus în lumină, unde trebuie așezată o vază chinezească, astfel ca să poată fi imediat observată de fiecare oaspete, cum trebuie instalat un divan-colțar, ca să ofere un confort deplin. Să vezi atîtea nimicuri de prisos aranjate cu atîta minuțiozitate în locuința unui bărbat, luați-o cum vreți, dar, după mine, e un semn de neseriozitate. Cine nu știe cît de penibil e să te duci undeva în vizită, cînd știi că gazda nu te înghite și nu te respectă și totuși, în interesul său, călcîndu-și pe inimă, caută în aparență, chipurile, să se dea bine pe lîngă tine. Exact în această situație mă aflam eu la Kurdiumov. Mai mult de o oră stăturăm fie tăcînd, fie schimbînd cîteva fraze banale despre timp, despre poziția locului și, în sfîrșit, dorind totuși să mă intereseze cu ceva, el începu să mi arate cu ce se îndeletnicește. Înainte, credeam că-l interesează numai muzica, dar am constatat că și desenează, sculptează, se ocupă de galvanoplastie, lucrează la strung și face diferite obiecte din lemn, os, argint, în care era chiar mare meșter. Bineînțeles, pe cît mi-a permis ipocrizia, i-am lăudat toate operele și, în sfîrșit, epuizînd și acest su-

biect, tăcurăm din nou. Către sfîrșitul vizitei, așa cum mă hotărîsem, am încercat să ating coarda lui sensibilă și începui o conversație despre familia Mariei Vissarionovna. Kurdiumov răspundea ponderat și tot atît de ponderat mă întrebă dacă îi cunosc demult. Cînd i-am spus că l-am meditat pe Leonid, pe care l-am și lăudat, el îmi răspunse pe un ton protector:

— *Oui, il a beaucoup de talent pour la musique* [1]).

Despre Lidia Nikolaevna îmi spuse doar că este o cucoană drăguță, iar despre Nadina, că e o fată inteligentă; vorbind însă despre Ivan Kuzmici, făcu o strîmbătură.

Cînd m-am întors acasă, am găsit un musafir neașteptat: Leonid se întorsese la Moscova și mă aștepta de două ore în camera mea. Alergase la mine îndată ce coborîse din trăsura cu care a venit, fără a mai da pe acasă dar, îmbrățișîndu-mă, nu manifestă prea mare bucurie, ci doar îmi spuse:

— Bine c-ai venit, căci pe aici a fost mare plictiseală.

— Ai terminat studiile? — îl întrebai eu.

— Da.

— Ești candidat?

— Da.

— Muncești mult?

---

[1]) Da, are mare talent la muzică (în limba franceză). (N. trad.)

— Așa; tot n-am chef de lucru... O vizitezi pe soră-mea?

— Cum să nu.

— Ce face, e sănătoasă?

— Imi face impresia că nu prea.

— Dar ce face jumătatea ei?

— E suferind și el, îl roade vechea lui boală.

— Iar a luat-o razna, — adăugă Leonid, și, după o clipă, adăugă:

— Kurdiumov vine des pe acolo?

— În fiecare zi, — răspunsei eu.

El se încruntă.

— Am mai făcut cunoștință acolo cu o persoană nouă, cu sora lui Ivan Kuzmici, — îi spusei eu.

— Tot mai o în vizită la ei? — mă întrebă Leonid.

— Tot, și nici nu se gîndește să plece.

— Ce face ea acolo?

— Nimic; o mistuie patima pentru Kurdiumov.

Leonid nu răspunse nimic, dar, încruntîndu-se și mai mult, se plimbă cîtva timp încolo și încoace prin cameră.

— Ai vorbit cu sora mea? — mă întrebă el deodată.

Am bănuit imediat cu ce scop mă întreabă.

— Da, o singură dată.

— Și ce anume?

I-am redat cuvînt cu cuvînt convorbirea pe care o avusesem cu Lidia Nikolaevna, discuția noastră cu privire la Kurdiumov, precum și vizita ce i-o făcusem acestuia din urmă.

— Kurdiumov e un fel de artist multilateral, — remarcai eu.

Leonid își ieși din fire.

— Ei, pe dracu', artist! — exclamă el. — Omul ăsta n-are destul suflet pentru a cînta cum trebuie o romanță — și dumneata îl numești artist... Strungar poate că e bun, dar artist — în nici un caz.

Nu l-am contrazis pe Leonid, fiindcă eram cu totul de părerea lui. A dormit la mine și a doua zi ne-am dus împreună, la prînz, la Lidia Nikolaevna. Ea abia se întorsese de la mama sa și se bucură mult la vederea fratelui ei; i se aruncă de gît și izbucni în hohote de plîns. Ivan Kuzmici era bolnav. La început am crezut că e mahmureala după vreun chef din ajun, dar am aflat că era bolnav mult mai serios. Cam odată cu noi sosi și doctorul, pe care-l cunoșteam încă de pe cînd eram la universitate; era un bătrînel cumsecade și modest. Cînd ieși de la bolnav, îl ajunsei din urmă, în antreu, și-l întrebai:

— Ce boală are Ivan Kuzmici?

— Ce să aibă, tăicuțule, — îmi răspunse bătrînul, — își cam face de cap guta și s-a ales și cu o ciroză. A înghițit prea mult alcool.

— Și boala e într-un stadiu înaintat?

— Destul de înaintat; dacă nu va lua medicamentele pe care i le-am prescris și nu va ține regim, pînă la toamnă poate să facă și o hidropizie.

— Am o rugăminte la dumneavoastră, Simeon Matveici, — îi spusei eu, — cunosc bine această familie și țin mult la ea.

— Da, și?

— Și v-aș ruga să nu pomeniți nimic Lidiei Nikolaevna despre stadiul în care se află boala lui Ivan Kuzmici, iar lui să-i puneți în vedere și să-i explicați urmările pe care le poate avea boala, dacă nu se va abține în viitor.

— Așa îl sperii, tăicuțule; poate că știi și dumneata în ce constă toată medicina noastră: cuțit, căldurică, nițel regim și liniște sufletească.

— Trebuie să-l sperii; altfel nu se va căuta și nu se va abține.

— Nu știam cu ce fel de om am de a face; îți mulțumesc că mi-ai spus. Eu îl cunosc prea puțin, atîta mi-am dat seama că e un bețiv. Ah, bolile astea de stomac sînt mai rele decît cele de piept; acelea măcar sînt de la dumnezeu, pe cînd astea ți le faci cu mîna ta, — zise doctorul și plecă.

În timpul mesei și după masă, toți erau cam morocănoși; Leonid era plictisit, Lidia Nikolaevna, ca și atunci cînd o revăzusem după întoarcerea mea la Moscova, căuta să se prefacă că e bine dispusă și fără griji, dar nu reușea

să-şi joace bine rolul, cădea adesea pe gînduri şi, din cînd în cînd, se ducea la bărbatul ei. Nadina trecea de la o fereastră la alta; bănuiam pe cine aştepta.

Pe la şase seara veni Maria Vissarionovna cu cele două fiice mai mici ale sale şi cu Pionova, care nu mai fusese la Lida de mai bine de un an şi care, după ce dădu bună seara, începu imediat să se scuze.

— Vai, *chère* [1]) Lida Nikolaevna! Demult am tot vrut să vin pe la dumneata, dar tot timpul am fost suferindă. L-am rugat de cîteva ori pe Serioja să mă ia cu el, dar n-a vrut. „Lasă, *mon ange* [2]), îmi spunea el, abia te ţii pe picioare, unde să mai baţi atîta cale pînă la Sokolniki". Grozav, grozav, m-am plictisit în tot acest timp! Astăzi mi s-a spus că Maria Vissarionovna s-a întors, şi mie nu-mi venea să cred; de vreo trei ori l-am întrebat pe omul care m-a anunţat, dacă spune adevărul. Imediat m-am îmbrăcat şi am plecat; doream s-o revăd pe draga mea Maria Vissarionovna şi să văd ce face Lidia Nikolaevna.

„Ce femeie neobrăzată, mă gîndeam eu, cum nu-i e ruşine să spună că abia se ţine pe picioare, cînd faţa îi plesneşte de sănătate şi e de două ori mai grasă de cît era cînd am văzut-o ultima dată. Se vede că are acelaşi obicei

---

[1]) Dragă (în limba franceză). (N. trad.)

[2]) Îngerul meu (în limba franceză). (N. trad.).

ca și bărbatu-său, acela de a pretexta că e bolnavă". Pasiunea ei pentru Leonid nu se stinsese, căci în momentul cînd acesta intră în salon, venind din cealaltă cameră, ea răspunzîndu-i la salut, se înfășură în șalul ei și luă numaidecît o expresie melancolică și sentimentală.

Așteptările Nadinei se realizară: Kurdiumov apăru pe la ora opt. Cînd intră în salonaș, rămase puțin surprins la vederea musafirilor, dar imediat își reveni și începu să vorbească cu Maria Vissarionovna, apoi se adresă de cîteva ori Pionovei și, în sfîrșit, stătu de vorbă cu Leonid. Pe Lidia Nikolaevna abia o salută, dar cu Nadina fu mult mai amabil ca de obicei; Nadina, la rîndul său, fu cuprinsă de o stare de exaltare. Nu pot reda cuvînt cu cuvînt conversația lor, fiindcă eram preocupat mai mult de Lida, dar pe cît îmi pot reaminti, Nadina, nitam-nisam, îl întrebă pe Kurdiumov dacă a fost amorezat vreodată. Credeam că acesta, potrivit tacticei sale obișnuite, nu-i va răspunde, totuși el îi răspunse:

— Da, am fost.

— Dar acum?

— Și-acum sînt.

— Trebuie să-mi spui de cine.

— Asemenea lucruri nu se spun.

— Ba se spun, mai ales prietenilor; sîntem sau nu prieteni?

— Dacă-mi permiți.

— Cu toată bucuria, de aceea te-am și întrebat.

— Mai întîi să-mi mărturisești dumneata secretul dumitale.

— O, dar ce pretențios ești! Vrei ca altul să-și deschidă inima, mai înainte de a face dumneata acest lucru, și n-ai cel puțin generozitatea să ne lași nouă, femeilor, dreptul de a fi discrete. Nu vrei să riști nici un pas, dar aștepți liniștit, în fotoliu, ca o biată femeie să vină la dumneata și să-ți destăinuiască toate gîndurile ei tainice, — spuse Nadina și continuă pe aceeași temă.

Trebuie să spun că atunci cînd conversația era privitoare la dragoste și, în general, la sentimente, ea se încurca. Dacă la început cuvintele sale mai aveau vreun înțeles, pe urmă, cu cît voia să spună mai multe, cu cît dorea să-și exprime mai bine gîndurile, cu atît spunea prostii mai mari, așa încît, la un moment dat, probabil că nici ea nu mai înțelegea ce spune.

Și de data aceasta s-a repetat aceeași poveste; timp de peste o jumătate de oră îndrugă tot felul de bazaconii, ca apoi să schimbe brusc conversația și să-l roage pe Kurdiumov să cînte ceva. Acesta acceptă imediat și se duse în salon. Nadina îl urmă; probabil că îl rugase să cînte tocmai pentru a rămîne singură cu el. Acest lucru n-a fost pe placul Mariei Vissarionovna.

— Ce fel de purtare e asta? — se adresă ea Pionovei.

Aceasta clătină din cap.

— Și de ce stă aici? Nu-mi place de loc că te afli în societatea ei, — se adresă Maria Vissarionovna fiicei sale.

Lida plecă ochii.

Maria Vissarionovna îmbătrînise, slăbise și se făcuse foarte nervoasă în ultimii doi ani, încît era imposibil să stai de vorbă cu ea; se certa mereu și i se părea că e continuu persecutată; se supăra într-una pe copii. Chiar în seara aceea, o împunse de cîteva ori pe Lida, le certă pe cele două fiice mai mici ale sale că s-au plimbat prea mult, deși nu stătuseră decît o jumătate de oră, și chiar lui Leonid, căruia îi permitea mai mult decît altora și care de obicei discuta cu ea foarte liber, îi porunci, în toiul unei discuții neînsemnate, să tacă din gură.

X

Vreo cîteva zile n-am mai dat pe la Lidia Nikolaevna. Nici pe Leonid nu l-am mai văzut; se dusese la Moscova pentru niște treburi. Joia sau vinerea, nu mai țin minte exact cînd, la Sobolniki se făceau plimbări. Mă dusei și eu la o astfel de plimbare cu singurul scop de a o întîlni pe Lidia Nikolaevna, dar ea n-a venit. Era numai Nadina. Acest lucru m-a mirat oare-

cum, căci, de obicei, ele se plimbau împreună; dar ceea ce mi s-a părut mai curios a fost faptul că, atunci cînd m-a întîlnit, Nadina a întors capul. Părea neobișnuit de agitată; pălărioara de paie îi era dată într-o parte, buclele i se deslăcuseră și îi cădeau în dezordine, ca niște plete lungi; pe toți cunoscuții pe care-i întîlnea îi lua la braț și le spunea ceva cu multă înfrigurare, apoi îi lăsa, trecea la alții și, în sfîrșit, dispăru de tot.

Cine a locuit la Sokolniki știe că, spre sfîrșitul verii, el seamănă foarte mult cu un orășel de provincie. Toți locuitorii lui știu unul despre altul cele mai mici amănunte; știu ce fel de om e fiecare, ce cunoscuți are și de ce îi are, ce face fiecare și, în sfîrșit ce mănîncă fiecare. Dacă cuiva i se întîmplă un mic necaz el devine obiectul de discuție al tuturor, și astfel, numai într-o singură zi, acesta ia proporții uriașe. Noile cunoștințe ce se leagă aici, mai ales printre cucoane, se transformă, pînă la întîi septembrie, în prietenii strînse, și invers: familii care se cunoșteau bine și care veniseră la aceeași vilă tocmai pentru a fi mereu împreună, plecînd de aici, nu se mai întîlneau niciodată.

După ce mă plimbai de vreo două-trei ori pe aleea principală, mă așezai pe o bancă, alături de un domn din Iaroslavl, vilegiaturist și el, pe care-l cunoșteam puțin și care la Sokolniki, era poreclit „aerianul", nu pentru că în înfăți-

şarea lui ar fi avut ceva vaporos — ba chiar dimpotrivă: era un bărbat voinic şi îndesat — ci pentru că, indiferent de timp, petrecea zile întregi la aer; pe la orele cinci dimineaţa, îşi şi bea ceaiul în chioşc şi pînă la prînz lua la rînd băncile şi se distra fie citind revista „Severnaia pcela“ [1]), care-i plăcea deosebit de mult, fie stînd liniştit într-o poziţie contemplativă; masa o lua tot în aer liber, iar după prînz se culca undeva la umbră, pe un covoraş; la ora şapte seara se aşeza iar pe o bancă, urmărindu-i cu privirea pe cei care se plimbau. Era mare amator de noutăţi, îi plăcea să transmită el însuşi noutatea pe care o afla, şi în general să stea la taifas cu toţi cunoscuţii, cărora, cînd treceau pe lîngă el, le spunea:

— Ce vă tot plimbaţi atîta? Mai luaţi loc puţin pe bancă. Aţi auzit ceva nou? Ia spuneţi-mi şi mie!

Cînd mă aşezai lîngă el, se arătă foarte mulţumit şi îmi făcu semne amicale din cap.

— Ai venit şi dumneata să iei aer curat? Aici e foarte bine! Simţi cum miroase a răşină? Cel mai sănătos miros.

Cu toate că nu simţeam nimic, am afirmat şi eu că miroase a răşină.

— A, da, fiindcă veni vorba! — continuă „aerianul“ din Iaroslavl, — o cunoşti pe Van-

---

[1]) „Albina nordului“ (1825—1859), publicaţie a regimului autocrat ţarist. (N. trad.).

kovskaia sau, cum îi zice, i-am uitat numele, pe ginerele său?

— Da, — răspunsei eu.

— Spuneți-mi, vă rog, ce s-a întîmplat la ei?

— N-am auzit nimic.

— Zău? Pe aici circulă o poveste întreagă. La acest ginere locuiește, se zice, sora lui... Locuiește, nu?

— Da, locuiește, — răspunsei eu.

— O domnișoară uscățivă, acu' a trecut pe aici.

— Și ce-i cu asta?

— Astăzi, după masă, vedeți movilița de sub pinul acela mare, stăteam culcat acolo și aproapĕ ațipisem, cînd a venit, cum îi zice, i-am uitat numele, un funcționar de la poștă, îl cunoști cred.

— Nu, nu-l cunosc.

— Ei, cum să nu-l cunoști, nici vorbă că-l cunoști, se plimbă pe cea mai mare căldură; spune că bea decocturi, îl cunoști cu siguranță.

— Te asigur că nu, — răspunsei eu și îl rugai să-mi povestească ce s-a întîmplat la Vankovski.

— Credeam că știi; cum m-a văzut, mi-a și povestit. Mai întîi mi-a cerut un foc și mi-a povestit... cu el mai era un tînăr... pe acela nu-l cunosc. Ei, și mi-au povestit istoria asta.

— Ei, ce ți-au povestit? — îl întrerupsei eu enervat.

— Mi-au povestit că la ei locuiește sora lui și că pe acolo venea des Kurdiumov. Pe acesta desigur că-l cunoști. E un vechi cunoscut al meu, e de-al nostru, din Iaroslavl... Înainte erau oameni bogați, acum nu mai știu.

Îmi pierdui orice răbdare; nesuferitul ăsta de palavragiu parcă dintr-adins mă chinuia.

— Și ce-i cu asta? Nu te înțeleg deloc, — îi spusei eu.

— Este că venea pe la ei și că se răspîndise zvonul că el se însoară cu această soră, dar n-a ieșit nimic. Știi, ea era așa cum m-am gîndit și eu, numai un paravan, căci el făcea curte cucoanei aceleia tinere, fiica Vankovskaiei; n-o cunosc, trebuie să fie drăguță; pe tatăl ei l-am cunoscut bine, la club; era un om deștept, descurcăreț, și pe mamă-sa o cunosc, am întîlnit-o într-o familie.

Ceea ce am presupus eu, se adeverise; zvonuri despre această întîmplare se răspîndiseră în tot Sokolniki; oricare ar fi situația de acolo, gîndii eu, trebuie să fac ceva, cît de puțin, pentru ca aceste zvonuri să fie puse la îndoială. Mi se păru că interlocutorul meu îmi poate servi ca un bun mijloc în acest scop; el va transmite tuturor celor pe care îi va întîlni, informații într-un fel sau altul, după cum va fi montat; așa că mă decisei să-i scot acest lucru din cap.

— Sînt bîrfeli prosteşti — începui eu, — sînt zilnic în această casă şi ştiu foarte bine că Kurdiumov vine acolo fără nici o intenţie.

— Se spune...

— Apoi cîte nu se spun? Nu trebuie să le dai crezare la toate. Această tînără femeie e prea departe de asemenea combinaţii şi — mă rog — în ce chip se putea descoperi lucrul acesta, aşa dintr-odată, cînd ei se cunosc de mai bine de şase ani?

— Se vede că s-a descoperit într-un fel, nu ştiu cum. Tocmai am vrut să te întreb dacă nu ştii cumva dumneata. Mai stau aici; poate trece cineva care ştie. Sînt curios, tare curios să aflu.

— Toate astea sînt prostii.

— Nu spune aşa; această soră s-a mutat de la ei, n-a mai vrut să locuiască acolo, aşa că nu-s prostii, — replică el. — Ei, Nikolai Lukici, auzi, Nikolai Lukci! Încotro fugi? Stai puţin, — strigă el unui domn necunoscut, în palton gri, care trecea pe acolo; uite, să-l întrebăm pe Nikolai Lukici, el ştie tot.

Dar Nikolai Lukici doar se întoarse, făcu un semn cu mîna şi spunînd: „Mă întorc într-o clipă", fugi mai departe.

— Aşteaptă că se întoarce şi are să ne povestească totul, — îmi spuse interlocutorul meu, — dar n-am vrut să mai aştept alte informaţii şi am plecat.

Simțeam o adevărată ură împotriva Lidiei Nikolaevna. „Oare femeia asta, mă gîndeam eu, mă va face să mă înșel toată viața asupra ei? În timp ce eu o socoteam cinstită și nevinovată, văzînd în ea o victimă nefericită a destinului, să fie ea oare o femeie vicleană și fără onoare? Să admitem că a putut să se îndrăgostească de Kurdiumov, îi iert acest lucru, dar de ce o ascundea de mine, prietenul ei, care numai dumnezeu știe cît îi sînt de devotat și cu care, trebuie să mărturisesc, chiar a și cochetat, după cît am putut să-mi dau seama în anumite situații; și, în sfîrșit, cît de urît s-a purtat cu biata Nadina! Probabil că ea a atras-o în această dragoste și a făcut din ea un paravan al legăturii sale amoroase". Mă decisei să mă duc la ea și să-i zmulg masca de pe față. Am găsit-o în biroul cel mic; stătea într-un fotoliu, cu capul în mîini. Cînd m-a văzut, a tresărit și mi-a spus:

— A, dumneata ești?

— Da, eu sînt, — îi răspunsei eu aspru.

Lida mă privi atît de trist și cu atîta mîhnire, încît hotărîrea mea de a fi aspru cu ea se zdruncină serios.

— Unde-i Leonid? — mă întrebă ea.

— La Moscova; ești singură acasă?

— Da, singură.

— Dar bolnavul dumitale, Ivan Kuzmici, unde e?

— Se simte mai bine, a plecat; la noi s-au petrecut multe schimbări.

— Am auzit.

— Ai și auzit? Și ce anume ai auzit?

— Am auzit că Nadina s-a mutat de la voi, pentru că speranțele ei în privința lui Kurdiumov s-au spulberat; se spune că el îți făcea dumitale curte.

— Și asta se spune?

— Da, se spune; și încă prin parc.

— Ei și, lasă-i să vorbească! E adevărat.

— Ferească dumnezeu ca tot ce se spune să fie adevărat; se spune că nu se mulțumea numai să-ți facă curte, dar că lucrurile au mers mai departe și că Nadina era doar un paravan. Și asta e adevărat?

— Ei, da, e adevărat; dacă dumneata crezi, la ce mai întrebi?

— De ce te superi? Dacă interesul pe care ți-l port te supără...

— N-am nevoie de compătimirea nimănui; soarta mea e pecetluită, — replică Lida.

— În ce fel? N-ai motiv să fii atît de disperată.

— Nici nu sînt, chiar îmi vine să rîd. Sînt o femeie pierdută, soțul m-a părăsit și în astfel de cazuri disperarea nu e bună la nimic.

— Sigur că nu ajută la nimic. E mai bine să judeci la rece, și atunci se mai poate găsi vreo soluție pentru a continua minciuna încă vreun an, doi.

Lida se uită la mine.

— Care minciună? — mă întrebă ea.

— Asta cu paravanul, cu Nadina. Kurdiumov, cu tot capul său mărginit, în privința asta e destul de inventiv. Așa că va găsi el un alt mijloc ca să te ducă definitiv la pieire.

— Nu el mă duce la pieire, ci alții. El e un om foarte bun și îmi este devotat, așa cum poate nimeni altul nu-mi este, — replică Lida.

Dădui din umeri.

— Ți se pare curios să auzi lucrul ăsta, — continuă ea, — dar dumneata nu știi că atunci cînd m-au măritat, toți m-au părăsit, toți m-au uitat; mama nici nu voia să audă că mă chinui zi și noapte, Leonid doar se încrunta, dumneata ai plecat nu știu unde, nimeni nu mai voia să știe de mine, numai el, singurul dintre toți, el, care avea mii de distracții, a renunțat la toate și stătea cu mine zile întregi, cum stai cu un copil bolnav; cum să n-am încredere în el!

— La ce să mai vorbim de pomană, Lidia Nikolaevna; ești îndrăgostită de el și e destul, — spusei eu cu pică.

— Nu sînt îndrăgostită de el, ci îl iubesc și poți să spui lucrul ăsta și soțului meu, și mamei mele, și fratelui meu, și chiar lumii întregi; nu sîntem stăpîni pe sentimentele noastre.

— Atita mai lipsea, să mă înțelegi în felul acesta, — replicai eu, luîndu-mi pălăria.

Lidia tăcea.

— Poate prea mult și fără nici un drept am pretins să-ți port de grijă, — continuai eu cu ochii aproape în lacrimi, — îmi cer scuze, folosindu-mă de propriile dumitale cuvinte: nu sîntem stăpîni pe sentimentele noastre.

Lida întoarse capul. Continuai:

— Îți doresc sincer să nu te înșeli în speranțele pe care le-ai pus în omul pe care ți l-ai ales și să nu suferi de pe urma căinței ce o vei avea. Pentru o femeie, a-și călca datoria, indiferent din ce motive, este o greșeală pentru care va fi condamnată și de opinia publică și de propria-i conștiință.

Spunînd aceste cuvinte, am ieșit din birou, hotărît să plec, dar n-am fost în stare s-o fac și am trecut în salon, unde m-am așezat, cu speranța că Lida mă va chema. Trecură cîteva minute, eram numai urechi, dar Lida nu mă chema; o auzeam cum plînge în hohote. N-am mai putut răbda și-am intrat din nou în birou.

— De ce plîngi? — o întrebai, așezîndu-mă în fața ei.

— Iartă-mă, — îmi răspunse Lida, întinzîndu-mi mîna, — te-am jignit, nici eu singură nu mai știu ce vorbesc... Dacă ai ști cît sufăr... Nu crede tot, ți-am spus multe lucruri neadevărate.

Răsuflai și eu mai ușurat.

— Să dea domnul să fie așa, — răspunsei eu, — totuși te-ai purtat imprudent față de Kurdiumov.

— Imprudent? — repetă Lida cu o voce tristă, — e nevoie oare să fiu mai prudentă, nici eu nu mai știu.

— Da, ar fi trebuit, — remarcai eu.

— Poate, dar ce să fac dacă sînt atît de proștuță și nu am destulă tărie de caracter, după cum singur îmi spuneai mai înainte, — spuse Lida și se porni pe un plîns și mai amarnic.

Mi se rupea inima de milă pentru ea. Chiar dacă ar fi fost de o sută de ori mai vinovată, nu puteam să-i fiu judecător sever, ci dimpotrivă, aveam să-i țin parte și s-o ajut pe cît îmi va sta în putință.

— Ce s-a întîmplat la voi? — o întrebai eu.

Lida tăcu cîtva timp.

— Acum trei zile, — începu ea respirînd cu greutate, — Kurdiumov îmi spusese tot felul de nimicuri. Nadina a tras cu urechea. Pe urmă, el mi-a trimis o scrisoare; Nadina a pus mîna pe ea; și i-a arătat-o soțului meu, asta a fost tot.

— Și ce-i cu Ivan Kuzmici?

Lidia oftă:

— Mai întîi a vrut să mă omoare, pe urmă mi-a poruncit să plec la Kurdiumov, apoi a început să plîngă — asta a fost mai îngrozitor decît toate — iar acum m-a părăsit și nu mai vrea să trăiască cu mine. Dacă ai fi auzit ce mi-a spus! Nadina s-a supărat așa de tare, încît credeam că înnebunește; amîndoi au

tăbărît pe mine, de nici acum nu pot să-mi aduc aminte de cele întîmplate fără să nu mă treacă fiorii. Uite cum tremur; la început mi se bălăbănea și capul.

Mi se rupea inima cînd o auzeam povestind.

— Și acum, ce ai de gînd să faci? — o întrebai eu.

— Nici eu nu știu; mi-e tare frică de Leonid și de mama cînd vor auzi, căci de justificat nu mă pot justifica. Cine știe ce vor crede.

— Pentru Leonid, garantez eu, el te iubește mult și am să-i explic totul.

— Te rog; dealtfel, doamne! am mai făcut o prostie; după ce Ivan Kuzmici și Nadina m-au jignit în halul acela, în disperare, am scris o scrisoare lui Kurdiumov, în care i-am povestit tot și i-am spus că el e singurul care mi-a mai rămas pe lume și că unica mea speranță e el.

— Și el ce ți-a răspuns la această scrisoare?

— M-a implorat să fug cu el; voia să mă ducă în străinătate. Mi-a fost așa de necaz pe mine și m-am simțit atît de rușinată! Sînt oare o femeie atît de pierdută, încît să fiu în stare să-mi părăsesc bărbatul? Ivan Kuzmici n-a fost de loc bun cu mine, dar chiar dacă ar fi fost de o mie de ori mai rău, chiar dacă m-ar fi chinuit în fiecare zi, totuși vreau să trăiesc cu el.

— Altceva nici n-ai de făcut! Crucea dumitale e grea, dar ai luat-o și trebuie s-o duci.

— Știu... Ascultă, du-te, te rog, la soțul meu și roagă-l să lase prostiile astea și să se întoarcă acasă, și, pentru dumnezeu, liniștește-l în privința lui Kurdiumov.

La ultimele cuvinte, m-am uitat dinadins drept în ochii Lidei, dar nu era nici urmă de prefăcătorie în expresia blîndă a chipului ei.

— Unde îl pot găsi pe Ivan Kuzmici? — o întrebai eu.

— Ori la Pionovi, ori la negustoreasa aceea. Ei îl ațiță mereu împotriva mea și dacă mai rămîne mult acolo are să mă părăsească de tot.

Am vrut să mă duc imediat, dar Lida mă opri și mă rugă să petrec restul serii cu ea. Se temea că are să vină Kurdiumov, ceea ce s-a și întîmplat, dar, după cum am dat amîndoi poruncă, n-a fost primit.

XI

A doua zi în zori mă apucai să-i scriu o scrisoare lui Leonid, pe care o expediai prin poșta locală. I-am descris cu de-amănuntul tot ce s-a întîmplat cu Lidia Nikolaevna, întrevederea mea cu ea și însărcinarea pe care mi-a dat-o. Pe la orele zece am pornit în căutarea lui Ivan Kuzmici. La Pionovi nu era; îl cinstii cu o jumătate de rublă pe lacheul lor, ca să-i dezleg limba și începui să-l descos; aflai astfel

că Ivan Kuzmici a fost la ei în dimineața zilei trecute și că a discutat foarte mult cu boierii în birou, cu ușile închise, iar pe urmă a plecat împreună cu domnul, care s-a întors acasă abia dimineața, beat turtă, iar cucoana a plecat, cu noaptea-n cap, la Maria Vissarionovna.

De la Pionovi mă dusei la magazinul despre care-mi vorbise odată locotenentul acela cu fața pătată, și îl găsii foarte repede, după firmă, pe care erau scrise următoarele: „Magazin de cele mai frumoase Flori Franțuzești, Ana Ivanovna". Intrai pe o scară murdară și deschisei ușa direct într-o cameră mare. În ea se afla un dulap și o masă, la care nu lucra nimeni. O fetiță murdară mătura pe jos; lîngă fereastra deschisă stăteau, după cum am bănuit, două modiste, dintre care una era slabă și blondă, iar cealaltă — mică și grasă, cu părul negru și cu fața puhavă. Cînd intrai, se uitară una la alta și începură să rîdă.

— Ce doriți dumneavoastră? — mă întrebă cea blondă.

— Se află aici un bun cunoscut al meu, Ivan Kuzmici! Aș vrea să-l văd, — răspunsei eu.

— Dar dumneavoastră cine sînteți? — mă întrebă cea cu părul negru.

— Un cunoscut al lui, — repetai eu.

— Dar care anume? Noi cunoaștem bine pe cunóscuții dumnealui.

— Ce te privește pe tine? Îți bagi nasul unde nu-ți fierbe oala, — o întrerupse cea blondă.

— Nu mă privește, da' întreb și eu, așa.

— Cum îl pot vedea pe Ivan Kuzmici, — mă adresai eu celei blonde.

— E acolo, iată, în camera asta... Matrioșa! — se adresă ea fetiței, — Ivan Kuzmici s-a sculat?

— S-a sculat.

— Să-l chemăm aici?

— Nu, mă duc eu la el, — răspunsei eu și, temîndu-mă că Ivan Kuzmici nu va ieși, deschisei ușa pe care mi-o arătase blonda și intrai.

Era culcat pe o canapea; lîngă el se afla o carafă cu votcă și niște cidru. Camera era despărțită printr-un paravan cu ușiță, care, la apariția mea, s-a închis. Cînd mă văzu, Ivan Kuzmici se fîstîci îngrozitor, se săltă puțin, nu era în stare să scoată măcar un cuvînt și tremura din tot corpul. Se vedea că era foarte istovit și de boală și probabil de beția ce o făcuse în ajun. Începui de-a dreptul:

— Am venit la dumneata Ivan Kuzmici, din partea Lidiei Nikolaevna; ea te roagă să te întorci acasă.

— Nu, îți mulțumesc cu plecăciune, nu te deranja; te rog... sînt om bătrîn să se joace așa cu mine... nu sînt o jucărie. N-am de ce să viu acasă, m-am stabilit aici... Ce să-i fac, am să spun la toată lumea că m-am stabilit aici, închiriez o locuință, și asta e...

— În felul acesta o compromiți pe Lidia Nikolaevna; nu te mustră conștiința?

Ivan Kuzmici făcu un gest de nerăbdare.

— Te-ai supărat pe ea, dar nici dumneata singur nu știi pentru ce, — continuai eu. — Știu tot; scrisoarea lui Kurdiumov nu poate servi în nici un caz drept cap de acuzare împotriva Lidei Nikolaevna. Nici o femeie din lume nu poate garanta că vreun bărbat n-o să aibă fantezia să-i adreseze o astfel de scrisoare. Între dumneavoastră, ori există vreo neînțelegere, ori dumneata vrei să faci un rău soției dumitale și la urma urmei, pentru ce? Nu cumva pentru faptul că timp de cinci ani ți-a răbdat toate cusururile pe care le ascundea față de prieteni și rude?

Și acum dumneata vrei să faci dintr-un fleac de bilet, o crimă.

— Nu pentru asta, nu de asta mi-e mie... nu pentru asta.

— Atunci pentru ce?

— Așa, pentru nimic; nu ne potrivim, — răspunse Ivan Kuzmici. Apoi dădu pe gît un pahar de votcă și începu să se plimbe de colo pînă colo prin cameră.

— Dacă e atît de bolnavă și nu mă iubește, de ce s-a măritat cu mine, trebuia să se mărite cu acela pe care-l iubește; eu sînt prost... nu înțeleg nimic, — spuse el ca și cînd ar fi vorbit cu el însuși.

— La început te-a respectat, dar pe urmă, chiar dumneata ai făcut-o să fie pornită împotriva dumitale, — replicai eu.

— Eu am făcut-o; da, tot eu sînt de vină; dacă soțul se apropie de soție și ea îl respinge... poate că pentru dumneavoastră, oameni culți, asta e un fleac, foarte bine... dar noi sîntem oameni simpli. N-are a face? Îți spun drept, sînt bărbat, și fără să vrei, mai greșești uneori... După ea, dacă bei un pahar de votcă, se chiamă că ești bețiv; păi dacă e vorba să fiu bețiv, apoi sînt bețiv, așa cum vrea ea. Acum m-au jefuit de tot... am devenit un cerșetor... s-au dus cele treizeci de mii de ruble de argint, ei, și asta înseamnă că tot eu sînt vinovat! Ce vreți, noi sîntem proști, nu pricepem nimic, am învățat carte puțină, n-am fost la universitate.

— Nu ți-e rușine, Ivan Kuzmici, să vorbești așa? Nu te-ai oferit dumneata singur, în semn de dragoste pentru ea, să distrugi polița aceea?

— Nu învinuiesc pe nimeni. Să-i dea dumnezeu fericire, dar eu nu mai am bani s-o țiu, am cheltuit tot.

Văzînd că Ivan Kuzmici e atît de pornit împotriva Lidiei Nikolaevna, încît era imposibil să-i scuz purtarea față de el sau să trezesc în el vreun sentiment de milă, mă decisei ca cel puțin să-l sperii și îi făcui aluzii la rudele ei, la mamă-sa și la fratele ei, care nu vor lăsa ca această victimă nenorocită să fie dezonorată. Nici asta însă n-a avut vreun efect. El făcu o strîmbătură de dispreț.

— Nu mi-e frică de nimic, nu-mi pasă de nimeni; parcă ce-o să-mi facă?

Cu aceasta, întrevederea noastră a luat sfîrșit.

Am plecat.

„Nu, Lida nu trebuie să mai trăiască cu omul ăsta, el e definitiv pierdut, mă gîndeam eu. Cu atît mai bine că a părăsit-o el singur. Ea va locui la mamă-sa; am să-i povestesc tot lui Leonid și împreună cu el vom aranja într-un fel". Cea mai mare împotrivire mă așteptam să o avem tocmai din partea Lidiei; mă îndoiam dacă ea va accepta această soluție.

Trecui pe la ea, ca să-i comunic insuccesul demersurilor mele și să-i aduc la cunoștință noua mea propunere cu privire la soarta ei în viitor, dar n-am găsit-o acasă; era dusă la mama ei, care trimisese după ea. Ce s-o fi petrecînd oare acolo? De la Leonid nu aveam nici o veste. Întorcîndu-mă acasă, am petrecut toată dimineața chibzuind, apoi m-am dus la Kurdiumov, cu intenția de a-i explica ce rău a făcut el femeii pe care o iubea și să-l rog să plece din Moscova. Am trecut apoi pe la Nadina, s-o fac să înțeleagă greșeala ei, dar pe nici unul nu i-am găsit acasă, sau poate n-au vrut să mă primească; între timp, însă, soarta pregătea bietei Lidia o nouă lovitură.

Seara tîrziu, cînd mă și culcasem în pat, mă pomenesc pe nepusă masă cu Leonid, în frac și cu mănuși albe.

— De unde vii? — îl întrebai eu.

— Am fost la cazino și am venit să dorm la dumneata.

— Sînt foarte bucuros.

— Culcă-mă în birou.

— De ce nu în dormitor, cu mine?

— Pentru că mîine plec dis-de-dimineață.

Îl invitai să ia masa de seară cu mine, dar refuză și mă rugă să-i dau niște vin.

— Vreau să mă satur de somn; după care vin dormi mai bine?

— După orice vin tare, Xeres, Porto.

— Dă-mi de care ai.

Dădui ordin să-l servească cu Xeres și el bău un pahar întreg, ceea ce nu i se întîmplase niciodată înainte, apoi mă sărută, se duse în birou, se încuie acolo și stinse imediat lumina. În general era cam straniu și nespus de trist. De Lidia Nikolaevna n-a pomenit absolut nimic, ca și cum n-ar fi primit scrisoarea mea, iar eu am tot ezitat și n-am apucat să încep vorba despre ea. Nu puteam să adorm, iar din birou se auzea un zgomot ușor; mă sculai încet și mă uitai pe gaura cheii. Era o noapte cu lună. Leonid stătea la masă și parcă scria ceva pe întuneric cu creionul.

XII

N-am putut pricepe ce se petrece; avui impresia că Leonid n-a dormit toată noaptea. Eu am adormit de-abia spre ziuă, iar cînd m-am

trezit, Leonid plecase; la ora șase dimineața, după cum mi-a spus omul meu, a venit după el un tînăr cu un cupeu și au plecat împreună. O presimțire grea mă apăsa pe suflet. Mă decisei pe loc să plec la Moscova, cu gîndul de a-l găsi pe Leonid sau, cel puțin, de a afla unde și pentru ce a plecat. Trecînd pe Miasnițkaia, mă auzii strigat pe nume; mă întorsei și văzui un servitor de la familia Vankovski, care mă striga cît putea de tare, și îmi făcea semne cu șapca. Am oprit trăsura. El se apropie de mine în fugă.

— Ce este? — îl întrebai eu.

— Tocmai la dumneavoastră fugeam, domnule; la noi s-a întîmplat o mare nenorocire; Leonid Nikolaici e foarte grav bolnav.

— Cum, ce fel de boală? — întrebai eu luîndu-l în trăsurica mea și dînd ordin vizitiului să mîne cît se poate de repede.

— Nu știm nici noi bine; n-a dormit acasă, iar azi dimineață a fost adus în nesimțire, scăldat în sînge; bănuim că a fost rănit cu un pistol.

„Numai asta mai lipsea", mă gîndii eu și îndată înțelesei ce s-a întîmplat. Ieri a primit scrisoarea mea privitoare la Lida, iar azi, pesemne că s-a bătut în duel cu Kurdiumov. Și eu, cap sec ce sînt, n-am putut să ghicesc aseară că pune la cale ceva. Aveam la dispoziție mii de mijloace să-l opresc; nu l-aș

fi lăsat cu nici un chip, l-aș fi convins și pînă la urmă i-aș fi împăcat.

— Unde e rănit, viața îi e în primejdie? — întrebai eu.

— Dumnezeu știe, tăicuțule; am auzit că pierde mult sînge, doctorul e lîngă el, nu știm ce-o să se întîmple. Cînd și-a venit nițel în fire, îndată a dat poruncă să ne ducem după dumneavoastră și eu am și fugit. Ce năpastă pe capul nostru, un boier atît de bun! Nu mai găsești altul ca el! Dacă s-o întîmpla ceva, doamne ferește, cucoana bătrînă n-o să poată îndura; de pe acum țipă ca o nebună, de se aude în toată casa.

Cînd am ajuns, am întîlnit în salon un tînăr, coleg cu Leonid, un oarecare Garnovski, pe care îl zărisem de cîteva ori la el și care, după cîte am observat, i se supunea în toate. Ghicii că el fusese martor la duel.

— Mai trăiește? — îl întrebai eu.

— Deocamdată da, — îmi răspunse el.

— Cum de ai putut să iei parte la afacerea asta, fără să anunți familia lui și nici pe mine? — îi spusei eu.

— Ce era să fac, m-a pus să jur; în astfel de cazuri nu poți refuza, — îmi răspunse el cu lacrimi în ochi.

— Ba se putea foarte bine; ăsta n-a fost duel ci o crimă mîrșavă. Leonid n-a pus în viața lui mîna pe un pistol, și dumneata știai bine acest lucru; prietenii nu procedează în felul acesta.

Tînărul începu să plîngă.

Intrai în birou. Leonid era culcat pe canapeaua lui cu fața în sus, palid ca un cadavru, însă perfect conștient. Cînd mă văzu, zîmbi.

— Bună ziua! Te aștept demult, — îmi spuse el, întinzîndu-mi mîna.

I-am luat-o pe furiș, i-am pipăit pulsul care, deși neregulat, bătea încă destul de puternic. La căpătîiul lui stătea încurcat un medic militar, adus în grabă de la cazărmile din vecinătate. Îl întrebai încetișor despre starea bolnavului; el îmi răspunse că rana se află în partea de sus a pieptului, că glonțul a ieșit, dar că hemoragia este neobișnuit de puternică și nu se știe dacă nu cumva a fost atinsă carotida. Îl rugai să aducă cîțiva profesori, să se facă un consult cu ei. Dintr-o cameră mai depărtată se auzeau gemetele și hohotele de plîns ale Mariei Vissarionovna. După dispozițiunile medicului, ea nu era lăsată să intre la fiul său.

— Stai lîngă mine, — îmi spuse Leonid, cînd am rămas singuri.

Mă așezai.

— Ți-am ascuns isprava mea, — începu el cu o voce slabă, — dumneata m-ai fi împiedicat... țineam foarte mult să-l învăț minte pe acest ticălos... Nu credeam că se va sfîrși atît de tragic...

L-am rugat să nu mai vorbească și să se liniștească.

— Nu-i nimic... O oră mai devreme... sau mai tîrziu... tot aia-i... Nu cumva au trimis s-o anunțe și pe Lida? Nu vreau să știe... să afle cît mai tîrziu... cît mai tîrziu... Să n-o lași... toată nădejdea mi-e în dumneata, nici pe mama să n-o lași... oi, oi, de ce plînge atît de tare, mi-e și așa destul de greu.

Nu putui să mă stăpînesc și începui și eu să plîng.

— Și dumneata! Mai mare rușinea să fii atît de slab de înger, — continuă Leonid. — Acum din cauza mea mama o va blestema pe Lida; convinge-o și fă-o să înțeleagă că ea nu are absolut nici o vină. Am auzit că ieri a ocărît-o atît de rău, încît au dus-o acasă mai mult moartă decît vie. Vezi, acolo, în caseta mea, vei găsi o scrisoare în care am dispus să i se dea Lidiei toată partea mea din moșie; te rog să stărui să se aducă la îndeplinire această voință a mea, căci altfel, e posibil să rămînă pe drumuri. Ah! Mă simt parcă mai rău, mă simt slăbit de tot... rugați-o pe mama să vină la mine.

Mă dusei la Maria Vissarionovna; am găsit-o culcată pe canapea, zbătîndu-se, rupîndu-și părul din cap, sfîșiindu-și rochia de pe ea; avea o privire de nebună, iar fața i se crispa. Lîngă ea stătea Pionova, care și ea avea fața scăldată în lacrimi.

— Vă roagă Leonid Nikolaici să poftiți la el, — îi spusei eu.

— Ce, a murit?... A murit?... — întrebă Maria Vissarionovna, sărind ca arsă.

— Dimpotrivă, se simte mai bine, vrea să vă vadă.

Ea se repezi să se ducă, iar Pionova o urmă.

— Daţi-mi voie şi mie; nu pot să o las în starea asta, — mi se adresă ea.

Nu-i răspunsei nimic. Intrarăm cu toţii în birou. Maria Vissarionovna dădu să se arunce la gîtul fiului său, dar acesta o respinse uşor.

— Nu, aici e sînge, ai să te murdăreşti, — îi spuse el.

— Sîngel... Da, aici e sînge, — spuse ea cu o voce aiurită şi, căzînd la picioarele lui, începu să i le sărute

Pe figura lui Leonid se citea durere.

— Maria Vissarionovna! Îi faceţi rău, — spusei eu, apropiindu-mă de ea.

— *Chère amie!* [1]) Asază-te, — spuse Pionova.

—Da, da, am să mă aşez, — spuse ea şi se aşeză.

Eu şi Pionova stăturăm lîngă ea, Leonid închise ochii. Trecu aproape un sfert de oră de tăcere îngrozitoare. Maria Vissarionovna hohotea pe înfundate.

Deodată... nu voi uita toată viaţa mea această scenă, muribundul deschise ochii, îşi mişcă tot corpul, se ridică în capul oaselor şi se uită

[1]) Dragă prietenă! (în limba franceză). (N. trad.)

ţintă la mama sa. Faţa sa căpătă o expresie solemnă şi liniştită.

— Nu plînge, ci iartă-mă, sînt foarte vinovat. faţă de dumneata, — începu el, — prin moartea mea dumnezeu te pedepseşte pentru Lida... dumneata ai distrus-o, măritînd-o... Şi pentru ce?... N-ai făcut bine. Părinţii trebuie să-şi iubească la fel pe toţi copiii lor.

Maria Vissarionovna se prăbuşi în braţele Pionovei; pe faţa lui Leonid se schiţă un fel de zîmbet.

— Dumneata eşti o femeie deşteaptă, bună, nobilă; tata, care-ţi cunoaşte defectele, cînd a murit, te-a rugat să nu te laşi influenţată de prieteni şi să-ţi iubeşti toţi copiii la fel; dumneata n-ai îndeplinit nici una din aceste rugăminţi ale lui.

Maria Vissarionovna începu să plîngă şi mai tare.

— Indreaptă cel puţin acum greşeala asta, — începu din nou Leonid şi vocea i se întrerupea mereu, — aranjează situaţia Lidiei... ea nu poate trăi mai departe cu soţul ei, o va da gata... dă-i partea mea din avere, ţin foarte mult... Şi dumneata, la fel, las-o pe Lida în pace, — se adresă el Pionovei... — destul ai prigonit-o, doar nu ţi-a făcut nici un rău... Şi mamei nu-i mai peţi bărbaţi; e prea tîrziu pentru ea să se mai mărite.

Pionova îi aruncă o privire rugătoare; Leonid clătină trist din cap.

— Știu tot, — continuă el. — Ce părere ai, — mi se adresă el mie, — Lizaveta Nikolaevna îi pețea mamei pe fratele ei bun, un băiețandru de douăzeci și doi de ani și încerca s-o convingă că e amorezat de ea, femeie de cincizeci de ani; auzi, amorezat! Cît poate fi orbită de o prietenă!

Maria Vissarionovna leșină de-a binelea. Pionova se lăsă moale într-un fotoliu. Leonid tăcu, se culcă și se întoarse cu fața la perete.

— E timpul să-mi închei și eu socotelile... Un preot! — spuse el cu voce surdă.

Chemai jupînesele și cu ajutorul lor o scoaserăi pe Maria Vissarionovna, care era leșinată; Pionova a fost și ea dusă pe brațe. Sosi preotul; Leonid se spovedi mult timp, se împărtăși și după aceasta n-a mai scos un cuvînt. Sosiră și medicii, dar era prea tîrziu: își dăduse sufletul.

Am luat asupra mea grijile triste ale înmormîntării și l-am rugat și pe Garnovski, care stătuse tot timpul în salon, plîngînd amarnic, să mă ajute. El îmi povesti toate amănuntele duelului. Leonid venise în ajun și îl luase cu el la casino; cînd au ajuns, Leonid a tot umblat să caute pe cineva. Cînd l-a găsit pe Kurdiumov, l-a oprit și amîndoi s-au dus într-una din încăperi. Apoi, Leonid se întorsese, îl luase de o parte pe Garnovski și după ce îl puse să jure că nu va destăinui nimic din ce-i va spune, îi mărturisi că are un duel și îl rugă să-i fie

martor; acesta consimți și Leonid îi spuse să vină a doua zi la ora șase dimineața să-l ia de la mine. Cînd au sosit la locul fixat, Kurdiumov se afla acolo și ori era fricos, ori nu voia să se bată în duel, căci nu era însoțit de absolut nici un martor, și de cîteva ori îi ceru iertare lui Leonid, însă acesta îi răspunse că nu el este cel ofensat și deci nu el îl poate ierta. După ce adversarii s-au așezat pe locurile lor, Kurdiumov vru să tragă în aer, dar Leonid observă acest lucru și îi ceru să tragă cum trebuie; altfel, îl amenința că duelul va ține toată ziua. Kurdiumov s-a supus și răsună o detunătură. Leonid se clătină, trase și el, dar în aer, și se prăbuși. Văzînd că e rănit, Kurdiumov se repezi la el, îi supse rana pentru a-i scoate glontele, îl pansă și-l întreba într-una cum se simte. Cînd Leonid, care-și pierduse cunoștința, fu ridicat să fie dus acasă, el ceru voie să-l însoțească, și tot drumul a plîns ca un copil, iar cînd au ajuns acasă, nu coborî din trăsură și dădu ordin birjarului să-l ducă direct la comenduirea pieții.

„Facă-se voia lui dumnezeu", mă gîndii eu. Cine știe ce i-ar fi rezervat lui Leonid viața, cu firea lui atît de luminată, și totuși stranie.

Mă temeam pentru Lida; mi se părea că încercarea la care a fost supusă era mai presus de puterile ei. Dorința lui Leonid de a i se ascunde cele petrecute nu a fost respectată. Cineva dintre oamenii casei se duse la ea chiar

în dimineața aceea și-i povesti în cele mai mici amănunte tot ce s-a întîmplat; ea veni, dar Leonid se afla întins pe masă. Abia atunci am văzut ce forță morală posedă această ființă, în aparență atît de slabă. Cît de mult a îndurerat-o moartea fratelui său, pe care îl iubea din adîncul sufletului și care murise pentru ea, nici nu mai poate începea discuție; totuși ea nu plîngea, nu-și zmulgea părul ca Maria Vissarionovna, ci încet, liniștit, se apropie și-l sărută pe mort; apoi se duse la mama sa, dar se întoarse imediat; aceasta nici nu voi să stea cu ea de vorbă.

Timp de trei zile și trei nopți, ea nu se depărtă de mort, îl petrecu la biserică și asistă la toată slujba, cu toate că fără îndoială, observa și înțelegea că era obiectul unei curiozități necuviincioase. Numele ei era pe buzele tuturor, unii o arătau cu degetul, alții povesteau despre duel, dar nimeni nu avea pic de milă pentru ea, nimeni n-o compătimea; în schimb, Maria Vissarionovna i-a impresionat pe toți; ea a fost dusă în biserică într-un fotoliu, în timp ce plîngea în hohote; după ea venea Pionova, de asemeni plîngînd, iar la sfîrșitul slujbei li s-a făcut rău la amîndouă. Eu și cu Lida ne-am apropiat primii și ne-am luat rămas bun de la defunct. Ivan Kuzmici apăru și el la înmormîntare, distrus și bolnav; în timpul slujbei, el începu să plîngă, se apropie de Maria Vissarionovna, o consolă, dar pe soția sa nici măcar

n-o salută, parcă nici n-ar fi observat-o. După cum mi s-a spus, el i-a luat toate lucrurile, trăsurile, slugile, astfel că Lida rămăsese numai cu Anuşka, singura ei fată în casă.

Kurdiumov era reţinut la arestul garnizoanei şi se spunea că era foarte abătut. Toate astea mi le-a spus Garnovski, care căuta din răsputeri să se apropie de mine şi mă vizita aproape în fiecare zi. Mi se pare că-i era frică să nu păţească ceva din pricina duelului.

XIII

Ivan Kuzmici s-a distrus singur. Curînd după moartea lui Leonid, el se îmbolnăvi grav şi se împăcă cu soţia sa. Lida i-a iertat toate şi timp de trei luni a fost infirmiera lui în cel mai strict sens al cuvîntului. Bătrînul doctor nu greşise; hidropizia înainta rapid. Era şi trist şi îmbucurător să-l fi văzut în perioada aceasta de dinainte de moarte; mintea i se luminase, conştiinţa şi sentimentul de remuşcare îi reveniseră; a recunoscut, în sfîrşit, calităţile Lidiei şi s-a ataşat de ea ca un copil; n-o lăsa să plece nicăieri de lîngă el, îi săruta într-una mîinile şi îi cerea mereu iertare pentru purtarea lui din trecut. Pe Pionovi nu voia să-i mai vadă; ei au venit de cîteva ori şi, oricît l-a rugat Lida să-i primească, măcar de politeţe, a refuzat. Pe rudele sale, de asemenea a dat ordin

să nu le lase să intre; nu-i vorbă că nici ele nu prea s-au grăbit să vină, cu excepția Nadinei, care a fost o singură dată și cu care n-a schimbat o vorbă. În schimb, Anna Ivanovna venea în fiecare zi, dar și ea, de data asta din ordinul Lidei, n-a fost lăsată să intre. Dealtfel Lida îi pomenise odată de vizita acesteia, dar Ivan Kuzmici începuse să țipe „afară cu ea, dați-o afară!" Se spune că îi dăduse o poliță destul de mare, pe care ea s-a grăbit s-o protesteze. El se stinse liniștit. Lidia Nikolaevna rămase absolut fără nici un mijloc de trai și chiar în timpul bolii lui, trăiau numai din vînzarea unora din bijuteriile ei. Maria Vissarionovna nu numai că n-a asigurat existența fiicei sale, potrivit testamentului lui Leonid și insistențelor mele, dar nici n-o primea și o numea în gura mare ucigașa fiului său. Lida îmi ascundea cu grijă sărăcia ei, dar știam că începuse să trăiască numai din lucru de mînă și de aceea îi trimiteam diferite negustorese prin care îi cumpăram totul pe prețuri cît se poate de mari.

Odată, la vreo șase luni după moartea lui Ivan Kuzmici, am cunoscut o familie destul de bogată. M-au invitat să mă duc în fiecare sîmbătă seara la ei; într-una din aceste zile m-am dus și, cînd am intrat în salon, am găsit o societate restrînsă; se aflau acolo un bătrîn cu o înfățișare gravă, soțul gazdei, un bărbat blond, de statură uriașă, o doamnă bătrînă cu

ochelari, o cuconiță tînără și, în sfîrșit, gazda. Toți discutau cu însuflețire. Luai loc și începui să ascult.

— Îmi pare rău, îmi pare foarte rău de Kurdiumov, — spunea bătrînul, — este un om inteligent, cult, din societate aleasă, s-a apucat să se îndrăgostească de ușuratica aceea, s-a bătut în duel pentru ea, și pînă la urmă s-a nenorocit.

— Mama ei din copilărie s-a temut pentru ea, din copilărie încă a văzut la ea înclinații rele; această femeie, după cîte am auzit, este o adevărată Lafarge[1]), — spuse sacadat bătrîna cu ochelari.

— Nu pot să nu mi-l reamintesc pe fratele ei, fără să nu mi se strîngă inima. Se zice că era un băiat tînăr de tot și să se prăpădească la această vîrstă e îngrozitor! Cum trebuie s-o mustre pe ea conștiința! Mă mir cum de mai trăiește încă, — se amestecă în discuție tînăra cuconiță care se îmbujoră la față, de teamă să nu fi spus vreo prostie.

— O! nici nu-i pasă; asemenea femei n-au suflet. Spuneți mai bine, cum mai trăiește mama lui! Într-adevăr mă uimește cum de re-

---

[1]) *Lafarge Marie Cappelle* — citată în povestire ca prototipul femeii criminale. (În anul 1838 a fost măritată împotriva voinței sale; după scurt timp a fost învinuită că și-a otrăvit soțul și a fost condamnată la muncă silnică pe viață). (N. red. ruse).

zistă victima asta nenorocită, — replică bătrîna.

— Da' bine au mai prostit-o pe fata aceea bătrînă, sora soțului, — spuse gazda. — Cum încercau să o convingă că Kurdiumov era îndrăgostit de ea. Locuiam pe atunci la Sokolniki și țin perfect de bine minte cum a spus cineva despre ea: „E un paravan sau un nou mijloc de a ascunde legăturile lor de dragoste".

Bătrînul dădu din umeri.

— Singurul lucru care o poate scuza este faptul că s-a măritat cu un om pe care nu l-a iubit. Dacă ar fi fost atașată de el, nu și-ar fi permis multe, — observă gazda și aruncă o privire tandră soțului său, care îi răspunse cu un zîmbet.

— Nimic nu-i poate servi drept scuză, — începu bătrînul pe un ton dictatorial. — A fost o fiică rea, după cum spunea Aliona Alexandrovna. S-a măritat cu un om infect, îl cunosc, am fost în armată comandantul lui, dar acest lucru n-o scuză de loc, ci, dimpotrivă, e o carte de vizită și mai proastă pentru ea. Pentru ce s-a măritat? Ori din interes, ori din dorința aprinsă de a se mărita cu orice chip, indiferent cu cine; și, în sfîrșit, dacă s-a măritat, trebuia să caute să îndrepte defectele soțului său, iar nu să-l lase să bea în halul acesta și pînă la urmă să moară din pricina beției. Ea l-a atras în mrejele ei pe tînărul Kurdiumov și l-a izolat cu totul de societate; în ultimul

timp nu-l mai vedeai nicăieri și, ca să-și ascundă legătura lor, ea a făcut din sora soțului său, cum spunea Alexei Ivanîci, un paravan ori un mijloc de a-și ascunde dragostea. Prin purtarea ei a cauzat moartea fratelui său. Acum a intrat în legătură cu un alt bărbat, care o vizitează zilnic, ca să nu spun mai mult. Și după toate astea, mai poate fi scuzată?

În timpul acestei peroraţii, bătrîna dădea din cap în semn de aprobare, iar ceilalți la fel; cu toții erau fără îndoială, de acord. N-am mai putut răbda.

— Povestea cu această doamnă nu este redată tocmai așa cum s-a petrecut în realitate, — începui eu, adoptînd tonul bătrînului și sculîndu-mă. — Este exact că ea nu s-a măritat din dragoste, ci în urma puternicilor stăruințe ale mamei sale. Soțul ei era stăpînit de patima nenorocită a beției încă de pe cînd era holtei și era imposibil să-l faci să renunțe la ea. Kurdiumov n-a fost față de ea decît un curtezan insistent. Cu privire la sora soțului său, nici prin cap nu i-a trecut să facă din ea un paravan, ci aceasta s-a îndrăgostit de Kurdiumov. Cu domnul care o vizitează zilnic, nu are decît cele mai sfinte, curate și prietenești raporturi și acest lucru îl afirm cu toată tăria, pentru că acel domn sînt eu însumi.

Toți s-au fisticit, bătrînul se încruntă, iar eu plecai curînd după aceasta.

Trebuie să spun că, în ultimul timp, raporturile dintre mine și Lida erau destul de neprecise. Că o iubeam și că doream să devin soțul ei era fără doar și poate, dar nu mă decideam să i-o spun, pentru că, pe de o parte nu eram încredințat că ea mă iubește, iar pe de altă parte mă temeam să nu-i jignesc durerea pricinuită de pierderea fratelui și a soțului său. Mă duceam într-adevăr foarte des pe la ea și vizitele mele îi făceau multă bucurie, dar simțeam în același timp că o stînjenesc. Ultima întîmplare m-a determinat să iau o hotărîre definitivă. Lida își ducea viața singură, părăsită de toți, fără bani, stigmatizată de opinia publică; nu mai era timp de tărăgăneală, ce-o fi, o fi, mă gîndii eu, și i-am scris o scrisoare în care i-am mărturisit dragostea mea, i-am declarat sincer cum sînt interpretate în societate raporturile dintre noi și am implorat-o să consimtă a deveni soția mea; în caz contrar, va trebui să ne despărțim, lucru pe care, sînt sigur că nici ea nu-l dorește.

Lida nu mi-a răspuns două zile; nerăbdarea mă chinuia cumplit. Am vrut să mă duc în persoană la ea, cînd sosi scrisoarea ei. O redau în original.

„Iartă-mă că-ți răspund cu atîta întîrziere la scrisoarea ta, bunul și singurul meu prieten; îngăduie-mi să te numesc astfel cel puțin pentru prietenia ce a avut-o față de tine nepre-

ţuitul meu Leonid. Îmi scrii că mă iubeşti demult. Ştiu şi eu acest lucru, dar n-am avut puterea să te rog să nu mă mai iubeşti; vezi cît de cochetă şi de perfidă sînt! Te-ai revoltat pentru învinuirile ce mi se aduc în societate, dar cît de mult ai greşit, scriindu-mi aceste rînduri; această societate mă cunoaşte mult mai bine decît tine; oare mi-am iubit soţul aşa cum ar fi trebuit? Oare, văzînd nebunia Nadinei, am prevenit-o din timp? Dar sărmanul meu frate! Oare nu şi-a pierdut viaţa din cauza mea? Şi apoi, Kurdiumov... Te-am înşelat mereu, prietene drag, în privinţa lui... L-am iubit... Inima şi sufletul meu i-au aparţinut în întregime... Pentru el am uitat pe dumnezeu, de conştiinţă; vezi ce femeie decăzută sînt, şi numai prezenţa ta severă şi umbra fratelui meu, care s-a ridicat între noi, mi-a dat şi acum tăria de a mă depărta de acest om. Ca să fiu soţia ta nu vreau şi nici nu pot; nu sînt vrednică de astal Mama m-a iertat şi mi-a îngăduit să stau cu ea. E bolnavă. Am s-o îngrijesc şi dee domnul ca cel puţin în felul acesta să-mi ispăşesc greşelile'.

Lida şi-a rostit singură sentinţa, dar. de fapt: *este ea oare vinovată?*

O BĂTRÎNĂ BOIEROAICĂ

(POVESTIRE)

Ultima stație de poștă din ținutul nostru era în satul V... și de aceea, cînd ajunsei acolo, poruncii să fiu dus la han. Hanul îl ținea o bătrînă, poreclită Cioroaica sau Baba-hoața, cum îi spuneau cei care o cunoșteau bine — atît boierii, cît și mujicii.

Era o femeie nu prea înaltă, cu fața roșie ca arama, grasă, dar încă destul de sprintenă, săritoare și cu o gură care turuia într-una, mai ales cînd era cherchelită; și cherchelită era aproape toată ziulica, de dimineața pînă noaptea tîrziu.

Ajunsei noaptea, firește înghețat pînă în măduva oaselor. Bîjbîind prin întuneric, urcai scara cunoscută și deschisei portița spre tindă. În semiîntunericul ce domnea, licărea o luminărică subțire de seu, într-un sfeșnic de fier,

înfipt într-un stîlp, iar din burlanul lung al unui samovar răbufneau flăcări de la niște surcele aprinse dedesubt; un cal care se profila vag în beznă rodea de zor bara care despărțea tinda de curte. Din ușa deschisă a izbei ieșeau rotocoale de aburi.

— Hei hangițo, cotoroanță bătrînă, sări că ți-au venit boierii — strigai eu.

— Așa-i tăicuțule! Curat boierii — se auzi vocea bătrînei și îndată se arătă și ea.

— Poftiți înăuntru, boieri dumneavoastră, pe aici, pe aici, cinstite fețe, — spuse ea.

Intrai. Înăuntru mă învălui un aer foarte cald și înăbușitor.

— Aici te bate soba la cap, babo! — îi spusei eu.

— Nu, boierule, nu, focul a fost făcut tocmai azi de dimineață, — răspunse baba, dar în același timp își vîri mîna ei grasă în răsuflătoarea sobei și-i trase deoparte capacele.

Între timp, mă dezbrăcai.

— Tiii! — exclamă baba, lovindu-și palmele una de alta. — Ia uite, e un boier de-al nostru, iar eu, proasta de mine, n-am băgat de seamă. Ia uite! De unde vii, tăicuțule?

— De la Piter.

— Ia uite, tocmai de unde vine! Nu te-am recunoscut, zău nu te-am recunoscut, cum te-ai îngrășat și ce voinic te-ai făcut! Ivan Petrovici a trecut și el mai deunăzi pe aici.

— Care Ivan Petrovici? — întrebai eu.

— Ivan Petrovici Sorokin; ce, te faci să nu-l cunoști, doar sînteți prieteni.

Habar n-aveam de vreun Ivan Petrovici Sorokin, dar bănuind că baba vrea să-mi povestească ceva despre el, mă prefăcui că-l cunosc.

— Ei, și ce-i cu el? — o întrebai eu.

Baba făcu doar un gest cu mîna.

— Of, că mi-e și silă să mai spun ce tămbălău a fost cu cucoana lui, cît p-aci era să iasă un buclac... — Am încercat eu ce-am încercat să-i împac, dar degeaba.

— Și zi așa, s-au certat! — observai eu.

— Da, și încă cum! — răspunse baba. — S-au luat de la un colac de cîteva copeici; boierul e cam zgîrie-brînză, e în stare să vîndă și potcoave de cai morți, numai să scoată un ban; ei, și cum vă spui, a adus de la piață un colac de ăsta și a îmbiat-o pe cucoană cu el, dar ea a strîmbat din nas — și de-aici țin-te: „Tu, zice el, toate mi le faci împotrivă", iar ea s-a pus cu gura pe el. „Și tu, zicea ea, mă ții numai cu pleavă", ei, și dă-i și dă-i, de m-am împovărat și eu de păcate cu ei.

— Și pe urmă? — întrebai eu.

— Atîta tot, s-au certat, — răspunse baba, și de unde pînă atunci avusese o expresie batjocoritoare, și-o schimbă deodată, într-una tristă, adăugînd cu o voce plîngăreață: — Și mătușica

dumitale, Maria Nikolaevna, s-a prăpădit, tăi-cuțulel

— Care mătușă Maria Nikolaevna? — întrebai eu.

— Ei, Ometkina; dar ce, pe toți i-a uitat la Piter?

— Ei, aci n-ai brodit-o, babo, n-am avut niciodată vreo mătușă cu numele ăsta, — îi spusei eu.

— Așa o fi oare, chiar nu ți-e mătușă? Așa e, că bine zici, e a lui Nikolai Egorovici Bekasov, da, da, lui îi e mătușă, — o drese bătrîna. — A avut o înmormîntare, domnule, cu alai mare, așa cum se cuvine! Nu s-au zgîrcit de loc la bani. Ce de preoți!... Ce de calicimei... — urmă ea, împreunîndu-și mîinile și pregătindu-se, pe cît se părea, de vorbă lungă. Dar, în clipa aceea, din camera vecină se auzi un trosnet ușor și o voce răgușită care striga:

— Lasă-mă, cine îndrăznește să mă lege? Vanka, stăpînul meu, ticălosule! Dă-mi votcă. Lasă-mă! — Și iar trosni ceva.

— Liniștiți-vă, Vladimir Vasilici, vă rugăm cu plecăciune. ațipiți măcar oleacă, zău așa, o să vă fie mai ușor! — îi răspundea o voce subțire.

— Mai ușor! N-am nevoie să-mi fie ușor. Eu doar petrec, dar tu ești un ticălos, atît am

avut să-ți spun și am terminat cu tinel — spuse vocea răgușită, și apoi începu să cînte:

Un trist husar căzut pe gînduri
Stă rezemat de sabie! [1])

— Cine-i acolo? — întrebai eu.

— Un voluntar, tăicuțule... îl duc mujicii la recrutare în locul altuia. Un voluntar care a tras un chef. Doamne, ce chef! — răspunse hangița.

— Dar ce tronsnește așa?

— Ei, e beat mort, și l-au legat... li-e frică să nu se întîmple ceva cu el: a venit gata făcut și aici a mai băut o juma de sticlă, d-aia li-e frică și l-au legat.

— Dacă-i așa, mătușă, lasă-mă să intru în odaie, aici mă bate soba la cap și mai e și bețivul ăsta, — îi spusei eu, sculindu-mă în picioare.

— În odaie sînt gîndaci, tăicuțule, — i-am stîrpit eu cît am putut, dar tot se pripășesc, blestemații!

— Nu face nimic, nu mi-e frică de gîndaci.

— Ei, cum ți-e voia, — răspunse bătrîna, și mă petrecu trăncănind; — se mai tem de una: pînă acum a băut de cinci sute de ruble și să nu care cumva să crape, că atunci s-au dus bănișorii pe gîrlă.

---

[1]) Cîntec pe cuvintele poeziei lui K. Batiușkov „Despărțire". (N. red. ruse).

Odaia în care intrai era mare și cu tot dichisul obișnuit: pereții geluiți, soba albă, un perete despărțitor de scînduri, începînd de la sobă, lavițele și polițele spălate curat. În colțul de sub icoane, se afla o masă la care stătea un bătrîn cu barba rasă, cu două smocuri de păr cărunt pe la tîmple, cu o figură inteligentă și, după cît se părea, orb. Purta o haină de postav albastru, de croială veche, de sub care se vedea un plastron cu volănașe și o vestă dungată de cașmir, desigur tot foarte veche. Întreg costumul, deși mult purtat, era totuși — parcă în ciuda anilor — curat și bine păstrat. Alături de el se afla o bătrînă, foarte îngrijită și ea, și cu o înfățișare plăcută; avea o scufă subțire și veche pe cap și era îmbrăcată într-un capod de stambă vătuit. La prima vedere făceau impresia unor nobili scăpătați. Cînd intrai, bătrînica se sculă imediat și spuse ceva bătrînului, care se sculă și el, și amîndoi îmi făcură o plecăciune.

— Ședeți, vă rog, e loc destul, — le spusei eu.

— Nu face nimic, domnule, — răspunse bătrîna cu o voce afectată, dînd la o parte puținele sale lucruri strînse într-o bocceluță.

— Ședeți, vă rog, — repetai eu.

La auzul invitației mele, bătrînul pipăi cu băgarea de seamă a unui orb lavița, și se așeză pe ea, după care, sprijinindu-se în baston, pironi asupra mea ochii săi tulburi; bătrîna nu

se așeză, ci continuă să stea în picioare, într-o atitudine destul de respectuoasă. Mi-am dat seama că nu sînt nobili.

— Unde mergeți, oameni buni? — îi întrebai eu.

— În capitala guberniei, stimate domn, — răspunse bătrînul cu o voce tristă.

— Sînt bunicii voluntarului ăluia, tăicuțule; îl petrec... bunicii, — intră în vorbă hangița, punînd samovarul pe masă.

— Bunicii acelui voinic? — spusei eu.

- Da, bunicii lui, — răspunse oftînd adînc bătrînul și își plecă capul său albit.

— Din ce stare sînteți?

— Tîrgoveți, domnia-voastră.

— Tîrgoveți de obîrșie?

— Da' de unde! Înainte am fost oameni de curte la boieri.

— Nu te-ai fi așteptat să ajungă aici nepotul lui Iakov Ivanîci, — se amestecă hangița, — uite, o spun față de el, față de bătrîn, — urmă ea. — Pe vremea lui era un om de seamă și vajnic. De se întîmpla să vină la mine la han, apoi ține-te bine, gazdă: trebuia să știi să-l primești; ferească sfîntul să-i fi pus dinainte mîncare din ajun sau samovarul murdar.

Bătrînul surîse amar.

- Nici prin cap nu ne-ar fi trecut, cucoană, ca os din osul nostru să ajungă aicil — spuse

bătrînica cu tonul ei nefiresc şi oarecum tînguitor.

— Ce să mai vorbim, măicuţă, ce să mai vorbim! — făcu hangiţa tot pe ton plîngăreţ.

— Băiatul ne-a rămas de la fiica noastră, — continuă bătrînica, — ne era drag ca lumina ochilor; credeam că are să fie mîngîierea şi bucuria bătrîneţelor şi singurătăţii noastre; l-am crescut ca pe un fecior de boier, l-am dat la Moscova la nişte oameni care păreau cumsecade, ca să înveţe negustoria.

— Ce să mai vorbim, ce să mai vorbim, măiculiţă, — îi ţinea isonul hangiţa.

— Dar ce-a făcut acolo? S-a dat la băutură? — întrebai eu.

— Numai cel-de-sus ştie, domnule! Cum să vă spun: ori stăpînii l-au asuprit, ori nesăbuinţa lui a stricat, — răspunse bătrînica.

Bătrînul surîse amar şi o întrerupse pe soţia sa:

— Încă din copilărie a fost nesăbuit, pentru că de cînd s-a născut şi pînă a crescut mare a fost răzgîiat; alţii, de aceeaşi meserie cu el, încă de cînd erau băieţi de prăvălie trimiteau bani acasă, pe cînd al nostru ne scria şi ne cerea tot nouă; i-am trimis, i-am tot trimis şi, pînă la urmă, am ajuns şi noi la sapă de lemn. Apoi am auzit că a apucat-o pe un drum care-l putea duce la puşcărie. Am început să-i scriem, să-l chemăm acasă, şi abia după doi ani a venit, gol şi desculţ. L-am îmbrăcat, l-am în-

călțat, crezînd că sub ochii noștri se va îndrepta; cînd colo, chiar din prima săptămînă a început să care toate lucrurile din casă la cîrciumă...

Pe măsură ce vorbea, vocea bătrînului se făcea din ce în ce mai aspră, iar în ochii bătrînei apărură lacrimi.

— Ai cui ați fost? Ai cărui boier? — întrebai eu, ca să pun capăt acestei conversații, vădit apăsătoare pentru ei.

— Am fost ai unor boieri mari, ai doamnei Pasmurova, soția intendentului curții, — răspune orbul, plin de importanță.

— Ai doamnei Pasmurova? — repetai eu, aducîndu-mi aminte că am auzit-o pe maicămea odată vorbind despre Pasmurova ca despre o mare boieroaică din acel timp. — Cucoana voastră era o persoană cu multă vază și foarte cunoscută, nu?

La aceste cuvinte, fața bătrînului se lumină de-a binelea.

— Cucoana noastră, — începu el fără grabă și răspicat, — a fost poate persoana cea mai de seamă din Rusia; doar se chema că e femeie, dar încolo, nici un bărbat nu-i putea sta împotrivă. Cum spunea ea, așa trebuia să fie. Era o cucoană tare deșteaptă.

— Am auzit că trăia bine și era primitoare, — spusei eu.

— Trăia împărătește sau cum i-ar sta bine poate doar unei neveste de feldmareșal. La ea

vizitele moșierilor nu conteneau tot anul. Casa avea patruzeci de camere — și cu toate astea, la sărbătorile mari, era neîncăpătoare. Boierii dădeau buzna ca lăcustele, — cu doici, copii mici, dădace — și toți erau primiți, — încheie bătrînul cu oarecare lăudăroșenie.

Îmi dădui seama că aveam în față una din acele vechi slugi de-ale boierilor de altădată, care creșteau și îmbătrîneau pe de o parte într-o atmosferă mondenă, pe atunci la modă, iar pe de altă parte sub bită...

— Dumneata ai fost logofăt, așa-i? — îl întrebai eu.

— Am fost, domnule, — răspunse bătrînul, strîngînd ochii și parcă silindu-se să-și adune gîndurile, — am fost, cum se spunea la noi pe atunci, mare majordom; în primul rînd, aveam sub ordinele mele toți lacheii — și erau vreo douăzeci de inși cu muzicanți cu tot; și apoi mai ales aveam în grijă serviciul la masă; răposatei noastre cucoane nu-i plăcea să fie așa, totul simplu, ci în fiecare zi trebuia să fie cu dichis. În al doilea rînd, dînsa fiind slabă de ochi, îi scriam scrisorile după dictarea ei și tot eu, cum știam bine carte, umblam pe la dregătorii pentru treburile ei; cu toate că nu cunoșteam cine știe ce legile, mă descurcam totuși cu slujbașii, știam ce și cum să vorbesc cu ei; pînă la vîrsta de cincizeci de ani, domnul meu, nu mă știu să fi purtat decît ciorapi de mătase și frac din postav fin englezesc. A

fost tare bună cucoana cu mine, fie-i țărîna ușoară!

— In ziua de azi nu mai sînt asemenea boieri, — spusei eu.

— Nici pomeneală, și nici nu mai pot fi, domnule. Nu am cinstea să știu cine sînteți și, din pricină că sînt orb, nici nu vă pot vedea la față, dar asemenea boieri nu mai există, — răspunse bătrînul neîndrăznind parcă să vorbească deschis cu mine.

— Sînt un moșier de pe aici și tare aș vrea să aflu cîte ceva despre boierii de altădată.

Bătrînul oftă.

—Sînt în al nouăzeci și șaptelea an al vieții mele și bag de seamă că s-au petrecut mari schimbări în toate; față de cei de azi, boierii din trecut sînt ca vulturii pe lîngă vrăbii, — spuse el dînd din cap cu tîlc.

— De ce oare? — îl întrebai eu.

Bătrînul căzu pe gînduri și își desfăcu larg brațele.

— Intîi de toate, — începu el, — nu știu cum, dar nu mai au starea din trecut și nici felul de a fi de altădată; boierii de astăzi se poartă cu totul deosebit, pe cînd înainte trăiau altfel; la ei se găseau de toate din belșug: grîne, vite, pivnițe pline cu băuturi — numai rachiuri din tot soiul de fructe, se pregăteau butoaie întregi — mieduri, bragă dulce! Se veseleau, petreceau, uneori la cîte o petrecere își aduceau fiecare măscăricii și cînd mi ți-i aținta

pe unul împotriva altuia, se luau ăia la bătaie, desfătîndu-i astfel pe boieri, pe cînd în ziua de azi boierii nu prea se mai întîlnesc unii cu alții, își găsesc plăcere mai mult în citirea cărților.

Bătrînul se opri o clipă, după care începu din nou, plin de însuflețire:

— Și apoi, parcă mulți sînt boierii care în ziua de azi mai locuiesc pe la conace? Poate doar vreunul bătrîn sau bolnav; ceilalți sînt toți prin slujbe, iar dintre fețele mai simandicoase, chiar că nu mai e nimeni; dacă o luăm așa, cucoana noastră, — urmă el aproape cu duioșie, — se bucura de un nume tare bun în toată gubernia. Să zicem că era numit un nou guvernator sau vicerege cum i se spunea pe vremuri, și se afla încă la Petersburg — ea de îndată scria la miniștrii și senatorii ei cunoscuți: „Deoarece ne vine un nou guvernator, să-i spuneți să mă cinstească, ca să-l cinstesc și eu", iar cînd era înștiințată că guvernatorul a sosit, mă chema deîndată. Mă înfățișam, făceam o plecăciune. „Ascultă, Iakov Ivanov! zicea dînsa, și vorbea întotdeauna puțin pe nas, ascultă! A sosit noul guvernator. Ia cea mai bună troică, repede-te pînă la Kostroma, du-te cu biletelul ăsta al meu la cutare giuvaiergiu, cumpără un vas de argint, caută de unde știi niște cegi frumoase sau, mai bine, un nisetru viu, înfățișează-te din partea mea locțiitorului, spune-i că așa și pe dincolo, cucoana ta, soția intendentului curții, din pricina sănătății sale

șubrede nu poate veni în persoană, dar că prin tine îi urează bun sosit și după obiceiul din partea locului, îl salută și îi trimite, în loc de pîine și sare, peștele acesta în vas". Acela mă primea; mi se da toată cinstea cuvenită, iar doamnei noastre, guvernatorul binevoia să-i răspundă în scris.

— Și în felul acesta se lega prietenia, — spusei eu pe același ton ca și bătrînul.

— Bine-ați zis, prietenie — taman ăsta e cuvîntul! — întări el. — Iar cînd excelența sa, guvernatorul, binevoia să plece în inspecție, trecea și pe la noi în vizită, și aceste vizite erau din cele mai pompoase; guvernatorii de azi, după cum ați văzut și a'i auzit, se duc și ei cu tot fastul și au pretenții la o primire bună și la cinste mare, și ei bagă spaima, cel puțin în micii funcționari, dar cînd știi cum era înainte, pe cei de azi nici nu-i poți asemui cu ei

— Dar înainte cum era? — întrebai eu.

Iakov Ivanov plecă puțin capul într-o parte și începu:

— Înainte, domnule, cînd trecea guvernatorul, apoi parcă trecea stăpînul lumii; numai cîți funcționari erau pe lîngă persoana lui și cîtă boierime se adăuga pe drum! A fost unul, nu îndrăznesc să-i spun numele, care pleca întotdeauna cu soția lui prin gubernie, iar dumneaei, să-mi fie cu iertare, avea, așa cum au femeile slăbiciuni, slăbiciune pentru căței. Pen-

tru acești căței mergea o trăsură anume, iar pentru paza lor, mergea un ispravnic anume, și, odată, din întîmplare, s-a pierdut un cățel; atunci excelența sa doamna guvernator, neținînd seama de rangul său mare, l-a plesnit pe ispravnic peste obraz în fața tuturor și l-a dat afară din serviciu; ce timpuri eraul

— Bune timpuri erau, fără greutăți, — remarcai eu.

— Da, așa e, — întări Iakov Ivanov, apoi, gîndindu-se o clipă, urmă: — Se întîmpla, domnule, ca toată această societate să vină la noi și să stea cîte trei-patru zile, chiar cîte o săptămînă și de-i venea guvernatorului să laude vreun lucru din casă, vreun ceas, vreun tablou, vreun vas de argint, aveam poruncă dinainte ca, îndată ce se înserа, să-l duc la domnia-sa în cameră și să-i spun că doamna noastră se bucură că i-a plăcut acest lucru și-l roagă să-l primească în dar.

— Din vanitate le făcea bătrîna toate astea? — întrebai eu.

— Vanitate ca vanitate, — răspunse Iakov Ivanov, — nici vorbă că era și foarte ambițioasă, dar, afară de asta, știa să tragă și foloase de pe urma lor; de pildă, la administrația guberniei se scotea cîte o moșie în vînzare și cucoana noastră, datorită prieteniei cu șefii de la gubernie, era destul să pună ochii pe ea și gata! moșia era a noastră. Dar și eu, împuternicitul doamnei Pasmurova, dacă mă du-

ceam la vreo licitație publică, nici unul dintre cumpărători nu se mai băga; toți știau că șeful guberniei nu dorește acest lucru. Dădeai acolo ce se cuvenea cui trebuia, iar pentru moșie — cît dădeai, era bun dat. Moșia din Belogrivo ne-a venit pe atunci, domnule, pe o sută douăzeci de ruble, iar cînd m-am dus să iau în primire moșia, numai din restanțele de bîruri am strîns două sute de ruble de la mujici, așa că — socotiți și dumneavoastră pe cît ne-a venit nouă moșia.

Iakov Ivanov plecă capul și oftă.

— Moșulel dar e păcat, asta e adevărată hoție! — exclamai eu.

— Da, e păcat, domnule; în sărăcia și orbirea mea de acum le văd și le simt pe toate. În poruncile domnului se spune să nu rîvnești la casa aproapelui tău, nici la ogorul lui, nici la robul lui; dar bătrîna noastră stăpînă era foarte lacomă în privința asta, cu toate că trebuie să spunem că toți sîntem oameni și că nu există oameni fără slăbiciuni.

Ultimele cuvinte le rosti mai apăsat.

— Ce mai pleșcari ați fost toți, cu cucoana voastră în cap, ce mai pleșcari! — se amestecă deodată în vorbă hangița, care se tot învîrtea pe lîngă sobă, — povestești despre moșie, nu? Mai bine ai povesti cum ați dat voi la armată pe un boier pentru moșia voastră, — continuă ea ieșind de după peretele despărțitor și oprindu-se sub polată; cu o mînă se ținea de grindă,

iar pe cealaltă și-o proptise în șoldul ei cel gras.

Iakov Ivanov se încruntă puțin.

— Cum, un boier? — întrebai eu.

— Iacă așa, l-au dat! — răspunse hangița. — Nu-i plăcea cucoanei dumnealor, generălesei, să dea mujicii la oaste, toți îi trebuiau, și tocmai atunci s-a pripășit la ei un boier sărac, un prostănac de felul lui; cine știe, fusese bătut în cap cînd era mic, că avea o căpățînă mare și turtită și minte — nici de doi bani; habar n-avea să socotească, nu știa nici zilele. Ce mai tura-vura, nu știa nimic. Dar la rangul lui ținea, la asta se pricepea. Și iacă, drăguții ăștia s-au dus la el, au început să se dea pe lîngă el și să-l toace la cap: „Tu, îi spun ei, ești boier dar te oploșești pe la mujici, trăiești ca un argat! Mai bine te-ai duce la armată. Acum, zic ei, pentru că n-ai învățat carte, n-o să te primească ca boier, așa că du-te pentru moșia noastră, și pe urmă ai să le spui cine ești și au să țină ei seama de asta". Și el, în prostia lui, că neamuri n-avea cine să-i spună și să-l sfătuiască, iar ei îl îndopau cu vin și turte dulci, — a primit. L-au dus la recrutare, l-au dat drept mujic, au strigat: „Tunde-l", l-au îmbrăcat și l-au trimis cu recruții. După ce au trecut prin vreo trei-patru orașe, el îi spune șefului său: „Eu, zice el, sînt boier". „Ce fel de boier ești tu?" îl întrebă acela și-l luă la trei păzește, dar el o ținea una și bună că e

boier; se duse la șefii săi mai mari și le spuse același lucru. Aștia se uitară prin hîrtii, văzură că e mujic sadea și mi ți-l scuturară, nu glumă! Bietul coconaș, văzînd că dacă pomenește ceva de boierie e luat la chelfăneală, s-a lăsat păgubaș și a făcut treizeci și cinci de anișori pentru moșia generălesei. Ce mai ticluitori de acte erau pe atunci! Poate pentru potlogăriile acelea plătesc ei acum cu os din osul lor! — încheie încet baba, arătînd cu ochii spre Iakov Ivanov, care la rîndul său ascultase toată povestirea ei cu capul plecat și fără să se împotrivească. Căutai iarăși să schimb vorba și îl întrebai pe bătrîn:

— Și moșia cucoanei voastre cui i-a rămas? Am văzut conacul, e cam părăginit, pustiu... Casa s-a cam dărăpănat și ea...

— Moșia noastră se află sub tutelă, — răspunse el, pesemne mulțumit că am schimbat vorba. — Ei, și tutorii sînt oameni străini; ori nu vor să aibă grijă de nimic, ori își umplu buzunarele, căci, nu numai în ce privește gospodăria, dar nici pe obrocinici[1]) nu-i țin din scurt; bețivii și risipitorii trăiesc bine și tot în cei mai înstăriți bat mai mult: îi amenință că ori le dă feciorul la armată, ori îi ia pe ei la curte.

---

[1]) Țărani iobagi care plecau să muncească la oraș și care erau obligați să plătească moșierului un bir în natură sau în bani. (N. trad.)

— Care va să zică: răscumpără-te, mujicule! Multe parale ați mai făcut voi înainte! — se bagă din nou în vorbă Cioroaica.

Iakov Ivanov nu luă în seamă cuvintele ei și continuă:

— Nici de funcționarii stăpînirii nu te mai apără moșia. Înainte, pe vremea răposatei noastre cucoane, tlăcăii noștri de la curte erau mari zurbagii... Nu trecea sărbătoare de hram să nu facă scandaluri, să nu prade iarmaroace întregi, dar cei de la stăpînire, știind ai cui oameni erau, căutau să-i potolească mai mult cu vorba bună și se mulțumeau cu cît le dădeau ei, dar acum, cu toate că pristavul nostru de stan[1]) nu e cine știe ce om mare, totuși comandă și pune pedepse prin sate, tot din cauza păcătosului de năravde care pătimește, încît socotește că e o zi pierdută din viața sa aceea în care n-a primît nici un plocon. Odată, întîlnindu-mă cu el în oraș, i-am spus: „De ce și pentru care vină, domnule, sînteți atît de pornit împotriva moșiei răposatei mele cucoane?" „Ei, moșule, unde ne putem noi, poliția teritorială, exercita autoritatea, dacă nu la moșiile de sub tutelă; astăzi vremurile s-au înăsprit; dacă găsești totul în regulă, nu poți să pretinzi, și cu ce ciupești, cu aia te alegi!" — mi-a spus el rizînd.

---

[1]) Funcționar polițienesc, șeful stanului. *Stan* — subîmpărțire administrativă a județului. (N. trad.).

— Aia și meritați; numai gerul le vine de hac urzicilor, căci altminterea ar pișca tot anul, — spuse hangița, făcînd cu ochiul.

— Dar de ce este moșia voastră sub tutelă, pentru datorii? — întrebai eu.

— Nu, pentru că stăpînii sînt nevîrstnici. Acum e a unor strănepoți de-ai cucoanei noastre, — răspunse Iakov Ivanov.

— Dar fiii și nepoții ei unde sînt?

— Singurul ei fiu, — începu bătrînul cu tristețe, dar cu o gravitate impunătoare, — singura ei mîngîiere și bucurie în viață, de cînd era încă tînăr, în floarea vîrstei, avea rang mare și-și făcea slujba mai mult prin cele străinătăți. Bănuim că acolo și-a irosit sănătatea și murindu-i în acel timp soția, mai întîi și-a pierdut mințile, iar apoi și viața, lăsînd pe seama bătrînei noastre pe fiica lui, dar nici acesteia nu i-a fost dat să trăiască viață lungă.

La fiecare vorbă a bătrînului vedeam cum fața Cioroaicei lua o înfățișare din ce în ce mai batjocoritoare.

— Ei, destul, destul, Iakov Ivanîci, ți-ai găsit cine să vorbească! — exclamă ea dînd din mînă a lehamite.

Bătrînul parcă ciuli urechile la această exclamare.

— De ce te supără oare atîta vorbele mele? — zise el.

— Mă supără, pentru că nu-mi place cînd se spun minciuni, — răspunse ea, — nu din voia

lui dumnezeu au murit tinerii voştri boieri! Despre băiat, poate, nu ştim, că s-a întîmplat la Piter, deşi am auzit că pricina au fost banii; el credea că mămica-sa e bogată şi n-are să se precupeţească la bani pentru el, aşa că a dat iama prin banii statului, dar nimeni n-a depus o para pentru el. Şi fiind băgat la răcoare, s-a ţicnit la minte; poate că n-a murit de moarte bună, ci şi-a făcut singur seama; asta am auzit şi noi, aşa că ştim!

— Văd că ştii lucruri pe care noi nu le ştim, — replică Iakov Ivanov.

— Glumeşti, moşule, ştii şi dumneata, dar nu vrei să recunoşti; cît despre domnişoara voastră, apăi să mă ierţi, tăicuţule, totul s-a petrecut sub ochii noştri; ştim noi bine cum îi mînca zilele boieroaica bătrînă, cum băga zîzanii pe ascuns, de se certa cu bărbatul ei şi căuta s-o despartă; că de, cică, nu te-ai măritat cu cine am vrut eu; da' cu ce era rău, mă rog, boierul acela? Frumos era, vorbea ca din carte, avea slujbă aşa cum trebuie.

Iakov Ivanov zîmbi forţat.

— După mintea dumitale de femeie, cucoană, aşa o fi, — spuse el cu oarecare dispreţ, — dar după cum înţelegem noi, acest bărbat nu era pereche pentru domnişoara noastră.

— Ştim, domnule Iakov Ivanici, — îl întrerupse hangiţa, — pricepem şi noi, tăicuţule, că dumneata şi cu cucoana dumitale bătrînă vă socoteaţi ăi mai deştepţi. Că-i aşa, că-i pe din-

colo! Umblați numai cu nasul pe sus și cu mîinile în șolduri, dar dacă stai și te gîndești, toată fudulia voastră era din pricina bogăției, pe cînd banii, dragă domnule, azi îi ai, mîine nu-i ai: uite, dumneata ai fost bogat, și acu' ai sărăcit. Voiai să-ți dai fata după un negustor, și uite că îl duci pe nepotul dumitale la oaste.

La această aluzie, bătrîna soție a lui Iakov Ivanov, care pînă atunci tăcuse, se aprinse la față și îi spuse:

— Nici dumneata, cucoană, nu știi cum ai să-ți termini veleatul; poftim, acum ai avere, dar se poate să n-ajungi mai bine ca noi.

— Păi ce să știu? N-am ce să știu, maică Aliona Ignatievna; dacă mi-o fi scris să umblu prin lume să cerșesc, mă duc și gata! Ce-am avut și ce-am pierdut! Eil Nu mă trec eu cu firea; necazurile le las încolo. Am luat-o de la opincă, la opincă mă întorc, dar ăluia, draga mea, care trece de la mantouri și catifele la suman, apăi, mă iartă, dar del îi vine greu, tare greu! — i-o tăie hangița, și ieși din odaie trîntind ușa.

Aliona Ignatievna roși și mai tare, iar bătrînul majordom continuă să zîmbească stînjenit. Mi s-a făcut milă de el; se înțelege că, înainte, afurisita asta de Cioroaică n-ar fi îndrăznit, doamne păzește, să vorbească așa cu el. Tăcurăm cîtva timp, dar îmi adusei deodată aminte ce îmi povestea mama, că pe moșia bătrînei Pasmurova s-a petrecut odată o aven-

tură romantică cu nepoata ei, care s-a îndrăgostit de un tînăr și a fugit cu el într-o noapte. Curios să aflu amănunte în privința asta, începui să aduc vorba pe ocolite.

— Ce tot îndrugă năroada asta de hangiță că cucoana voastră ar fi mîncat zilele nepoatei sale? — întrebai eu, așa, într-o doară.

— Vorbe poți arunca multe, — răspunse Iakov Ivanov, — dar un om în toate mințile n-are să spună niciodată că cucoana noastră nu și-a iubit nepoata din toată inima și, desigur că numai datorită dragostei ce i-o purta, ar fi dorit s-o mărite cu vreun prinț sau conte și oricîți pretendenți din gubernie ar fi avut domnișoara noastră, generăleasa le răspundea la toți una și bună: „Căutați-vă neveste în altă parte! Olenka mea nu-i de nasul vostru; dacă e vorba să se mărite, se va mărita cu vreunul de la curte". Și cu drept cuvînt; domnișoara noastră nu era dintre acelea pe care le găsești pe toate drumurile și chiar dacă te-ai fi uitat numai la avere, avea o mie cinci sute de suflete zestre; pe urmă știa franțuzește, nemțește și pe deasupra era și tare frumoasă.

— Era o frumusețe! — se amestecă Aliona Ignatievna, — cum rar găsești pînă și în tablouri. Sosise tocmai atunci la bunicuța ei, de la învățătură de la Petersburg: tinerică, rumenă, cu rochii cum se purtau pe atunci, cum să vă spun, fără fuste multe, strînse în talie; cînd își așeza și își pieptăna părul — anume

pentru asta fusese adus un frizer din Petersburg, frate bun cu mine — noi, slugile, nu ne mai puteam lua ochii de la ea. Cînd ieşea dimineaţa din odăile ei, parcă se arăta soarele.

— Şi cu cine s-a măritat? — întrebai eu.

La această întrebare, Iakov Ivanov clătină doar din cap.

— Aveam prin părţile noastre o vecină, o boieroaică săracă, — răspunse el, — apăi cu fiul ei s-a măritat, un ofiţer tînăr, care abia avea gradul de prapurcic; şi cum era şi firul stăpînei noastre, cînd a venit în permisie s-a şi înfăţişat: „Mamă naşă în sus, mamă naşă în jos, fiţi atît de bună şi daţi-mi voie să vă vizitez". Ei, şi generăleasa noastră îl primea, socotindu-l un copil încă. „Fedenka, du-te de adu-mi ciinele, strigă-l pe Iakov, porunceşte să se servească ceaiul...". Îl ţinea aşa, pentru treburi de-astea, dar el şi-a închipuit altceva. Domnişoara noastră, fată tînără, l-a plăcut; era încă neştiutoare, fără experienţă; e adevărat că se născuse şi crescuse în bogăţie, dar, oricum, nu cunoscuse prea mulţi oameni.

— Dar cum s-au petrecut lucrurile? Aş fi curios să ştiu, — spusei eu.

— La început, nu ştiu nici eu prea bine, căci s-a întîmplat în lipsa mea, eu am stat atunci un an întreg la Petersburg pentru treburile cucoanei, — răspunse Iakov Ivanov. — Dar dînsa are să vă spună mai bine, căci toate

s-au petrecut sub ochii ei, — adăugă el, arătînd cu capul spre soția sa.

— Cum s-a întîmplat, Aliona Ignatievna? — mă adresai eu bătrînei.

Ea își plecă sfios capul și începu:

— Uite cum s-a întîmplat, domnulei Feodor Gavrilici, boierul acela tînăr venea mereu pe la noi, și inimile și-au dat ghes, asta se întîmplă nu numai la boieri, ci și la noi, la slugi. Domnișoara noastră, cum să vă spun, cînta foarte frumos la pian, iar Feodor Gavrilici la flaut, și așa au început să-și petreacă timpul, făcînd muzică împreună, ba chiar de multe ori bătrîna îi îndemna: „Ia duceți-vă, copii, și mai zdrăngăniți ceva" sau seara, cînd se da ordin să cînte muzicanții, pe ei îi punea să danseze tot felul de mazurci, icoseze [1]) sau, dacă nu, jucau cărți, ori citeau vreo carte împreună. La noi, grădina era mare, aleele întunecoase, în unele nu pătrundea soarele toată ziua; bunicuța după masă se ducea să se odihnească, iar ei se plimbau pe aceste alei, singuri, așa că era cu ochi și cu sprîncene, chiar pentru noi, slugile, care vedeam și știam tot.

— Dacă aș fi fost eu atunci acasă, n-ar fi mers lucrurile atît de departe, eu aș fi adus de la început la cunoștință cucoaneil — întrerupse Iakov Ivanov.

---

[1]) corect — ecoseză (un dans)

— I-ai fi adus la cunoștință cucoanei, zici, Iakov Ivanîci; apoi nu se știe cum ar fi luat-o ea asta, căci știi bine că nu-i plăcea s-o învețe nimeni ce să facă; și apoi, ne era milă de domnișoara, pentru bunătatea și blîndețea ei îngerească,—spuse cu jumătate de glas Aliona Ignatievna și iarăși își plecă ochii ei blînzi și buni.

— Dar cum a ieșit totuși la iveală? — întrebai eu.

— Prin mama lui Feodor Gavrilici, prin Agrafena Grigorievna, — continuă Aliona Ignatievna. — Oamenii lor povesteau adesea cum i-a spus ea fiului ei: „Ai venit și tu o dată în permisie să stai cu mama ta, dar văd că tot timpul ți-l petreci la Katerina Egrafovna". Iar el îi răspunse: „Măicuță dragă, trebuie să-ți mărturisesc că-mi place mult Olga Nikolaevna și că și ea mă place". Agrafena Grigorievna s-a bucurat mult cînd a auzit aceasta.

— Ba bine că nu! — remarcă, plin de ironie, Iakov Ivanov. — Cum spune zicala aceea: „Dă-mi, doamne, ce n-am gîndit, să mă mir ce m-a găsit!" Trebuia însă să se gîndească mai întîi cine erau ei și cine era domnișoara noastră.

— Ei, pentru fiecare mamă, Iakov Ivanîci, copilul ei, oricum ar fi el, e cel mai scump și drag, — răspunse respectuos și cu modestie Aliona Ignatievna, după care mi se adresă din nou: — Crezînd pe semne că doamna noastră o să binevoiască să-l primească bucuroasă în casa ei, și-a făcut femeia speranțe.

Bătrînul majordom, nemairăbdînd parcă de ciudă, iar își întrerupse soția.

— Țăranul tot țăran rămîne! Această cucoană, Agrafena Grigorievna, cu toate că se trăgea din neam de boieri, avea totuși mintea unei babe proaste de la țară.

— Și s-a făcut peștitul? — întrebai eu.

— Sigur că da, — răspunse Iakov Ivanov și fața lui căpătă o expresie plină de răutate. — Mi se pare că era în ziua de Sfîntul Niculae de vară, cînd ne-am pomenit că vine la noi cucoana asta, Agrafena Grigorievna, gătită foc. Generăleasa noastră a început să rîdă: „Ce te-ai gătit așa, măiculiță?" Ea îi sărută mîna și-i răspunse: „Cum să nu mă gătesc, excelența voastră, cînd viu în asemenea casă!" După aceste cuvinte, la invitația cucoanei noastre, luînd loc într-un fotoliu, aduse vorba despre fiul său. „Vă sînt foarte recunoscătoare, Katerina Egrafovna, că-l primiți cu atîta bunăvoință pe Fedenka al meu". „De ce să nu-l primesc? răspunse cucoana noastră. Decît să umble pe la șezătorile voastre stupide de prin izbe, mai bine să vină la mine. Cel puțin aici poate să capete maniere alese; nu-i băiat prost, și pare să aibă suflet bun!" I-a adus laude, știți, mai mult din milă; dar cucoana asta, Agrafena Grigorievna, a prins și mai mult curaj. „Da, măicuță Katerina Egrafovna, spuse ea, eu, păcătoasa de mine, trebuie să-i mulțumesc lui

dumnezeu; cu toate că în căsnicia mea nu am fost prea fericită (pentru că, cu voia dumneavoastră, trebuie să vă spun că răposatul ei soț avea darul beției și o bătea la fiecare trei zile, pentru prostia ei), toată viața am dus-o numai în necazuri și lipsuri (mai bine zis, se ținea doar cu ciorbă de post); dar, în schimb, fiu-meu mi-aduce acum mîngîiere pentru toate, zise ea. Dorința mea e să-și dea demisia din armată și să rămînă lîngă mine; și acum ne gîndim să se însoare". Doamna noastră dădu doar din umeri și deoarece se purta fără jenă și sever cu boierii aceștia mici și fără prea multă carte, îi spuse de-a dreptul în față: „Ce ți-a venit, proasto? Băiatul de abia a deschis ochii în lume și, poftim!, ea îl și ia din slujbă și vrea să-l însoare. Destul se înmulțesc cerșetorii și fără voi! Și, cine-i proasta care să se mărite acum cu el?" Ei, dacă cucoana asta fără minte ar fi avut cît de cît puțină judecată, ar fi tăcut, dar de unde? Ea continuă discuția și chiar îi spuse de-a dreptul stăpînei: „Păi, s-a și făcut, măicuță Katerina Egrafovna! Ne-am socoti tare fericiți dacă Fedenka al nostru ar avea onoarea să primească mîna Olgăi Nikolaevna a dumneavoastră". Din bunătate, bătrînica noastră se stăpîni și acum; se uită doar la ea prin ochelari, clătină din cap și spuse încet: „Ah, proasto, nu vezi ce proastă ești; îți dai seama ce vorbești? Plodul tău să se căsătorească cu Olenka mea? Dar cum de ați

îndrăznit măcar să vă gîndiți la așa ceva?" Dar pesemne că omului prost poți să-i dai și cu paru-n cap, că el tot nu pricepe. Agrafena Grigorievna nici de data asta n-a înțeles și-i dădea înainte: „Cum să nu ne gîndim măicuță, zicea ea, cînd Olga Nikolaevna a dumneavoastră i-a și dat cuvîntul lui Fedenka, iar dacă e vorba de avere, mai spunea ea, nici el nu-i de lepădat, căci după moartea mea va avea douăzeci de suflete!" Auzi cu ce i-a trăznit ei prin cap s-o ispitească pe cucoana noastră! Tocmai în timpul acela eu serveam ceaiul și am încremenit cînd am văzut-o pe bătrîna noastră cum face spume la gură. „Doamne, ce-o să se întîmple?" mă gîndeam eu, dar ea și acum s-a stăpînit, a lovit numai o dată cu bastonul în podea și a țipat: „Ieși afară din casa mea!" Pețitoarea, așa cum sta pe scaun, sări ca arsă, își puse broboada pe cap și o zbughi pe ușă; era cît p-aci să-și uite mantoul. Iar noi, lacheii, nici n-am petrecut-o pînă la ușă, nici cinstea asta nu i-am făcut-o.

Bătrînul obosise povestind, și doar pe fața lui puteai citi ciuda de care era cuprins la gîndul că, pînă la urmă, lucrurile nu ieșiseră după cum își făcuseră socotelile și după cum doriseră stăpîna lui și el.

— Îmi închipui ce furtună s-a dezlănțuit asupra sărmanei voastre domnișoare! — spusei eu, adresîndu-mă mai mult către Aliona Ignatievna.

— Bineînțeles că fără asta n-a trecut, domnule, — răspunse ea, uitîndu-se la soțul său, ca și cum ar fi vrut să ghicească dacă încuviințează vorbele ei. — Noi n-am auzit, — continuă Aliona Ignatievna cu jumătate de glas, — dar se spunea după aceea că Olga Nikolaevna iar fi spus bunicii sale drept în față că ea n-are să se mărite cu nimeni altul decît cu Feodor Gavrilici și, nu știu dacă e adevărat sau nu, dar se zice că bătrînica s-ar fi înfuriat atît de tare, încît a plesnit-o peste obrăjiori.

Ultimele cuvinte, Aliona Ignatievna le rosti aproape în șoaptă, după care continuă cu vocea ei obișnuită:

— Mai tîrziu, ducîndu-mă în salon, ce-mi văzură ochii? Katerina Egrafovna se dusese în camera ei de rugăciune, iar domnișoara zăcea în mijlocul odăii, leșinată. Am ridicat-o ca pe o moartă și am dus-o în odaia ei. Cu toate că Ekaterina Egrafovna ne-a poruncit să nu îndrăznească nimeni să-i dea vreo îngrijire, totuși, văzînd-o în halul acesta, eu am rămas pe lîngă ea și îi udam fruntea cu oțet. Cînd și-a venit în fire, m-a recunoscut: „Unde sînt, Alionușka, ce s-a întîmplat cu mine?" Eu îi spusei. „Vai! Alionușka, se plînse ea, de ce, nenorocita de mine, m-am mai trezit pe lumea asta?" și dînd din mînuțe, începu să verse șiroaie de lacrimi. Eu stam lîngă pat, dar, ca o slugă proastă ce eram, ce-i puteam spune?... De obicei, domnișoarei îi plăcea să asculte po-

veștile mele. „Nu porunciți, domnișoară, să vă spun vreo poveste?“ La început, ea a surîs și a dat din căpșor, dar apoi s-a pus din nou pe plîns. Cum s-o mîngîi, ce să-i spun, nici eu nu știam! M-am apucat să-l laud pe Feodor Gavrilici că e foarte deștept și frumos și, ce credeți, domnule? Domnișoara mea parcă a înviat dintr-o dată și a rămas cu gura căscată. „Nu-i așa că-ți place, Alionușka?“ „Îmi place, domnișoară, zisei eu, și toți servitorii noștri îl iubesc și-l laudă“. „Uite, vezi, spuse ea, voi sînteți servitori și îl lăudați, dar bunica mea, dimpotrivă... se vede că ea nu-mi vrea fericirea, ci vrea să mă bage în mormînt; facă ce-o vrea!“ „Lăsați, domnișoară, îi spun eu, că n-o să fie așa; bunicuța vă iubește și poate doar așa, la început, s-a mîniat, dar pe urmă are să se îmbuneze... Dacă Feodor Gavrilici vă e drag, de ce să se împotrivească dumneaei?“ „Vai, Alionușka, n-are să fie așa! răspunse ea. El e sărac și nu-i de neam mare, iar bunica e foarte mîndră“.

— Și atunci ce-a făcut cucoana cea bătrînă? — întrebai eu.

— Bătrîna nu da nimic pe față; era foarte ascunsă! — răspunse Aliona Ignatievna. — Domnișoara a rămas toată ziua în pat și a doua zi tot așa; nu voia să ia nimic în gură, nu bea nici măcar o ceașcă de ceai, începuse să slăbească, se făcuse palidă, dar bunica nici măcar nu întreba de ea, parcă nici n-ar fi știut-o

pe lume. Numai după aceea, că se făcuse parcă mai aspră cu noi, slugile, se putea băga de seamă că o durea în suflet. O îngrijea o domnișoară bătrînă, favorita ei; pe noi, pe toate fetele, ne striga după numele mic, dar pe aceea o chema după numele tatălui ei, dar acum se supără și pe ea și o trimise la grajd. Tot așa vechilului, care nu i-a raportat bine ceva, îi trase cîteva, chiar cu bastonul ei. Noi, fetele din casă, nu știam cum să mai umblăm. Tot așteptam ca supărarea ei să se reverse și asupra noastră.

— Toate astea n-ar fi fost nimic, dacă n-ar fi fost fetișcana aceea păcătoasă, guvernanta domnișoarei noastre; de la ea a pornit totul, — o întrerupse pe un ton tăios Iakov Ivanov.

În vocea lui tremurătoare de bătrîn, se simțeă tot veninul strîns de atîta amar de vreme.

— Dar ce a făcut fata aceea? — întrebai eu.

— A făcut pe mijlocitoarea, — răspunse Iakov Ivanov pe același ton, — a început să ducă bilețele de la unul la altul; era o fetișcană ușuratică, stricată; și acum mi se strînge inima, domnule, cînd mă gîndesc că domnișoara noastră, înainte de asta a fost o nepoată respectuoasă și ascultătoare, așa cum se cuvine unei bune creștine. Și cum s-a schimbat! Nu se mai ducea la bunica sa, ci doar îi scria scrisori că ea ori fuge cu cel ce îi e sortit, ori se omoară. Ei, gîndiți-vă cum îi venea bătrînei cînd citea aceste rînduri! Sigur că nici de data asta dînsa

nu și-a pierdut curajul. Eram de față cînd doar a ciocănit cu tabachera sa de aur în masă: „N-o să se întîmple nici una, nici alta" și ne întrebam ce s-a petrecut în sufletul ei, știind ce a făcut ea pentru nepoată, și văzînd cum e răsplătită. Excelența voastră, poate aveți copii și puteți să vă dați seama cît de greu i-a venit inimii ei părintești să vadă atîta nerecunoștință pentru grija pe care a purtat-o fetei. Poate că și acum oasele cucoanei și binefăcătoarei noastre se cutremură în mormînt din această pricină.

Bătrînul pronunță ultimele cuvinte cu o solemnitate dramatică și din nou își lăsă capul în jos; dar buzele sale continuau să se miște, făcîndu-mi impresia că șoptesc o rugăciune pentru odihna sufletului binefăcătoarei sale. Între timp mă uitam cu atenție la Aliona Ignatievna. Fața îi ardea și-și ținea ochii ei buni și blînzi plecați în jos. Vedeam că ea era de partea Olgăi Nikolaevna; nu numai că nu îndrăznea însă să-l contrazică pe bărbatu-său, dar parcă nici să gîndească altfel decît el. În acest timp mi-adusei aminte că pe umerii acestor bătrîni apasă necazul cu propriul lor nepot care băuse totul și se vînduse pentru a se face soldat; dar ei parcă și uitaseră de el, așa cum uiți pentru o clipă de o boală veche, care te chinuie de multă vreme. La gîndul ăsta, nu știu cum, parcă îmi fu rușine să-i mai întreb despre stăpînii lor și conversația noastră s-ar fi sfîrșit probabil aici, dar mulțumesc din suflet hangiței; cînd și cum a

intrat în odaie, n-am observat, doar o văzui că apare de după peretele despărțitor, cu fața și mai aprinsă.

— O țineau sub pază pe domnișoara, ca pe o pușcăriașă, — începu ea cu un fel de zîmbet cinic, — au pus trei bătrîne s-o supravegheze, că dacă una adormea sau moțăia, s-o păzească celelalte; nu aveau încredere în cele tinere; pe guvernanta ei hotăriseră s-o trimită în deportare. — La ultimele cuvinte, ea făcu un semn din cap, arătînd spre Iakov Ivanov. — Dar nici aia n-a fost proastă, a șters putina și tocmai după douăzeci de ani au găsit-o ascunsă la un schit. S-au făcut de rușine în tot ținutul. Oricît părea că le fac ei pe ascuns, tot se știa și toți îi căinau pe domnișoara și pe Feodor Gavrilîci.

— Toți au căinat-o, — aprobă în șoaptă Aliona Ignatievna, oftînd și ridicîndu-și ochii în sus.

— Cum să n-o căinezi, mamă dragă! — întări Cioroaica. — Boierul nostru, Mihailo Maximîci, ținea mult la Feodor Gavrilîci; cînd pleca la oraș, îl lua întotdeauna cu el și de fiecare dată trăgeau la răposatul taică-meu. Eram încă tinerică de tot și țiu minte că răposatul Mihailo Maximîci se tot da în joacă cu mine; și de data aceea îmi dete una peste spate și-mi spuse: „Katiușa, zise el, ia învață-ne cum s-o furăm pe domnișoara din Bogorodskoe?" Eu îi răspunsei: „De unde să

știu?" „Păi, proasto, zice el, pe tine nu te-au furat niciodată, ori te-ai lăsat de bunăvoie?" „Păi, m-am lăsat de bunăvoie". Și amîndoi ne tăvăleam de rîs. Tare mincinoasă eram eu de tînără și mi se pare că tot așa am rămas.

— Și acum ești tot așa, — aprobai eu, — și dealtfel nu mai povesti despre tine, ci mai bine, dacă știi, spune-ne cum au furat-o pe domnișoara.

— Știu, știu, nu-s eu omul care să nu le știe pe toate! — răspunse grăsana, bătîndu-se peste pieptul ei plin. — Au furat-o! — continuă ea, scuturîndu-și capul și ridicînd sprîncenele. — Parcă era mare lucru pentru boierii ăștia s-o furel Bine a spus bătrînul că boierii din trecut erau ca niște șoimi. Dacă ar fi venit vreunul din ei pe aici, n-ar fi ascultat la palavre bătrînești, ci s-ar fi interesat dacă nu e cumva pe undeva vreo petrecere, să vadă femei tinere și fete. Și auzi, boierul nostru să n-o furel Pentru el nu era mare ispravă!... Așa spunea: „Prietene Fedenka, ai încredere în mine. Eu am să răpesc nevasta pentru tine și am să-ți botez și primul copil!" Și cum a spus, așa a și făcut.

— A făcut-o?

— Ba bine că nu. Șapte cruci avea pe piept pentru vitejiile sale, i le dăduseră de la regiment! Avea o trăsură cu trei cai, de mincau jăratic; îi zicea „curier". Și el spunea: „Curierul meu te trece prin apă și nepîrlit prin foc"

şi chiar aşa era! Avea pe atunci vizitiu pe Mişutka, care cînd şuiera o dată, se auzea la şapte poşte! Şi aşa se apropiară ei în timpul nopţii de Bogorodskoe, dar se porni o viforniţă, un viscol, de te întorcea pe dos, de parcă clocotea un cazan. Povestea chiar Mişutka mai pe urmă; şuierai o dată, de două ori, nimic! Se pierdea în vînt! Văd ei că luminarea arde încă la catul de sus, căci înţelegerea cu domnişoara era că atunci cînd luminarea va fi stinsă, înseamnă că ea a ieşit în pridvor. Boierul nostru i-a dat una peste ceafă. „Şuieră, mă tîlharule, cum trebuie. Haiduceşte!". Şi cînd îi dădu Mişutka drumul unui chiot, săriră şi ciorile din cuiburile lor şi începură să croncăne în cring. Se uită: luminarea se stinsese. Feodor Gavrilici sări îndată din sanie şi alergă prin grădină, prin nămeţi, drept spre tindă. Cînd se uită, domnişoara ieşise numai într-un capot. „Ah, Olenka, sufleţelule, îi zise el, cum ai ieşit fără haine groase?" Şi îndată îşi dădu jos de pe umeri şuba lui de urs, o înfăşură pe drăguţa de ea cu minuţe şi picioruşe cu tot, o ridică în braţe ca pe un copilaş şi — p-aci ţi-e drumul, cu ea drept la sanie. „Mînă!" porunci el. Mişutka porni îndată, dar n-apucă bine rotaşul să tragă — şi troscl amîndouă cîrligele de la hulube se rupseră. „Boierule, zise el, nu mai ţin hulubele!" Boierul nostru sări îndată în picioare, îi smulse hăţurile şi cînd strigă odată: „Hei, curier, hoţii!" — erau nişte cai! Auzind

vocea lui, cei doi lăturași numai, îl duseră ca vîntul trei verste prin nămeții neumblați; iar cînd la conac oamenii ieșiră grămadă călări și cu pari, era legeaba; boierii noștri, la prima biserică, și făcuseră cununia: bună ziua, deci, avem onoarea să vă felicităm.

— Frumos ai mai povestit, bătrînol — exclamai eu.

— Eil — făcu și hangița la rîndul ei, — trebuie s-o cunoști mai bine pe bătrîna astal Pe mine toți boierii mă iubesc, zău!

— Ia stai, — o întrerupsei eu, — atunci, cu preotul, va să zică, vorbiseră dinainte?

— Nu știu, iaca, nu știu, nu spun, nu știu. zău! — răspunse hangița.

— Cum să fi vorbit, domnule! — zise Iakov Ivanov, care deși părea cufundat în gîndurile sale, totuși nu scăpase nici un cuvînt din conversația noastră. — Cunoscînd-o pe cucoana noastră, — continuă el, — care din preoți ar fi făcut lucrul acesta? L-au silit. Mihailo Maximici, boierul lor, era un mare zurbagiu, vestit prin samavolnicia lui.

— Zurbagiu, nezurbagiu, dar — vezi matale — boieroaicei voastre, cît era ea de hapsînă, tot nu i s-a plecat. I-a trăznit prin cap să se judece cu el pentru luncile din Poleanskie, ei — și mult a cîștigat! Cum faci, cum dregi, tot cu păcate te alegi! Nimic de zis, voi ați cîștigat, numai băgați de seamă, să nu vă iasă pe nas...

— Ar fi bine, cucoană, să vorbească numai unul, ori dumneata, ori eu, — interveni bătrînul, plin de demnitate.

— Mai taci, Cioroaico, — strigai eu. — Să povestească Iakov Ivanicil

— Ce să povestesc, domnule, — continuă el, — n-a fost cununie, ci o pîngărire. S-a întîmplat în satul Voznesenskoe, poate că-l ştiţi şi dumneavoastră. Pe atunci slujea acolo părintele Alexandr Krestovozdvijenski. Se trăgea din oameni simpli, era neînvăţat, dar cumsecade şi smerit. La acest preot a intrat în fuga mare boierul Mihailo Maximici. „Părinte, vreau să fac o moliftă. Plec chiar acum la Petersburg şi te rog fii bun şi poftește în lăcaşul domnului!" Fără să bănuiască nimic, preotul vine şi vede biserica deschisă, iar lîngă strană o doamnă, toată înfăşurată într-un şal şi pe Feodor Gavrilici. Cum a intrat, Feodor Gavrilici a încuiat uşa bisericii, a băgat cheia în buzunar, iar Mihailo Maximici a scos un pistol din buzunar şi i-a spus preotului verde în faţă: „Ei, părinte Alexandr, ce doreşti: o sută de ruble sau asta? Trebuie să-i cununi de îndată pe Feodor Gavrilici cu Olga Nikolaevna; de nu, nu mai ieşi viu din biserică!" Ce putea face preotul în faţa acestei ameninţări? Îi luă el întîi cu binişorul, încercă să le dea sfaturi, dar ei — nimic, doar îl ameninţau şi mai tare.

Aci, bătrîna slugă se opri, dădu din cap, oftă şi continuă:

— Părintele Alexandr a venit chiar a doua zi la cucoana noastră și doar nu i-a căzut în genunchi. „Măicuța, îi zise el, Katerina Evgrafovna, nu mă nenoroci, iată ce mi s-a întîmplat; și cît de dureros va fi pentru inima dumneavoastră, eu, ca păstor al bisericii, vă cer îndurare pentru tinerii căsătoriți; dumnezeu i-a unit și omul nu-i mai poate despărți. Tinerii vor să vină mîine la dumneavoastră!" Generăleasa noastră doar atît i-a zis: „Pe dumneata, părinte Alexandr, nu te învinovățesc, dar cum am să mă port cu nepoata mea, asta mă privește".

— Ei, și chiar au venit tinerii? — întrebai eu.

Iakov Ivanov zîmbi ironic.

— Cum să nu, — răspunse el, au venit, dar n-au îndrăznit să intre de-a dreptul, ci tot dădeau tîrcoale grădinii, și-au trimis un om cu o scrisoare din partea Olgăi Nikolaevna; numai că și-au greșit puțin socoteala. Bătrînica nici n-a citit-o, ci mi-a dat ordin să le comunic că așa cum Olga Nikolaevna a uitat de dumneaei așa și ea îi plătește cu aceeași monedă — și asta cu toate că în inima ei părintească n-o uitase. Poate numai singur dumnezeu, nopțile întunecoase și eu, sluga ei credincioasă, știam acest lucru. Dar nici Olga Nikolaevna n-a avut parte de fericire în căsnicia ei, pentru că a amărît-o și se poate spune că a distrus-o pe bunica ei, cu toată dragostea ce-i purtase.

— Nu-i adevărat, nu-i adevărat! Îți încarci sufletul cu un păcat, bătrînelule, dacă vorbești

așa! — sări hangița. — Dacă n-ar fi fost sărăcia și nevoia, tinerii ar fi trăit ca niște porumbei.

— Au trăit în sărăcie mare? — întrebai eu.

— Ba încă ce sărăcie! Ce bani aveau ei, ca să poată trăi? — răspunse Cioroaica rizînd cu răutate. — Bătrînica, mama lui Feodor Gavrilici, le-a dat tot; ea, însăși, la moșioara ei, mai că locuia, dormea și mînca laolaltă cu oamenii, în izbă. Moșia era săracă, avea doar trei obrocinici, dar și aceia umblau cu cerșitul. Mai mult ,boierul nostru îi ajuta; le-a închiriat o locuință la oraș, le da lemne și de multe ori le trimitea și de-ale gurii de acasă. El o iubea mult pe Olga Nikolaevna și spunea mai tîrziu mereu: „M-aș fi însurat eu cu Olga Nikolaevna, dar mi-era silă de bunică-sa, și-apoi, ea îndrăgise pe altul. Boierul nostru era deschis la inimă și se purta milos cu noi, mujicii, doar că era chefliu.

— Tinerii boieri trăiau în mare sărăcie, — se amestecă Aliona Ignatievna. — Porumbița noastră, Olga Nikolaevna, începuse să trăiască din lucru de mînă, împletea dantele și broda la gherghef lucruri pe care apoi le vindea altor boieri; în primul an a născut doi gemeni, pe care i-a alăptat singură; ne minunam și noi cum de avea atîta putere!

— Ce-a căutat, aia a găsit! — observă Iakov Ivanov.

— Ei, dragul meu, cîți nu sînt care una caută și alta găsesc! — răspunse hangița, ducîndu-și brațele înlături. — La început, Feodor Gavrilici nu a făcut nimic rău, ci s-a străduit să capete o slujbă, dar toate erau puse la cale dinainte, ne spunea nouă boierul nostru. Așa, de-o pildă, s-a gîndit boierul nostru să-l facă ispravnic pe Feodor Gavrilici, și nobilimea, de promis i-a promis, dar cînd fu la alegeri, nu l-au ales. Le-a fost frică de generăleasa lor, să nu meargă împotriva voiei ei. Răposatul Mihailo Maximici își smulgea părul din cap și le spunea nobililor drept în față: „Sînteți mai ceva ca mujicii, dacă v-ați speriat, doamne iartă-mă, de o vrăjitoare bătrînă ca asta!" Cucoana voastră avea o inimă de piatră, cu toate că o lauzi atîta. Ea căuta în fel și chip să le vină de hac tinerilor boieri, iar voi, slugile, ca să-i faceți pe plac, erați porniți împotriva dumnealor, — încheie hangița și ieși iar din odaie.

— Dacă e vorba să pui totul în spinarea noastră, și ca să bea oare tot noi l-am forțat? — spuse în urma ei Iakov Ivanov, dînd din cap cum obișnuia el.

— Dar ce, s-a apucat de băutură? — întrebai eu.

— Și încă cum. În loc ca în sărăcie și nevoie să se călească, el întîi și întîi a căzut în patima jocului de cărți, a legat prietenie cu cei mai mici funcționari și a început să facă beții și scandaluri și poate și altele; auzind generă-

leasa noastră despre toate astea, mă chemă; şi ea, care înainte nu discuta nici cu cele mai apropiate rude despre Olga Nikolaevna — ba încă era oprit să i se pomenească şi numele în casă — deodată îmi spune pe şleau: „Iakov Ivanovi Am auzit că nepoata mea este foarte nefericită în căsnicie şi doresc ca ea să fie divorţată de bărbatul ei!" „Am înţeles, excelenţa voastră, dar cum credeţi că s-ar putea face lucrul acesta?" „Asta nu-i treaba ta, tu trebuie să execuţi ceea ce ţi se va porunci!" Eu făcui o plecăciune. „Du-te imediat la oraş, zice ea, şi roagă pe şeful poliţiei să poftească chiar astăzi la mine!" Am plecat, şi fiindcă acest domn fusese pus chiar de doamna noastră, îi făcea pe voie. El veni imediat şi ce au discutat între ei nu ştiu, căci n-am fost lăsat de faţă.

— Să fi pus atunci toate la cale? — întrebai eu.

Iakov Ivanov se fistici puţin, dar continuă:

— Chestiunea a început de acolo că, fiind mare iubitor de societate, Feodor Gavrilici se afla la o petrecere de bărbaţi, dacă nu mă înşel, făceau chef la administratorul financiar. La marginea oraşului se aflau o mulţime de fete care cîntau frumos şi atunci era tocmai timpul de pus varză la murat; fetele şi femeile tinere tocau de zor varză şi cîntau tot felul de cîntece. Toată societatea lor s-a dus acolo şi ce s-a întîmplat, nu se ştie. Vorba e că Feodor

Gavrilici se îmbătase turtă; ceilalți boieri au plecat, dar el a rămas la gazdă, care avea o fată. În acest timp, sosindu-i polițistului un denunț cum că la cutare oră tîrzie, în cutare casă, se petrec lucruri scandaloase, s-a dus acolo în inspecție și l-a găsit pe Feodor Gavrilici dormind pe o canapea, și pe fiica gazdei culcată în brațele sale; și deoarece venise o plîngere și din partea generălesei, s-a făcut la poliție un proces-verbal și de aici a început totul.

În timpul povestirii nu mi-am luat ochii de la bătrîn și, cu toate că nu s-a trădat cu nici un cuvînt, totuși, după fața sa, se putea ușor ghici că toate acestea au fost ticluite și puse la cale de el, împreună cu șeful poliției. Bănuind că și la viitoarele mele întrebări el va umbla cu șoalda și va da răspunsuri în doi peri, începui să o trag de limbă mai mult pe Aliona Ignatievna.

— Și ce-a făcut Olga Nikolaevna? — o întrebai eu, adresîndu-mă direct ei.

Ca de obicei, Aliona Ignatievna își lăsă ochii în jos, iar Iakov Ivanov zîmbi și-i spuse soției sale:

— Povestește!

— Olga Nikolaevna, — începu Aliona Ignatievna, privindu-și vîrfurile degetelor sale încă frumoase, — nu știa și nu înțelegea nimic și, văzînd doar că Feodor Gavrilici uneori bea și nu vine noaptea acasă, stătea la geam și plîngea. Tocmai atunci, ca un făcut, trecu din

întîmplare pe la ea maica protopopeasă, o femeie bună, potolită și devotată boierilor noștri. Văzînd-o pe Olga Nikolaevna cu lacrimile în ochi, făcu greșeala s-o întrebe: „Măicuță Olga Nikolaevna, ce s-a întîmplat în căsnicia voastră?" — „Ce să se întîmple în căsnicia noastră? Nimic!" Ea ascundea și-i era rușine să spună ce avea pe suflet, dar protopopeasa urmă: „Măicuță, se vorbește că ai făcut plîngere la poliție împotriva soțului matale și că soțul matale a fost găsit în cutare casă, cu cutare femeie...". Cînd auzi asta, porumbița, Olga Nikolaevna, se făcu galbenă ca o moartă, o dădu afară pe protopopeasă și începu să-și dea cu pumnii în piept. „Dacă-i așa, nu mai vreau să știu de el. Plec imediat cu copiii la bunica mea, am să-i cad la picioare și ea mă va ierta. Dar cu el, cu stricatul ăsta, nu mai vreau să trăiesc!" Chemară un birjar și într-o sanie simplă, îmbrăcată cu o haină subțire, vătuită, — blana era demult amanetată — cu copilașii tot așa, fără nimic gros pe ei, înfășurați doar în niște scurte de oaie, pe care le cerșise de la gazdă, porni și ajunse la moșie, unde intră drept în camera slugilor. Cînd îi auzi vocea, bătrîna sări imediat din fotoliu și, cu pași grăbiți îi ieși în întîmpinare și, domnul meu, întîlnirea dintre ele și căința pentru cele săvîrșite a fost așa cum numai la judecata cumplită de apoi va fi întîlnirea dintre doi dușmani înrăiți. Olga Nikolaevna nu era în stare să scoată

un cuvînt, ci doar căzu la pieptul bunicii sale, iar bătrînica, cu o mînă o strîngea pe ea la inimă și cu cealaltă prindea nepoțeii; noi, toate fetele din casă, cum stăteam, ne-am pornit pe un plîns cu hohote. „Bunicuțo, spunea Olga Nikolaevna, mă ierți?" „N-am nimic, draga mea, nici cu tine, nici cu copiii tăi, în voi toți curge sîngele meu. Cît privește însă pe acest mișel, nici nu vreau să aud de el!" „Bunico, zice ea, nici eu nu vreau să mai aud de el!"

Ultimele cuvinte ale soției sale, bătrînul le însoți cu o înclinare a capului, în semn de aprobare, iar în ochii săi tulburi și sub pleoapele sale roșii licăriră lacrimi.

— Și trebuia să vezi, domnule, — exclamă bătrînul cu vocea tremurătoare, — bucuria generălesei noastre; doar în aur mai lipsea să-i îmbrace pe strănepoții săi. Imediat mă chemă la dînsa și îmi porunci să scriu la Petersburg ca să fie trimisă cea mai bună madamă franțuzoaică; ea însăși a început s-o îngrijească pe Olga Nikolaevna, ca cea mai umilă roabă. Aflînd că nu dormea noaptea, a mutat-o în dormitorul ei și dacă cumva Olga Nikolaevna ofta, sau gemea, bătrînica sărea imediat din patul ei și se ducea la ea cu picioarele goale și o întreba: „Ce-i cu tine. Olenka, draga mea, ce-i cu tine?" Cu toate astea, cu nimic nu-i intrai în voie Olgăi Nikolaevna, nimeni, pesemne, nu-i era mai drag ca Feodor Gavrilici.

— Și ce făcea ea? — întrebai eu.

— Ce făcea, ce nu făcea, destul că după o săptămînă a început să cirtească și să facă totul împotriva bunicii sale, — răspunse tăios Iakov Ivanov. — Orice încerca dumneaei să-i facă, nimic nu-i plăcea, cît despre cadouri nu numai că nu-i mulțumea cum trebuie pentru ele, ci nici nu le lua bine în mînă, că dădea cu ele de-a azvîrlita!

— Toate astea Olga Nikolaevna nu le făcea din mojicie, — zise sfioasă Aliona Ignatievna.

— Dar din ce cauză atunci? — întrebai eu.

Aliona Ignatievna își pironi din nou privirea asupra degetelor sale și răspunse:

— Prea începuse să-i ducă dorul lui Feodor Gavrilici. Cît de vinovat o fi fost el față de ea, totuși mi se pare că-l iubea mai mult decît însăși viața ei. Dar și Feodor Gavrilici a venit poate de vreo zece ori pe jos la conacul nostru, numai ca să-și vadă soția. Zile întregi sta pe cîmp și plîngea, căci era poruncă de la bătrîna să nu-l lase să se apropie nici măcar de curtea cea mare, dar mite să intre în casă! Olga Nikolaevna auzind, și dealtfel știind și ea în ce mizerie trăiește, chema pe ascuns pe mujicii mai înstăriți și îi ruga: „Dragii mei, împrumutați-mă cu bani, cu cît puteți, am să vi-i dau înapoi mai pe urmă". Și mujicii îi dădeau care cîte o hîrtie de cinci ruble, care cîte o rublă de argint, care cîte o monedă de douăzeci și cinci de copeici, care cîte o jumătate de rublă — fiecare după starea lui. Ea îi trimitea imediat lui

Feodor Gavrilici, dar dumncalui nu voia să-i primească. „Dacă, zicea el, mi-au luat comoara mea, pe Olenka, nu-mi mai trebuie nimic. Am să plec în lume și am să cerșesc pe la ușile oamenilor".

La ultimele cuvinte, Iakov Ivanov se uită supărat la nevastă-sa, cu ochii lui fără vedere și apoi mi se adresă direct mie:

— Cît despre bani, generăleasa noastră n-ar fi zis nimic; dimpotrivă, eu personal i-am dus lui Feodor Gavrilici douăzeci și cinci de mii de ruble, în buzunarul meu, numai ca să plece ori în Siberia, ori cel puțin în străinătate, dar el nici așa nu s-a simțit. Doamna noastră nu avea decît o dorință, ca el să nu mai fie soțul domnișoarei noastre, pentru că nu era demn de ea.

La ultimele cuvinte, Cioroaica parcă răsări ca din pămînt:

— Și cine poate, mă rog, să judece pe soț și soție, sau să-i despartă? — începu ea pe tonul ei tăios. — Ce tot îndrugați voi, păcătoșilor? Unde vă era pe atunci frica de dumnezeu? Boierul nostru tocmai picase atunci de la Piter și cînd a auzit, s-a minunat: „Cum se poate una ca asta!" zise el și imediat trimise trăsura la oraș după Feodor Gavrilici. „Păi bine, Fedea, prostule, cum de ți-au luat soția?" El, bietul doar se porni pe plîns, căci era un boier potolit, și acum, din cauza urzelilor lor, parcă se scrintise.

Iakov Ivanov oftă:

— I-a dat sfaturi bune și l-a învățat numai de bine, boierul vostru, o să-l pomenim toată viața, — spuse el.

— Ei, să știi că l-a învățat! I-a suflat-o din nou bătrînei de sub nas pe Olga Nikolaevna, — continuă Cioroaica.

— Tîlharii fac grozăvii și mai mari, înjunghie și oamenii! — replică Iakov Ivanov.

— Ce-i cu tîlharii? — întrebai eu.

Bătrînul dădu din cap cu un zîmbet trist.

— Și dacă am să vă povestesc, domnule, — începu el, — poate n-o să mă credeți, judecînd după cele de astăzi, că în trecut se puteau petrece asemenea lucruri. Aveau și timpurile vechi păcatele lor; era multă neorînduială; începuse să cutreiere pe atunci prin gubernie un tîlhar, și încă unul dintre cei mai fioroși, cu numele de Ivan Faddeici. Banda lui cuprindea peste trei sute de inși, și jefuia pe Volga și pe alte rîuri pe unde mergeau corăbii, de parcă ar fi cutreierat pămînturi străine. Tot așa, la drumul mare; aproape că nu se mai putea trece. Dar nu jefuiau pe cîte unul din popor, ci încercau să oprească trăsuri cu șase sau opt cai, sau chiar poștalioane, sau călca cu banda lui pe moșierii mai bogați, cerîndu-le bani, iar dacă boierii nu-i dădeau sau se ferecau în casă, îi supunea la chinuri nemaipomenite; dădea foc la tîrnuri și cu ele aprinse îi snopea în bătăi. Prin toate satele pe unde venea, era

primit ca pe moşia lui. Autorităţile, dumnezeu ştie! ori erau cumpărate, ori se temeau de el, căci o unitate militară vreo trei ani de zile n-a fost în stare să-i vină de hac şi să-l bage la închisoare. Băgase spaima în toţi; şi aşa, într-o seară, boierii noştri — generăleasa cu Olga Nokolaevna şi nepoţeii — stăteau în salonul cel mic; în faţa lor ardeau două luminări de ceară, celelalte camere aproape că nu erau luminate, afară de camera noastră, a servitorilor, şi camerele jupîneselor. Deodată, auzim un şuierat şi chiote pe cîmp. Ce să fie? La început am crezut că sînt nişte mujici beţi care se întorceau de la tîrg. Uitîndu-ne pe fereastră, am văzut un foc mare; ieşirăm în pridvor şi ce să vezi? Uscătoriile noastre de grîne erau în flăcări. Noi, toţi lacheii, ne-am repezit într-acolo, tot aşa şi oamenii de la curte. La auzul zgomotului, cucoanele întrebară ce este, ce s-a întîmplat? Drept răspuns la vorbele lor, auzirăm o împuşcătură, alta, apoi auzirăm cum cercevelele de la salonul lor încep să troznească, geamurile să zăngăne, şi pe fereastră pătrunseră doi bărbaţi îmbrăcaţi în podiovce [1]), cu bărbi şi mustăţi. Bătrînica noastră, curajoasă cum era, se sculă şi îi întrebă: „Cine sînteţi voi?" Unul din aceşti bărbaţi îi răspunse: „Sînt Ivan Faddeici, şi dumneavoastră, doamnă

[1]) Haină bărbătească lungă, strînsă în talie şi încreţită de jur împrejur. (N. trad.)

generăleasă, dați-ne-o pe nepoata dumneavoastră, pe care ați luat-o de la soțul ei". Sigur că bătrînica se muie toată, se lăsă în fotoliu și doar atît apucă să strige: „Hei, oamenii mei, unde sînteți?" Iar Olga Nikolaevna, care se ascunsese cu copiii în spatele bunicii, văzu că unuia din bărbați îi căzuseră mustățile; se uită bine și vede că-i chiar Feodor Gavrilici. Ea scoase doar un țipăt: „Vai!" și căzu leșinată. Feodor Gavrilici însă, o ridică în brațe, pe cînd celălalt bărbat dădu una cu dosul pumnului în cele două servitoare și în lacheu care intraseră, dar cu atîta putere, încît aceștia zburară pe ușă cu capetele înainte, în vreme ce ei amîndoi săriră iar pe fereastră și se făcură nevăzuți. Eu nici nu știu cum m-am pomenit în casă, doar atît am auzit, că au furat-o pe Olga Nikolaevna. Generăleasa era leșinată, copiii plîngeau și tocmai a doua zi, cînd bătrîna și-a revenit puțin în simțiri, mi-a poruncit să mă duc imediat în capitala județului, acasă la Feodor Gavrilici și, dacă Olga Nikolaevna e acolo, să-i înmînez din partea ei o scrisoare; în caz contrar, să înaintez la judecătoria teritorială respectivă, o plîngere despre cele întîmplate. Cînd am ajuns, mi-a ieșit înainte Feodor Gavrilici care mi-a spus: „E prea tîrziu, Iakov Ivanîci, ai întîrziat și tu și cucoana dumitale. Olenka mea e întinsă pe masă și curînd voi zace și eu alături de ea". „Ei, Feodor Gavrilici, îi spusei eu, toate cu mîna dumneavoastră vi

le-ați făcut și o să răspundeți în fața lui dumnezeu pentru ele".

— Dar cum a murit ea așa deodată? — îl întrerupsei eu pe bătrîn.

— Era însărcinată și, din pricina acelei spaime și grozăvii, a lepădat... și după aceea nu și-a mai venit în fire...

— Și e adevărat că el a venit cu tîlharul Ivan Faddeici? — întrebai eu.

La această întrebare, hangița își plesni palmele una de alta:

— Nici pomeneală, tăicuțule, nu-i adevărat tot ce îndrugă el, vulpoi bătrînl — exclamă ea. — Stai să-ți spun eu mai pe înțeles: boierul nostru a vrut să facă o glumă și s-a îmbrăcat ca tîlharul acela, Ivan Faddeici; cine știa că are să se întîmple așa o nenorocire? În loc să crape de spaimă a bătrînă, s-a prăpădit cucoana tînără. Boierul nostru atunci, după înmormîntare, parcă se smintise; trei săptămîni a umblat beat mort și tot voia să se împuște cu pistolul. Trei lachei se țineau ca umbra după el, ca să nu-și facă seama; doar atîta mîngîiere avea, că se ducea la mormîntul Olgăi Nikolaevna. Se ducea acolo și se bătea cu capul de piatră; dar pentru ce i se pune în spinare lui Feodor Gavrilici, nu răspunde el în fața lui dumnezeu, ci voi, voi, voi... așa să știți, dal În loc să faceți pomenire cu cucoana voastră bătrînă pentru odihna sufletului drept al Olgăi Nikolaevna, v-ați apucat să umblați pe la au-

toritățiși să dovediți că Feodor Gavrilici, împreună cu adevăratul tîlhar Ivan Faddeici, au venit la voi, v-au jefuit de bani și v-au furat nepoata. Boierul nostru a încercat să arate la toți șefii că nu a fost nici un tîlhar, ci că el însuși a fost: „Dacă sînt vinovat, spunea el, cereți-mi mie socoteală..." Dar nimeni, frate, nu vroia să-l creadă. Ce să mai vorbim! Chiar Ivan Faddeici, cît e el de tîlhar, și stînd în fața băncii pe care urma să-și primească pedeapsa cu biciul, spunea: „Frați creștini, iertați-mă, păcătosul de mine, poate că n-am să mai ies viu de sub bici, am pe suflet șaptezeci de vieți omenești, dar acum, uitîndu-mă la biserica lui dumnezeu, mărturisesc drept că la generăleasa, la Bogorodskoe, nu am fost eu și pe boierul Feodor Gavrilici nici nu-l cunosc".

— Acest lucru, cucoană, nu-l știm și nici nu-l putem ști, — replică Iakov Ivanov, — nu noi l-am judecat, ci legea.

— Voi cunoașteți bine legile, dragă domnule, și le-ați potrivit cum ați vrut! Ia te uită, ce lege au găsit! Îl condamnă, de pildă pe Feodor Gavrilici pentru nimic, doar pentru că era blînd, și încă la deportare, poftim frate, ce legi au găsit!

— Asta a meritat-o, acolo trebuia să ajungă! — zise Iakov Ivanov ca pentru el însuși.

— Dumnezeu știe cine trebuia să ajungă acolo, — replică hangița; — numai că n-a nimerit acela care trebuia. Cucoana voastră bă-

trînă și-a primit răsplata de la dumnezeu încă pe pămînt, sub ochii noștri — ferește-mă doamne de așa ceva — căci cum a închis ochii, i s-a lungit limba de doi coți și s-a răsucit în coșciug de trei ori, asta n-ai să ascunzi; că era cît p-aci să n-o poată înmormînta cum trebuie, parcă băgau în pămînt o vrăjitoare! Ce spaimă și ce groază a fost pe toți!

La aceste cuvinte ale Cioroaicei, ușa odăii se deschise cu zgomot, o sticlă care era pe polița de pe peretele din fund se răsturnă zăngănind, iar motanul care moțăia pe vatră mîrîi și dintr-o singură săritură se ascunse sub laviță. Noi toți, fără să vrem, ne cutremurarăm, iar Iakov Ivanov păli. În semiîntuneric se arătă un bărbat cu părul răvășit, tras la față, îmbrăcat într-un palton, iar pe dedesubt cu o cămașă roșie, pantaloni de catifea și cizme de piele de capră cu carimbul înalt. După el apăru o altă mutră cu barba roșcată ascuțită, cu ochi șireți și duși în fundul capului și îmbrăcat cu o becheșă strînsă cu o curea.

— Oi, bată-vă să vă bată, că tare ne-ați speriat! — strigă hangița.

— Cine îndrăznește să nu-mi dea votcă? — spuse cu glas răgușit omul cu părul vîlvoi.

Am ghicit imediat că era voluntarul și cu jupînul care-l plătea.

— Șterge-o, șterge-o la tine acolo, aici sînt boierii! — îi spuse hangița.

Voluntarul își plimbă ochii săi injectați prin toată odaia și și-i opri asupra mea. Apoi, ducînd mîna la șapcă, spuse:

— Am onoarea să mă prezint, sînt soldat în regimentul de husari Ermalanski Bună seara, bunicule și bunicoi — adăugă el, și apoi, așezîndu-se pe laviță, lîngă bătrînă îi luă mîna și i-o sărută, în timp ce ochii i se umplură de lacrimi.

— Bunicul meu e un om deștept, e un ministru, bunicul meu e ministrul — rosti cheflîul cu un zîmbet răutăcios, apucîndu-se cu mîinile de cap. — Ești un prost, jupîne, dă-mi torbanul! [1]) — continuă el și adresîndu-mi-se mie, adăugă: — Dați-mi voie să cînt la torban.

Mujicul cu barba ascuțită sta nedumerit:

— Cară-te! Marș! — strigă voluntarul.

— Jupînul ieși.

— Bunicul meu, ministrul, a binevoit să poruncească să mă fac negustor. „Hai la cravate, batiste, pomadă, cele mai bune, poftiți aici, domnilor! Faceți-mi cinstea, poftiți aici!" — striga voluntarul sculîndu-se și imitînd pe negustorii care îi momesc pe clienți în prăvăliile lor; — să pungășesc lumea, adică să înșel, asta n-o face Volodka Toporkov e beț iv, dar pungaș ca ăsta n-a fost niciodată! — zise el, arătînd cu o mînă spre bătrîn și cu cea-

[1]) Instrument muzical asemănător cu ghitara. (N. red. ruse).

laltă spre jupînul care se întorsese în odaie şi îi întindea, supus, torbanul. — Am locuit la o cîrciumă pe lîngă porţile Miasniţki; acolo, sus, în cuşca aceea de cîini, nu era rău, puteam cînta, dar de făcut pungăşii, nu fac, nu! Ia hai să cîntăm! — încheie el şi într-adevăr, scoţînd cu măiestrie cîteva acorduri, dădu din umeri şi începu să cînte cu vocea-i răguşită:

Hei, cumetre, vin-la mine!
Sufleţele, vin-la mine!
Cum să vin, mîndră, la tine?
Că de-mpingi poarta un pic,
Dă de veste: cric, cric, cric.

— Ei, băiete, da' frumos cîntec ai mai învăţat! La noi şi un mujic beat cîntă mai frumos! — spuse hangiţa.

— Ai răbdare, stai, ascultă! — răspunse posomorît Toporkov şi scoţînd din nou cîteva acorduri, începu iarăşi să cînte:

Din Moscova sosind la Piter
Cu treburi multe, cum treceam
Stingher pe bulevardul Nevski.
Tot cu mănuşile vorbeam:
Ce minunată capitală!
O, Pitersburg fermecător!

— Asta-ţi place? — întrebă Toporkov, oprindu-se.

— Nu, nici ăsta nu-mi place. La balalaică cînți bine, dar din gură de loc, — răspunse ea.

— Ia stai jos, așază-te lîngă mine, — îi spuse cheflîul și, luînd-o pe hangiță de mînă, o așeză lîngă el. — Ia ascultă, — îi spuse el, — și începu pe un ton trist:

Plutesc albe cețuri ușor
Spre nouraș.
Zoresc ciobănițe zglobii
Spre ciobănași. [1])

Dar acest cîntec se vede că nu i-a plăcut nici lui Toporkov. El se sculă, îi întinse cu dispreț torbanul jupînului, și apoi îmi spuse:

— Dați-mi voie să joc teatrul

Și, fără a mai aștepta răspunsul meu, se sculă, luă o poză de tragedian și începu să declame:

Dormiți somnul veșnic, voi — haită de cîini!
Dormiți pînă ce — la județul din urmă —
Veți fi azvîrliți în iad, trădători!
Minie cerească pe țara rusească,
Lăsată pe mîna mîrșavelor slugi!
Pămîntul rusesc în puterea lor el

Rostind ultimele cuvinte, Toporkov arătă din nou spre bunicul său și spre jupîn.

---

[1]) Strofă din poezia „Vișinul" atribuită lui Pușkin. (N. red. ruse).

— Ia te uită ce a ajuns să facă, parcă e necuratul, nu altceva! — observă hangița, clătinînd din cap.

Toporkov o privi posomorît, se lăsă pe laviță lîngă bunica sa, își sprijini capul de umărul ei, apoi, parcă amintindu-și de ceva, se lovi peste frunte și vorbi ca pentru el:

— Unde-s banii mei? Cine îndrăznește să nu-mi dea votcă?

— Volodiușka, măiculiță, nu-ți face bine! — îi spuse bătrîna mîngîind părul răvășit al nepotului său, — banii tăi sînt la mine, nu ți-i dau acum, o să ai nevoie de ei la armată.

— Bunico! Banii nu-s la tine! — strigă Toporkov. — Știu eu unde sînt, dar treacă de la mine! M-au vîndut și pace bună! Și pe Iosif l-au vîndut frații lui. Nu face nimic! N-am nevoie de bani, — încheie chefliul și, dîndu-și una cu pumnul în piept, începu să cînte:

Trup și suflet rusul luptă
Pentru țari și dumnezeu!
Blînd e-n viață, dar în luptă
Pe dușman lovește greu!

Asurzit de cîntecele și monologurile bețivului, nu-l scăpam totuși o clipă din vedere pe orb. Nici întrebările mele, nici aluziile răutăcioase ale hangiței, nimic nu i-a putut zdruncina calmul, mai mult decît purtarea urîtă a nepotului său. Cu fiecare clipă ce trecea, tre-

mura din ce în ce mai tare, apoi se sculă brusc, își vîrî mîna sa tremurîndă la piept, scoase de acolo portofelul, îl aruncă pe masă și rosti cu tonul său calm:

— Poftiți, luați-vă baniil... Aliona Ignatievna, du-mă de aici undeva, du-mă, — spuse el rugător.

— Chiar așa? — spuse cu ironie nepotul.

Bătrînul nu-i răspunse nimic și, fără să mai pipăie cu bastonul, își trecu picioarele peste laviță și porni repede prin odaie. Aliona Ignatievna se luă după el.

— Noapte bună, regină! — exclamă în urma lor Toporkov.

Hangița, cu obișnuitul ei simț de dreptate, începu imediat să-l ocărască:

— Pentru ce, ciine, îi necăjești și-i mîhnești pe bunicii tăi? Cap sec, cap sec ce ești, n-o să-ți dea dumnezeu noroc nici la militărie, dacă nu-i cinstești pe bătrîni, bețivan prost ce ești!

Toporkov o asculta cu capul plecat.

— Banii îi luați sau îmi porunciți mie să-i pun bine? — îl întrebă jupînul cu barba ascuțită.

— Lasă că-i pun eu bine! — îi răspunse Toporkov și ascunse portofelul în buzunar. — Pe Iosif l-au vîndut frații lui, dar eu banii ăștia îi dau bunicii. Hei, jupîne, prostule, să mergem unde am spus.

— Mergem, — răspunse umil mujicul și plecară.

Mă dusei și eu în camera mea.. De dincolo de peretele de lemn, în camera de alături, în locul vociferărilor beţivului, se auzeau cuvintele bătrînului care se ruga fierbinte:

— Dumnezeule, fii milostiv cu mine, păcătosul Doamne, izbăveşte-mă de păcate şi miluieşte-mă!

Apoi se făcu linişte. Doar din cînd în cînd mai ajungea pînă la mine vocea hangiţei care se certa cu mujicii de la convoaiele de care sosite, sau poate vorbea cu ei. Peste un sfert de oră, caii mei erau înhămaţi, hangiţa mă jupui cît putu mai bine de parale şi cînd îi spusei: „Mătuşă, iei cam mult", ea îmi răspunse:

— Lasă, lasă, zici că iau mult, dar ia te uită ce blană de raton ai, pe cînd eu toată viaţa alerg în cojocul ăsta, şi mai zici că ţi-am luat mult. Cu toate acestea, mă instală în sanie cu toată cuviinţa, iar cînd am pornit, doar că n-a făcut semnul crucii ca să mă binecuvinteze.

CUPRINS

	Pag.
Este ea oare vinovată?	3
O bătrînă boieroaică	141

E R A T Ă

Pag.:	Rîndul:	În loc de:	Se va citi:
37	10 de sus	iartaţi-mă	iertaţi-mă
106	4 de jos	Sobolniki	Sokolniki
130	13 de sus	cunoaşte	cunoştea
143	12 de sus	buclac	bucluc
145	10 de sus	tronsneşte	trosneşte
174	ultimul rînd	trece prin apă	trece uscat prin apă
188	7 de sus	Nokolaevna	Nikolaevna
192	17 de sus	părut	părul

Traducere de CORNELIA DICHTER
și IULIA CONSTANTINESCU

А. Ф. ПИСЕМСКИЙ

ВИНОВАТА ЛИ ОНА?

из сборника

РУССКИЕ ПОВЕСТИ XIX ВЕКА

том второй

Государственное Издательство
Художественной Литературы
Москва 1952

Redactor de carte: R. Littman
Tehnoredactor: V. Ilescu
Corector: E. Ghircoiaș

Dat la cules: 20.XI.1954 Bun de tipar: 17.I.1955. Tiraj: 12 000+100 ex. Hîrtie: Ediținni tip. B de 60 gr. m. p. Format: 70×100/32. Coli editoriale 7,16. Coli de tipar 6,375. Prețul unui exemplar 1,90 lei. Comanda 203. A. nr. 05983.
Pentru bibliotecile mici indicele de clasificare 8S
Pentru bibliotecile mari 8S−32=R.

Tiparul executat la Intreprinderea Poligrafică Nr. 8, B-dul 6 Martie 29. București. — R.P.R.

Lei 1,90

IN COLECȚIA

BIBLIOTECA PENTRU TOȚI

au apărut:

A. S. Puşkin

POVESTIRILE RĂPOSATULUI IVAN PETROVICI BELKIN

•

L. N. Tolstoi

ROADELE ÎNVĂȚĂTURII

•

I. S. Turgheniev

R U D I N

•

A. P. Cehov

N U V'E L E

•

I. Franko

P O V E S T I R I

•

A. I. Gherțen

P O V E S T I R I